

Életpálya- tanácsadás folyóirat

2013. II. szám

*Mindig van
választás*

SZÉCHENYI TERV

**E számunk
szerzői:**

Bogátné Lakatos Edit, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai, Szakszolgálati, Közművelődési és Sportintézet, pályaválasztási tanácsadó

Garay Magdolna, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, pályaorientációs szakreferens

Katona Miklós, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, osztályvezető

Kontár-Halász Emese, Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnázium, szaktanár, pályaorientációs munkacsoport vezető

Dr. Lukács Fruzsina, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, eszközfejlesztési munkacsoport vezető

Pásku Judit, Debreceni Egyetem, Pszichológiai Intézet, habilitált egyetemi adjunktus (PhD)

Török Réka, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, szakmai vezető

**A rövid össze-
foglalókat
készítették:**

Garay Magdolna, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, pályaorientációs szakreferens

Göncfalvi Anita, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, pályaorientációs eszközfejlesztési szakreferens

Hetyey Brigitta, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, pályaorientációs szakreferens

Dr. Lukács Fruzsina, NMH TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály, eszközfejlesztési munkacsoport vezető

Kiadja a Nemzeti Munkaügyi Hivatal
1089 Budapest, Kálvária tér 7.
Telefon: (1) 303 9300
www.munka.hu

Felelős kiadó: Komáromi Róbert,
a Nemzeti Munkaügyi Hivatal
főigazgatója

Szerkesztőbizottság: Rettegi Zsolt
Angyal László Dr. Klész Tibor
Dr. Birher Nándor Dr. Kozma Gábor
Fekete Balázs Marton József
Dr. Garai Péter Dr. Odrobina László
Katona Miklós Szebeni Kinga

A szerkesztőbizottság munkáját koordinálja
a Nemzeti Munkaügyi Hivatal
Jogi és Kommunikációs Főosztálya
1086 Budapest, Szeszgyár utca 4.
Telefon: (1) 299 1060
E-mail: szakesfelnottkepzeslapok@lab.hu

Főszerkesztő: Török Réka
Társszerkesztő: Garay Magdolna
A lapszám lektorai: Varga Beáta, Bárány Botond

Tipográfia: Ripely Dóra

Kedves Olvasó!

A TÁMOP-2.2.2-12/1-2012-0001 azonosítószámú „A pályorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” című kiemelt projekt első évének végéhez érkeztünk. Szaklapunk hagyományait követve beszámolunk ennek az időszaknak a legfontosabb eseményeiről, fejlesztési eredményeiről.

Folytatjuk az iskolai pályorientáció fontos és aktuális kérdéseinek tisztázását. Ehhez kapcsolódóan bemutatjuk egy budapesti középiskola évek óta jól működő gyakorlatát, valamint beszámolunk egy dél-keleti régióban végzett vizsgálatról is, az iskolai teljesítményt befolyásoló pszichológiai sajátosságok és munkaértékek kapcsán. Közzöljük a középiskolások pályaválasztási kérdéseiről szóló kutatási beszámoló második részét is.

fénykép: Kékes Rafaella

Jelen lapszámunkban kiemelt figyelmet kapnak az élet-pálya-tanácsadás speciális területei. A speciális nevelési igényű tanulók pályorientációjával összefüggő szakmai kérdések mellett bemutatjuk a megváltozott munkaképességű, fogyatékos álláskereső számára működtetett hazai szolgáltatási rendszert is.

A nemzetközi kitekintésünkben helyet kap az előző lapszámunkban már bevezetett témánk, a német életpálya-tanácsadó rendszer felépítése, valamint kitérünk az Európai Pályorientációs Szakpolitikai Hálózat által végzett tevékenység elmúlt félév során elért – hazánkat is érintő – fontos eredményeire.

Portré rovatunk témája a pályorientáció rendszerének fejlesztéséhez kapcsolódó kamarai szerepvállalás, amiről Fekete Balázst, az MKIK Oktatási és Szakképzési Kollégiumának alelnökét kérdeztük.

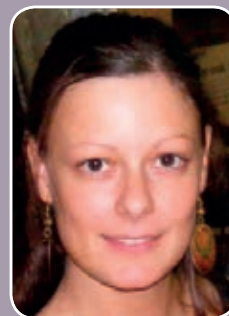
Örömmel tapasztaltuk, hogy szaklapunk első lapszáma magas látogatottságot tudhat magáénak a Nemzeti Pályorientációs Portálon. Hírlevelünkben több mint 5000 intézményt tájékoztattunk a szaklap újbóli elindításáról.

Szaklapunk korábbi számai változatlanul elérhetőek a <http://eletpalya.munka.hu/eletpalya-tanacsadas-folyoirat> linken.

Megtisztelő érdeklődésükre továbbra is számítva, jó böngészést kívánunk!

A szerkesztőség nevében:

Török Réka
főszerkesztő

SZERKESZTŐI KÖSZÖNTŐ

1

ELSŐ KÉZBŐL

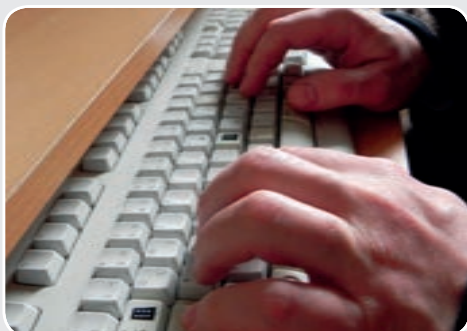
5

Szakmai összefoglaló a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt legfontosabb eseményeiről 2013. január és augusztus között

ORSZÁGJÁRÓ

8

Török Réka: Alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások Magyarországon

14

A Szak- és Felnőttképzési szaklapcsalád – kiemelten az Életpálya-tanácsadás folyóirat bemutató rendezvénye

15

Karriergyár idén is, összesen hét fesztivál-helyszínen!

SAJÁTOS HELYZETBEN

18

*Bogátné Lakatos Edit: „Különleges bánásmód”
a pályaválasztásban*

JÓ GYAKORLATOK

24

*Kontár-Halász Emese: Pályaorientációs tevékenység a
Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban*

32

Pályaorientációs és Állásbörze a Corvin Plázában

PORTRÉ

34

Kamarai szerepvállalások a pályaorientáció területén - Interjú Fekete Balázssal, az MKIK Oktatási és Szakképzési Kollégiumának alelnökével

37

Workshop a Kereskedelmi és Iparkamarák Szakképzési- és Pályaorientációs Tanácsadói számára

38

Elsőpró siker a Szakma Sztár Fesztiválon

NEMZETKÖZI KÖRKÉP

40

Garay Magdolna:
A német életpálya-tanácsadó rendszer
jelene II. rész

46

Garay Magdolna:
Az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai
Hálózat (ELGPN)

50

Kiemelt projektünket érintő nemzetközi
események a közelmúltban

ADATOK ÉS TÉNYEK

54

Dr. Lukács Fruzsina: A pályaválasztási
bizonytalanság és az identitás összefüggései
középiskolás mintán II. rész

64

Pásku Judit: Az iskolai teljesítményt befolyásoló
pszichológiai sajátosságok és összefüggésük a
munkára vonatkozó értékekkel

Szakmai összefoglaló a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt legfontosabb eseményeiről 2013. január és augusztus között

Kiemelt projektünk fejlesztéseinek első harmadánál járunk, így időszerű a visszatekintés az elmúlt időszak történéseire.

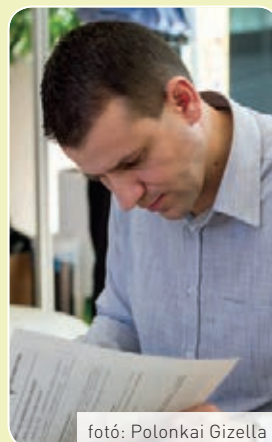
Az *eszközfejlesztések* területén a kérdőív-fejlesztés metodikájára vonatkozó, májusban elkészült szakértői tanulmány kijelölte az általános, a középiskolás és a felnőtt korosztály számára fejlesztendő önértékelő eljárások típusait, alkalmazási megfontolásait. Ehhez kapcsolódóan elkészültek a középiskolás és a felnőtt korosztály számára tervezett érdeklődés kérdőívek első változatai. Az új kérdőívek elkészítésekor hangsúlyt fektetünk arra, hogy a fejlesztésekbe bevonjuk célcsoportjainkat, így a továbbiakban is folytatjuk a kérdőívek bevezetését, kipróbálását a rendezvényeken. Ebben az időszakban több mint 3000 kérdőívet töltöttek ki a résztvevők a különböző fórumokon.

fotó: Polonkai Gizella

A *foglalkozás-bemutató anyagok fejlesztésének* előkészítéseként megkezdődött a meglévő foglalkozás-bemutató írásos anyagok, valamint a foglalkozás-bemutató filmek részletes szakmai értékelése.

A *Nemzeti Pályaorientációs Portál* felhasználói közössége hetente tekinthet meg újabb híreket a különböző hazai és nemzetközi témákban végzett tevékenységeinkről. Törekvésünk, hogy portálunk funkcióit, adatbázisait naprakésszé tegyük, hiszen az online információforrás az őszi pályaválasztási idény és szakkiállítások időszakában kiemelt jelentőséggel bír. Az elmúlt több mint fél éves időszakban közel 215 000-en látogatták meg portálunkat.

fotó: Polonkai Gizella

A projekt egyik meghatározó szakmai vállalása, az év második felében kezdődő „blended learning” módszertanon alapuló *Pályaorientációs konzulens és Nemzeti Pályaorientációs Portál felhasználó képzésünk*, amelynek előkészületei hamarosan befejeződnek. A 4000 fős, 30 órás képzési programunk tananyaga elkészült.

Ez az időszak is gazdag volt *rendezvényekben*, amelyeket nagy érdeklődés kísért. Több mint 1500 diákkal, pályakezdővel és álláskeresővel találkoztunk, segítve őket a pályaeorientációhoz kapcsolódó kérdéseik megválaszolásában.

Ez év áprilisában a Nemzetgazdasági Minisztérium Könyvtárában került sor az *Életpálya-tanácsadás folyóirat első számának bemutatójára*. A rendezvény kiváló lehetőséget adott a Szak- és Felnőttképzési Szaklapcsalád folyóiratainak alaposabb megismerésére és az érintett résztvevők közötti szakmai párbeszédre.

A rendezvények közül részt vettünk a 2013. április 19-ei *Pályaorientációs és Állásbörzén* a budapesti Corvin Plazában, ahol közel 200 pályakezdő és pályamódosító fiatal vette igénybe különböző témákban tanácsadó szolgáltatásainkat.

fotó: Polonkai Gizella

Szakma Sztár Fesztivál

2013. április 24. és 26-a között Budapesten, a Hungexpo Vásárközpontban rendezték meg a *VI. Szakma Sztár Fesztivált*, melyre kiállítóként a Nemzeti Munkaügyi Hivatal is meghívást kapott. Projektünk a Hivatal több osztályával együttműködve, közös standon jelent meg a rendezvényen. Munkatársaink az alábbi szolgáltatásokkal várták az érdeklődő, főként 7-8. osztályos fiatalokat: pályaaorientációs kérdőívek, szakmamozi-kvíz, szakmai tárlatvezetés, tájékoztatás a hiányszakmákról és az ösztöndíjas képzésekről, interaktív feladatok és játékok. Programjainkon a két nap alatt mintegy 230 diák vett részt. A hivatal standjára Orbán Viktor miniszterelnök úr is ellátogatott.

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal közreműködésével a Hegyalja Fesztiválon tavaly először szerepelt a *Karriergyár*, amely idén országos turnéra indult, és a tokaji fesztivál mellett hat másik helyszínen is megjelent. A Karriergyár egy egyedülálló, új kezdeményezés, melynek célja, hogy fesztiválok közegében, oldott légkörben adhasson támogatást a pályakezdő és álláskereső fiataloknak. A helyszínek közül május és augusztus között szakmai programmal vettünk részt a *Miskolci Egyetemi Napok „Karriergyár”* programján, a sorozat első állomásán, valamint a zánkai *EFOTT-on* és az idei *Hegyalja Fesztiválon*, végül pedig a soproni *VOLT Fesztiválon* és a székesfehérvári *FEZEN-en*. A helyszíneken a fiatalok önéletrajz- és álláskeresési tanácsadáson vehettek részt, de kipróbálhatták

magukat próbainterjún is. A Karriergyár roadshow alkalmával közel 1100 fiatal látogatta meg standjainkat.

Fontos kihívás elé nézünk, amikor a *hazai pályaaorientációs tanácsadó szolgáltatások rendszerét* tervezzük. Az ezzel összefüggő kutatások, szakmai tervek előkészítése ebben az időszakban vette kezdetét. Többek között előkészítettük a hatékonyság-vizsgálatok módszertanát összegyűjtő és megalapozó kutatásokat, amelyek hosszú távon hozzájárulnak a szakpolitikai irányítás életpálya-tanácsadáshoz kapcsolódó döntéseinek meghozatalához.

A hatékony rendszer kiépítésének további lényeges kritériuma az együttműködés a szolgáltatói irányokat és struktúrát meghatározó, valamint a gyakorlatot működtető szereplők között.

A *hazai együttműködések* fontos eseményeként tartjuk számon az országos kamarai szakképzési és pályaaorientációs tanácsadói hálózata számára áprilisban lebonyolított workshopot, ahol a résztvevők megismerehették a fejlesztési program elemeit, valamint a Nemzeti Pályaaorientációs Portált.

Az *Ifjúsági Szakmai Egyeztető Fórum* (a továbbiakban: ISZEF) 2013. március 20-án alakult meg, és az alakuló ülésén az elfogadott ügyrend alapján a tagok hat ifjúságot érintő tematikus munkacsoportban kezdtek

fotó: Polonkai Gizella

Tanácsadás a Karriergyár programhelyszínén

fotó: Polonkai Gizella

el dolgozni. Osztályunk az *Ifjúsági szolgáltatások rendszere* szakmai munkacsoportban vesz részt, melynek feladata a Nemzeti Ifjúsági Stratégia 2012-2013. évre vonatkozó cselekvési tervéről szóló 1590/2012 (XII. 17.) Kormányhatározat 1. melléklet (NIS CST II) 3.1, 3.4, és 4.2 pontjához kapcsolódó szakmai javaslat elkészítése. A munkacsoport eddigi két ülésén az egyes részt vevő szakmai szervezetek ajánlásai kerültek megbeszélésre, és elkészült a szakmai javaslat, amelyet a szakterületben érintett államtitkárok tárgyalnak meg.

A nemzetközi együttműködések keretében folytattuk az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózathoz (ELGPN) kapcsolódó tevékenységeket, és részt vettünk az eddig két alkalommal – Dublinban és Tallinban – megrendezésre került plenáris üléseken és munkacsoport megbeszéléseken. Az idei munkaterv leghangsúlyosabb eleme az előző munkaszakaszban elkészített Resource Kit (Erőforrás-készlet) magyar adaptációjának kivitelezése, amelynek célja azoknak az irányelveknek és módszereknek a hazai bevezetése, amelyek vezérelvként szolgálhatnak a szakpolitika számára az életpálya-tanácsadással összefüggő döntésekhez, a szolgáltatói rendszer fejlesztéséhez, valamint hosszú távon a pályaorientáció szerepének meghatározásához az egész életen át tartó tanulás és az aktív munkaerő-piaci politikák megvalósulásában. Az adaptációs munka szeptemberben zárul, ezt követően előkészítjük a hazai

szakpolitikai szereplők bevonásával a legfontosabb hazai megfontolások, irányok bevezetésének tervét. Az ELGPN-hez tartozó tevékenységeinkről szaklapunk jelen számában olvasható részletes összefoglaló.

A következő fél évben megkezdjük az új *portál kialakítását*, valamint az új foglalkozás-bemutató profilok és filmek gyártását, a kérdőívek sorában pedig folytatjuk a foglalkozásokhoz szükséges kompetencia-felmérő kérdőívek előkészítését.

A közeljövőben további *rendszerszintű kutatást* is végzünk, melynek során a kompetenciák, az érdeklődés és a munkamód jellemzőinek, munkáltatók általi értékelése képezi majd a pályaorientációs kérdőívek háttérváltozóit. Mind a portál, mind a szolgáltatói hálózat fejlesztésében kiemelt figyelmet fordítunk azokra a szempontokra, amelyek meghatározzák a teljes rendszerfejlesztést: hozzáférhetőség, egységes minőség, célcsoportra szabottság.

Reméljük, a továbbiakban is figyelemmel kísérik fejlesztéseink eredményeit!

Török Réka – Katona Miklós

A szerzők

Katona Miklós

pedagógus,
karrier-tanácsadó,
mentálhigiénés szakember
Nemzeti Munkaügyi Hivatal
TÁMOP 2.2.2 - 12
Projekt-végrehajtási Osztály
osztályvezető

Török Réka

munka- és pályatanácsadó
szakpszichológus
Nemzeti Munkaügyi Hivatal
TÁMOP 2.2.2 - 12
Projekt-végrehajtási Osztály
szakmai vezető

Török Réka: Alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások Magyarországon

A cikk bemutat egy, a munkavállalás szempontjából speciális helyzetű célcsoportot, a megváltozott munkaképességű populációt, valamint röviden ismerteti a számukra rendelkezésre álló munkaerő-piaci szolgáltatásokat és felvázolja a szolgáltatói hálózat hazai helyzetét.

A *Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon, 2011*¹ elnevezésű munkaerő-felmérés szerint az aktív munkaképes korú magyar népesség közel 11,5%-a munkavégzését korlátozó egészségkárosodással él. Ennek a közel 770 000 fős csoportnak kevesebb, mint negyede (18%) dolgozik.

Gazdasági aktivitás típusa	Foglalkoztatott	Munkanélküli	Inaktív	Összesen
Létszám (fő)	139 035	45 976	581 811	766 823
Százalékos arány (%)	18,1	6,0	75,9	100,0

1. ábra. 15–64 éves megváltozott munkaképességű népesség gazdasági aktivitása

Az inaktivitás okai: az alacsonyabb iskolázottság, a munkaképesség csökkenéséből eredő alacsonyabb termelékenység, a munkáltatói diszkrimináció és ezekhez kapcsolódóan a várhatóan alacsonyabb bér, valamint a kapott jóléti ellátások kedvezőtlen hatása a munkavállalásra.

Fontos szerepet kap a fogyatékos és megváltozott munkaképességű munkavállalók foglalkoztathatóságának növelése, valamint elsődleges munkaerő-piaci hangsúly a magyar irányelvek foglalkoztatáspolitikai, szakképzési illetve felnőttképzési szakterületeket érintő javaslataiban.

Az Országos Fogyatékosügyi Program² a foglalkoztatási célú rehabilitációt tartja meghatározónak, melynek rendszerében szükséges biztosítani a szolgáltatások, a képzés, a rehabilitáció és a foglalkoztatás egymásra épülését és összhangját.

Európa legtöbb országában személyre szabottak a megváltozott munkaképességű álláskeresőknél

nyújtott szolgáltatások. Ennek jó példája a brit „*Pathways to Work*” (Munkához vezető utak) elnevezésű program, amelyben a rokkantnyugdíjat kérelmezőknek hat kötelező interjút kell teljesíteniük a kérelem benyújtását követő nyolc hét alatt. Személyes tanácsadót rendelnek melléjük, aki munkalehetőségeket ismertet meg velük, és javaslatot tesz a testi-lelki állapotot szinten tartó programra. A munkába lépők kis összegű, nagyjából az utazási költségeket és a ruházatközpont kiadásait fedező bértámogatást kapnak, valamint egy mentort, akit megkereshetnek a felmerülő problémáikkal. A program viszonylag drága, de rendkívül sikeresnek bizonyult, hiszen azokban a körzetekben, ahol bevezették, másfél év alatt egyneként nőtt az elhelyezkedési arány a rokkantnyugdíjat kérelmezők körében.

Egy másik példa *Norvégia*, ahol a személyre szabott segítséget biztosító támogatott foglalkoztatási modellt az állami foglalkoztatási szolgálaton belül működtetik.

Az *Egyesült Államokban* több mint két évtizede kezdődött a rehabilitációs eszköztár átalakítása: a védett szervezeti foglalkoztatás csökkenése és a szolgáltatások –elsősorban a támogatott foglalkoztatási modell –térhódítása. Ez már lehetőséget ad a két rehabilitációs forma hosszú távú eredményeinek közvetlen összevetésére is. A *támogatott foglalkoztatás* egyértelműen olcsóbb (másfél éves távon harmadannyiba kerül), mint a *védett szervezeti foglalkoztatás*. Egy országos felmérés eredményei alapján hétéves távon a korábbi támogatott foglalkoztatás szolgáltatásában részt vett ügyfelek bére

forrás: Szempont Alapítvány

1 http://www.ksh.hu/apps/shop.kiadvany?p_kiadvany_id=10747

2 10/2006. (II. 16.) OGY határozat az új Országos Fogyatékosügyi Programról

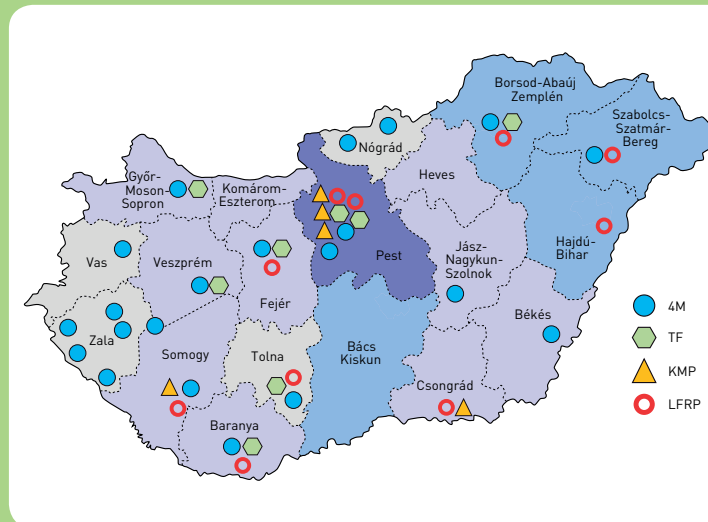
szignifikánsan magasabb volt, mint a védett szervezetben dolgozóké (Scharle, 2008).

Magyarországon a különböző *non-profit szervezetek* meghatározó jelleggel foglalkoznak a fogyatékos és megváltozott munkaképességű személyek pályaeorientációjával, foglalkozási rehabilitációjával és munkaközvetítésével. Az elmúlt húszéves időszakban több fajta koncepcióval rendelkező – úgynevezett alternatív munkaerő-piaci – szolgáltatók jöttek létre, melyek állami költségen látják el feladataikat. Az általuk nyújtott programok fontos szerepet kapnak az aktív eszközök körében, mert alkalmasnak bizonyulnak a hátrányos helyzetű, inaktív álláskeresők összetett problémáinak kezelésére, hatékony szolgáltatások biztosítására (Dávid és Scharle, 2009).

A szervezetek jellemzően célcsoport-specifikusan fejlesztették ki szolgáltatásaikat, melynek *mentén négy fő szolgáltatási program jött létre*: Megoldás Munkáltatóknak és Megváltozott munkaképességű Munkavállalóknak (4M Program), Komplex Munkaerő-piaci Program (KMP), Támogatott Foglalkoztatás (TF), Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációja Program (LFRP).

A különböző szolgáltatási programok lényegében ugyanazokat a szolgáltatásokat biztosítják, a különbség a sérülés-specifikus módszertanban és a helyi munkaerő-piaci jellegzetességekben ragadhatóak meg (ld. részletesebben *Szolgáltatások bemutatása*).

A személyre szóló szolgáltatási formák közé tartoznak a *munkavállalásra történő felkészítés* (például a motiváció erősítése, a munkavállalással kapcsolatos szabályok, kötelezettségek és jogok megismertetése és

2. ábra. Alternatív munkaerő-piaci programok országos hálózata
(forrás: Zalai Kormányhivatal Munkaügyi Központja)

elfogadtatása); a *munkavállalást akadályozó tényezők* (például a szociális, a mentális, az egészségi tényezők) *feltárása* és az elhárításuk segítése; a *megfelelő munkahely megtalálásának segítése*.

Az alternatív szolgáltatók sajátossága, hogy a megváltozott munkaképességű, fogyatékos ügyfeleknek nyújtott szolgáltatásokon túl a leendő vagy már meglévő munkáltatók, illetve a foglalkozási rehabilitáció sikerességét meghatározó partnerintézmények – képzőintézmények, szociális és egészségügyi intézmények – részére is nyújt szolgáltatást, illetve szoros együttműködésben dolgozik velük.

A hazai személyre szabott, kiszervezett alternatív szolgáltatásokat a Zalai Kormányhivatal Munkaügyi Központja koordinálja.

Jelenleg a következő szervezetek biztosítanak álláskeresői, pálya-tanácsadási és munkavállalási szolgáltatásokat megváltozott munkaképességű, fogyatékos álláskeresőknél:

Komplex Munkaerő-piaci Program (KMP) 2013-2014 támogatási időszak	
Motiváció Mozgássérülteket Segítő Alapítvány Budapest	SZITI Kulturális és Mentálhigiénés Egyesület Szeged
Soteria Alapítvány Budapest	Szövetség a Polgárokért Alapítvány Kaposvár, Nagyatád, Marcali, Kadarkút, Nagybalom
Szigony Alapítvány a Közösségi Pszichiátriáért Budapest	

4M Program 2013-2014 támogatási időszak	
Ki-Látás Alapítvány Kaposvár, Szekszárd	Napra-Forgó Nonprofit Kft. Érd, Budapest
Társadalmi Egyesületek Zala Megyei Szövetsége Keszthely, Zalaszentgrót, Nagykanizsa	Alba Caritas Hungarica Alapítvány Székesfehérvár
Béthel Alapítvány Békéscsaba	Életet Segítő Alapítvány Veszprém
FONAVITA Nonprofit Kft. Pécs	Gondoskodás Közhasznú Egyesület Balassagyarmat, Salgótarján
„Gondoskodás” Alapítvány Zalalövő, Zalaegerszeg, Lenti	Jász-Nagykun-Szolnok Megye ESÉLY Szociális Közalapítványa Regionális Szellemi Forrásközpont Szolnok
Magyar Máltai Szeretetszolgálat NYDR Központ Győr	Önálló Másság Életminőség Fejlesztő Alapítvány Miskolc
Regionális Szociális Forrásközpont Nonprofit Kft. Szombathely	„Pro-Team” Rehabilitációs Nonprofit Kft. Nyíregyháza

Látássérültek Foglalkozási Rehabilitációja Program (LFRP) 2013-2014 támogatási időszak	
Siketvakok Országos Egyesülete Budapest	Kreatív Formák Alapítvány Szeged
Szempont Alapítvány Budapest	Ki-Látás Közhasznú Alapítvány Kaposvár, Pécs, Szekszárd
Látássérültek Észak-magyarországi Regionális Elemi és Foglalkoztatási Rehabilitációs Központja Ala- pítvány Miskolc	„A fény túlsó oldalán...” Látássérültek Regionális Közhasznú Egyesülete Székesfehérvár
Fehér Bot Alapítvány Debrecen, Nyíregyháza	

Támogatott Foglalkoztatás (TF) szolgáltatás 2013-2014 támogatási időszak	
Salva Vita Alapítvány Budapest	Életet Segítő Alapítvány Veszprém
Kék Madár Alapítvány Szekszárd	Esélyegyenlőség Alapítvány Székesfehérvár
Special Pécs Fogyatékosokért Alapítvány Pécs	Szt. Cirill és Method Alapítvány Győr
Szimbiózis a Harmónikus Együtt-Létért Alapítvány Miskolc	Értelmi Fogyatékosok Fejlődését Szolgáló Magyar DOWN Alapítvány Budapest

forrás: Szempont Alapítvány

Napjaink fejlesztései között fontos szerepet kapott a hazaiszolgáltatókegységestevékenységstruktúrájának meghatározása, melynek első lépéseként tevékenységsztenderd kerül bevezetésre. A sztenderdizáció olyan eljárási szabályok meghatározása a gyakorlat egységesítése érdekében, amelyek tartalmi színvonalát az adott szakma elvei és értékei határozzák meg (Gosztonyi, 2004. 4. o.).

A sztenderdizáció révén a szolgáltatások átláthatóak, értékelhetőek, összemérhetőek. A sztenderdek alapján mind a szolgáltatók, mind a szolgáltatásokat igénybevevők világosan látják, hogy mely keretekbe illeszkednek a szakmai elvárások, és hogyan épül fel a szakmai követelmények rendszere. Továbbá lehetővé teszi a szakmai tevékenység minősítését, valamint a beszámoltathatóság elve mentén meghatározza a szakmai minősítés kereteit. Biztosítja a korrekt, diszkriminációmentes gyakorlatot is, azaz az igények szerinti működést, a szükségletekhez igazodást.

A különböző szervezeteknél született eredmények sokfélék. Az elhelyezés, mint eredménymutató, nem elégséges egy szolgáltatás eredményességének, hatékonyságának értékeléséhez, hiszen az eredményesség

más olyan hatásoknak is betudható, amelyek függetlenek a programok jellemzőitől (pl. cégtelepítés egy adott régióban, szociális helyzet változásából következő magasabb motiváció, stb.). Ebből következően számolnunk kell stabil, ún. ügyfél-oldali mutatók mellett olyan „mozgó” mutatókkal, melyek az adott munkaerő-piaci környezetbe ágyazottan értelmezhetők és időben, térben változóak.

Egy 2010-es hazai vizsgálat alapján (Török és Kocsár, 2010) a szolgáltatók elhelyezési rátája 30-35% körüli volt a 2006 és 2010 közötti időszakban, 35 alternatív munkaerő-piaci szolgáltató körében. Ennek a gazdasági szempontú kutatásnak az eredménye szerint a gazdaságossági számítás alapján a foglalkozási rehabilitációra fordított minden 1 Ft állami támogatás körülbelül 3,7 Ft adó- és járulékfizetést generál.

Jelenleg 18 civil szolgáltató működteti tevékenységeit fogyatékos álláskereső számára, és mellettük meghatározóak az állami szolgáltatók alternatív munkaerő-piaci programjai is. Ezek a szervezetek a tavalyi évben közel 3200 megváltozott munkaképességű, fogyatékos személy munkához jutását segítették.

Az alternatív munkaerő-piaci programokat biztosító hálózat a közeljövőben számos szolgáltatóval fog bővülni. A programok szakmai egységességének, egyenlő esélyű hozzáférésének és a megfelelő szakember-kapacitásának biztosítása európai uniós finanszírozású fejlesztések keretében valósul meg.

A szerző

Török Réka

munka-és pályatanácsadó
szakpszichológus

Nemzeti Munkaügyi Hivatal

TÁMOP 2.2.2 – 12

Projekt-végrehajtási Osztály
szakmai vezető

The aim of the article is to introduce the target group of disabled persons and persons with reduced capacity to work which is in a special position regarding employment issues. The article also presents the labour market services available to this target group and the national features of this service network.

Szolgáltatások bemutatása

A megváltozott munkaképességű, fogyatékos munkavállalók számára kiemelten fontos az ellátott területre vonatkozó munkaerő-piaci ismeretek nyújtása, a *munkaerő-piaci konzultáció* és az *álláskeresési konzultáció* (álláskeresési technikák átadása; álláskereséshez szükséges képességek feltárása, értékelése; álláskereséshez szükséges módszerek, technikai ismeretek átadása; állásinterjúra történő felkészítés; álláskereséshez szükséges dokumentumok elkészítésének módszerátadása).

Gyakori igényként merül fel a jogi (munkajogi) konzultáció, a vállalkozóvá válás segítése, a pályaorientációs konzultáció és az általános munkavédelmi szabályok megismertetése. Mindezek eredményeként az álláskereső megismeri lakókörnyezete munkaerő-piaci körülményeit, lehetőségeit, javulnak álláskeresési technikái, erősödik motivációja, választ az élethelyzetét javító lehetőségek közül, felkészültté válik a munkahelyi elvárásokra. A *csoportos konzultáció/tanácsadás* tevékenység a munkakeresők számára adott esetben gyakorlati modulokkal valósul meg – önértékesítő tréning, szociális és kommunikációs képességfejlesztő tréning, klubok –, célzottan a munkavállaláshoz köthetően.

Az alternatív szolgáltatások között a *munkapróba* azt a célt szolgálja, hogy a szolgáltatás igénybevevője szükség szerint védett környezetben, a nyílt munkaerő-piaci környezetet és a munkaerő-piaci elvárásokat megismerve, önmaga képességeinek kipróbálásával szerezzen tapasztalatokat az elhelyezkedési célként megjelölt munkakör(ök) által támasztott elvárásokról. A munka kipróbálása információkat szolgáltat az igénybevevőnek, a tanácsadónak és a munkaadónak is a felkészítés eredményeiről, valamint arról, mennyire megfelelő egy-egy adott munkakör. A folyamat – a többszöri munkapróbák – végére reális elképzelés alakul ki arról, hogy milyen munkahely, munkakör, munkaidő, munkakörülmény felel meg az álláskereső képességeinek és személyiségének.

A *munkahelyi felkészítés* szolgáltatás a munkaadókat, a munkahelyi környezetet és a munkavállalót is érintő szolgáltatás, melynek célja a munkaadói és munkavállalói elvárások, konkrét munkahelyi adottságok illeszkedésének elősegítése, a tartós

foglalkoztatás tárgyi és szemléleti feltételeinek kialakítása, a munkahelyi beilleszkedés segítése és a munkahelyi módosításokra irányuló tanácsadás. Magában foglalja a munkáltatók és a munkatársak szemléletformálását, az akadálymentesítést, a munka- és jogi tanácsadást, betanítást.

A *munkahelyi beillesztés támogatása*: a munkavállaló számára a munkahelyi kapcsolatépítés segítése, a munkakör ellátásának támogatása, a munkakör módosítására irányuló megbeszéléseken az ügyfél segítése, a munkafolyamat betanítása/vagy a betanítás segítése, a szociális beilleszkedés támogatása a munkahelyen. Módszere: például a munkafolyamat ütemezésének adaptációja az ügyfél igényeinek és a munkáltató lehetőségeinek megfelelően. A szolgáltatás segítségével a munkavállaló legalább az elvárt szinten teljesít munkakörében, valamint a képességeinek megfelelő munkakörben dolgozik.

Az *akadálymentesítési tanácsadás* célja a munkavállaló számára akadálymentes munkahelyi környezet, akadálymentesített munkaeszközök használatának betanítása. Eredményeként a munkavállaló önállóan közlekedik a munkahelyére és a munkahelyén belül, valamint önállóan ellátja munkakörét, a munkaeszközöket rendeltetésszerűen és biztonságosan használja.

Az *utókövetés* szolgáltatás a munkaerő-piaci szolgáltatás igénybevevőjének támogatása az elhelyezés után. Célja a hosszú távú munkahelymegtartás, a hosszú távú foglalkoztatás, valamint a munkahelyi elégedettség elérése a munkavállaló és a munkáltató részéről egyaránt. Gyakorlatában szerepel a munkavállalói és a munkáltatói igény- és helyzetfelmérés, a munkában tartás egészségügyi és pszicho-szociális támogatása, illetve pszichológiai, jogi, akadálymentesítési tanácsadás.

A *foglalkoztathatóvá tételre irányuló szolgáltatási tevékenységek* a foglalkozási rehabilitációs tevékenységeket megalapozó szociális rehabilitációs tevékenységek, amely speciális szolgáltatásokat is tartalmaznak. Kimenetele szerint a munkavállaló ügyfél képessé válik az önkontrollra, az önellátásra, a családba történő visszailleszkedésre, és ezen túl eléri a legjobb fizikai, pszichés, szociális szintet, megkapja környezete pszichés támogatását, elfogadja a helyzetét.

IRODALOMJEGYZÉK

- 10/2006. (II. 16.) OGY határozat az új Országos Fogyatékosügyi Programról
- Dávid A. – Scharle Á. (2009): *Az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatások egységes monitoring rendszerének kialakítása*. Háttér tanulmány
- Gosztonyi G. (2004): A sztenderdizációról és minőségbiztosításról. SZOLID projekt
- *Megváltozott munkaképességűek a munkaerőpiacon, 2011*. Központi Statisztikai Hivatal, 2012. május. 2013. 05. 19-i megtekintés, http://www.ksh.hu/apps/shop/kiadvany?p_kiadvany_id=10747
- Scharle Á. (2008): *Eredményesség- hatékonyság- minőség mérési módszerek az Európai Unióban*. A megváltozott munkaképességű munkavállalók nyílt munkaerő-piaci foglalkoztatásának bővítését célzó közép- és hosszú távú stratégia kidolgozása. Szakértői háttéranyag. Budapest Szakpolitikai Elemző Intézet
- Török R. – Kocsár P. (2010): *A Magyarországon működő alternatív munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó civil szervezetek szolgáltatási hatékonysága*. Háttér tanulmány az SZMM részére

A Szak- és Felnőttképzési szaklapcsalád – kiemelten az Életpálya-tanácsadás folyóirat bemutató rendezvénye

2013. április 17-én a Nemzetgazdasági Minisztérium Szemere utcai Könyvtárának konferenciatermében került sor az Életpálya-tanácsadás folyóirat első számának megjelenése kapcsán megrendezett bemutatóra. A szaklap a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt keretén belül, a Szak- és Felnőttképzési szaklapcsalád tagjaként jelent meg.

A rendezvényt Pásztor Tibor (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Szak- és Felnőttképzési Főigazgatóság) főigazgató-helyettes nyitotta meg rövid köszöntő gondolatokkal.

Ezt követően Dr. Odrobina László (Nemzetgazdasági Minisztérium, Szakképzési és Felnőttképzési Főosztály) főosztályvezető a Szak- és Felnőttképzési szaklapcsalád folyóirataiban megjelenő szakpolitikai kérdésekről tartotta meg érdekes és a lapcsalád minden folyóiratát részletesen érintő előadását.

A felvázolt képet tovább árnyalta Bárány Botond (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Kommunikációs Osztály) szakmai főreferens előadása, aki hasznos információkat és gondolatokat osztott meg a jelenlévőkkel a Nemzeti Munkaügyi Hivatal gondozásában megjelenő szaklapcsaládról.

Ezután Katona Miklós (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály) osztályvezető ismertette a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt eddigi eredményeit, majd Török Réka (Nemzeti

Munkaügyi Hivatal, TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály) szakmai vezető mutatta be részletesen az Életpálya-tanácsadás folyóiratot.

A rendezvényt kerekasztal-beszélgetés zárta Varga Beáta (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, Kommunikációs Osztály) osztályvezető moderálásával, melynek során Dr. Lukács Fruzsina (Nemzeti Munkaügyi Hivatal,

fotó: Kékes Rafaella

fotó: Kékes Rafaella

TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály) eszközfejlesztési munkacsoport-vezető és *Filep Bálint* (Széchenyi István Egyetem, Regionális – Tudományi és Közpolitikai Tanszék) adjunktus, az aktuális lapszám szerzői osztották meg szakmai tapasztalataikat az életpálya-tanácsadást és a pályaaorientációt érintő publikációikkal kapcsolatban.

A rendezvény kiváló lehetőséget adott a Szak- és Felnőttképzési szaklapcsalád folyóiratainak alapos megismerésére és a szakmailag érintett résztvevők közötti párbeszédre.

Karriergyár idén is, összesen hét fesztivál-helyszínen!

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal közreműködésével a Hegyalja Fesztiválon tavaly elsőként jelentkezett a *Karriergyár*, amely idén országos turnéra indult. A Karriergyár egy egyedülálló, új kezdeményezés, melynek célja, hogy a fesztiválok oldott légkörében támogassa a pályakezdő és álláskereső fiatalokat. Külön programhelyszínt is biztosít a fesztiválok területein, hogy a leendő gyakornokok, potenciális munkavállalók, valamint a munkáltatók, kis- és középvállalkozások, nagyvállalatok, az állami szektor képviselői, a HR-esek, az oktatási intézmények, a pályázók és az üzleti élet szereplői «nem nyakkendő»s közegben találkozassanak egymással. A tavalyi rendezvény sikerén felbuzdulva idén további helyszíneken – egyetemi, ifjúsági és zenei fesztiválokon – is megjelent a Karriergyár. Összesen hét állomása volt az országos roadshownak: *MEN (Miskolci Egyetemi Napok)*, *Fishing on Orfű Fesztivál*, *Hegyalja Fesztivál*, *EFOTT Fesztivál*, *Volt Fesztivál*, *Campus Fesztivál Debrecen*, *FEZEN Fesztivál*.

A TÁMOP-2.2.2-12/1 „A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” című kiemelt projekt munkatársai négy helyszínen változatos szakmai programokkal várták a fesztiválozókat. Önéletrajz-tanácsadással, próbainterjúval, felsőoktatási kvízzel, *Érdeklődési Irányok Kérdőív* kitöltésével, óriás szakma-társasjátékkal és szakma-szerencsekerékkel álltak az érdeklődők rendelkezésére. Ez utóbbival a *duális szakképzést* népszerűsítették a fesztivál résztvevői körében, annak érdekében, hogy minél több fiatal tanuljon szakmát, és a gyakorlati idejét már működő

fotó: Polonkai Gizella

cégeknél, vállalkozásoknál töltsse el, tanulószerveződés keretében. A fiatalok hosszú távon is hasznosítható életpálya-építési ismereteket is szerezhettek a szóra-koztató és egyben informatív programok segítségével.

A Karriergyár országos roadshow rendezvénysorozat nyitóalkalma a *Miskolci Egyetemi Napokon* (MEN) került megrendezésre. Az eddig említett életpálya-tanácsadási szolgáltatások mellett a MEN programhelyszínén a vállalkozó szellemű hallgatók az „Időkapszulában”, kamera előtt mondhatták el, hogyan képzelik el az életüket öt év múlva, így rögzítve (karrier)terveiket, hogy a későbbiekben majd visszanezeshessék, valóban sikerült-e megszerezniük a tervezett álommunkát, vagy éppen beindítaniuk életük vállalkozását.

A MEN rendezvényén *Dr. Czomba Sándor* foglalkoztatáspolitikáért felelős államtitkár – a Miskolci Egyetem öregdiákja – és *Dr. Kriza Ákos*, Miskolc polgármestere is részt vett. Kötetlen beszélgetésen találkoztak a

fotó: Polonkai Gizella

MEN „Időkapszula”

hallgatókkal, akik személyes kérdéseket is feltehettek. Az államtitkár úr azt hangsúlyozta a roadshow céljával kapcsolatban, hogy minél több fiatal szeretnének elérni ebben a kötetlen formában, és tájékoztatni őket lehetőségeikről a karriert, munkavállalást illetően.

A roadshow harmadik állomásaként szereplő *Hegy' Karriergyár* szakmai programját kerekasztal-beszélgetések és előadások is színesítették. *Garay Magdolna* a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt és a Nemzeti Pályaorientációs Portál bemutatásáról tartott előadást. A TÁMOP-2.4.8-12/1 kiemelt projekt részéről „Hogyan érdemes, hogyan veszélyes?” címmel pedig *Dr. Járαι József Krisztián*, *Nesztinger Péter* és *Gedeon András* tartott kerekasztal-beszélgetést a diákmunka szabályairól és kockázatairól.

Dr. Czomba Sándor foglalkoztatáspolitikáért felelős államtitkár a *Hegy' Karriergyár* programhelyszínére is ellátogatott idén, és sajtótájékoztatóján kijelentette: „A magyar kormány kiemelt feladata, hogy piacképes szakmához, illetve a tanulmányok befejezése után munkatapasztalathoz és munkahelyhez segítse a fiatalokat”. A kormány célkitűzése, hogy az eddig meghozott intézkedésekkel, valamint a szakképzési, felnőttképzési és felsőoktatási rendszer átalakításával a fiataloknak hosszabb távon legyen reális esélyük a stabil elhelyezkedésre. (A *www.kormany.hu* beszámolója alapján.)

Az *EFOTT Fesztiválon* idén először jelent meg a *Karriergyár* önálló programhelyszíne, amely csatlakozott a *Civil Tér* napközbeni alternatív programsorozatához, ahol összesen több mint 90 civil és egyéb szervezet képviseltette magát, hogy megismertesse céljait a főiskolás, egyetemista közönséggel.

fotó: Polonkai Gizella

Dr. Czomba Sándor államtitkár úr

Az országos *Karriergyár* roadshow ötödik állomásának a népszerű *Volt Fesztivál* adott helyet, amelyre idén rekordszámú, 110 000 vendég látogatott el. A turnézáró-rendezvényt a *Fehérvári Zenei Napok (FEZEN)* keretében rendezték meg.

A *Karriergyár* programja idén is nagy sikernek örvendett. Az egész nyári fesztiválszezon alatt zajló szakmai programsorozatot közel 1100 fiatal kereste fel szakmai tanácsokért, információkért és a pályaismeret bővítésére szolgáló szórakoztató feladatokért. A résztvevők pozitív visszajelzései igazolták, hogy a fesztiválon való megjelenés jó eszköze a fiatal célcsoportokkal történő kommunikációnak: az oldott légkör és az informális környezet megteremti a lehetőségét a hatékony tájékoztatásnak, támogatásnak.

forrás: belső felvétel

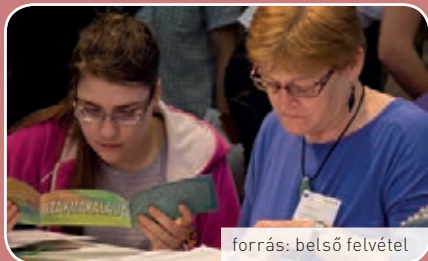
Sajátos helyzetben

Bogátiné Lakatos Edit: „Különleges bánásmód” a pályaválasztásban

Ha hajót akarsz építeni, ne csak a tervezés és munkabeosztás miatt hívd össze embereidet, és ne csak a famegmunkálás technológiájára tanítsd őket, hanem ébreszd fel szívükben a tenger csodálatát és vonzását, a végtelen és mozgalmas tenger iránti vágyat!

(Kolumbusz)

Az egyéni életpálya-döntések folyamatában a sokféle és gyorsan változó információk közötti eligazodás, a személyes összetevők (érdeklődés, munkához kapcsolódó értékek, képességek és preferált munkamód), valamint az aktuális munkaerő-piaci szükségletek és lehetőségek összehangolása komoly feladat elé állítja a fiatalokat. A megfelelő irány megtalálásához, a helyes döntések meghozatalához szakértők bevonására is szükség lehet.

forrás: belső felvétel

A szakmai segítségnyújtás kiemelten jelentős szerephez jut a „különleges bánásmódot” igénylő – beilleszkedési, tanulási, magatartási, egészségügyi vagy egyéb problémával küzdő – és pályaválasztás előtt álló tanulók esetében. Jelen cikk a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézet „különleges bánásmódot” igénylő tanácskérőket segítő pályaaorientációs tevékenységeit mutatja be Bogátiné Lakatos Edit munkáján keresztül.

Melyek az intézményben végzett pályaaorientációs feladatai?

Több mint egy évtizede dolgozom pályaválasztási tanácsadóként a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Intézetben. A pályaválasztással, továbbtanulással kapcsolatos feladataim az alábbiak:

- a különleges bánásmódot igénylő tanulók iskola- és szakmaválasztásának segítése;
- továbbtanulási, pályaválasztási tanácsadás általános, és középiskolás tanulók számára;
- az évente megjelenő *Továbbtanulási tájékoztató* kiadvány szerkesztése;
- a középiskolai és szakiskolai felvétellel összefüggő tájékoztató tevékenység;
- pályaválasztási osztályfőnöki órák, szülői értekezletek, nevelési értekezletek tartása.

Mindennapos munkám során tapasztalom, hogy a pályaválasztási döntés meghozatala komoly feladatot jelent a tanulónak és szüleinek egyaránt. A pályaválasztás azoknak a tanulónak okoz különösen nehézséget, akik *sajátos nevelési igényűek*, vagy valamilyen *beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségük*, illetve *egészségügyi problémájuk* van, vagy éppen valamilyen

területen kiemelten *tehetségesek*. Ezeket a tanulókat a vonatkozó jogszabály „különleges bánásmódot igénylő” tanulóknak nevezi, akiknek a pályadöntés meghozatalához sokszor szakmai segítségre van szükségük.

Az egyéni tanácsadás a legjelentősebb feladatom, ezen belül kiemelten a „különleges bánásmódot igénylő” tanulók közül a sajátos nevelési igényű (SNI), a beilleszkedési, tanulási és magatartási (BTM) problémával küzdők és az egészségileg károsodott tanulók iskola- és szakmaválasztásának segítése. Évente átlagosan 100-120 tanuló kéri segítségemet, zömében 7. és 8. évfolyamos, illetve 10. és 12. évfolyamos tanulók, akik szakmaválasztásra, szakmaváltásra készülnek.

forrás: www.naplo-online.hu

Jogszabályi megfogalmazás

A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény szerint:

...”4. §. 13. kiemelt figyelmet igénylő gyermek, tanuló:

- a) különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló:
 - aa) sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló,
 - ab) beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló,
 - ac) kiemelten tehetséges gyermek, tanuló,...

4. §. 25. sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi, értelmi vagy beszéd fogyatékos, több fogyatékos együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

4. §. 3. beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján az életkorához viszonyítottan jelentősen alulteljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, továbbá személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat, de nem minősül sajátos nevelési igényűnek.

4. §. 14. kiemelten tehetséges gyermek, tanuló: az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki átlag feletti általános vagy speciális képességek birtokában magas fokú kreativitással rendelkezik, és felkelthető benne a feladatiránti erős motiváció, elkötelezettség.”

Melyek az SNI tanulók beiskolázásának nehézségei?

Az SNI tanulók diagnózisának megállapítása a *Tanulási Képességet Vizsgáló Szakértői és Rehabilitációs Bizottság (TKVSZRB)* szakembereinek feladata. A Bizottság által elkészített szakvélemény és a meghatározott időközönként elvégzett felülvizsgálatokról készült jegyzőkönyv tartalmazza a konkrét problémát, valamint a „problémákra” javasolt fejlesztéseket.

A Bizottság szakemberei a '90-es évek elején diagnosztizálták először a tanulási problémával küzdő diákokat, és javaslatuk alapján ekkor kezdődtek meg a fejlesztések is. A probléma jellegéből adódóan az általános iskolák gyorsabban reagáltak az új helyzetre, hiszen náluk jelentkezett először az új feladat. Kezdetben a pályaválasztás elé kerülő 8. évfolyamosoknak nem volt könnyű dolguk a középiskolába történő jelentkezéskor, ugyanis a középfokú intézményeknek akkoriban még nem volt tapasztalatuk, kialakított eljárásuk az említett probléma kezelésére, és hosszú ideig a fejlesztéseket sem tudták megoldani. Így ezek a tanulók hátránnyal indultak a többséghez képest.

Az *értelmileg akadályozottak és a súlyosan, halmozottan fogyatékosok* speciális tanterv szerint szegregált osztályban, helyzetükre szabott körülmények között tanulhatnak, így az ő esetükben a továbblépésre a speciális szakiskolai képzés valamely formája ajánlható. A *testi, érzékszervi fogyatékos SNI tanulók* a fogyatékoságuknak megfelelő, a Szakértői Bizottság által javasolt vagy kijelölt intézményben, illetve integráltan, a többségi iskolákban folytathatják tanulmányaikat.

A szakmaválasztást jelentősen befolyásoló tényező az is, ha a tanuló *egészségügyi problémával* küzd, illetve olyan tartós vagy súlyos betegsége van, ami bizonyos szakmák választását kizárhatja. Napjainkban – tanácsadói tapasztalatom és a statisztikai adatok szerint is – a leggyakrabban előforduló szakmaválasztást befolyásoló egészségügyi problémák a következők: színtévesztés, cukorbetegség, asztma, allergia, idegrendszeri megbetegedések (pl. epilepszia), az átlagostól eltérő testi fejlettség (nagyfokú elhízás, súlytöbblet, átlag alatti fejlettség), és/vagy mozgásszervi-, érzékszervi problémák stb.

Ha a tanulónak a fentiekhez hasonló, veszélyes betegség vagy olyan problémája van, amely a

kiválasztott pályára, vagy szakmára alkalmatlanná teszi, célszerű szakembert felkeresnie.

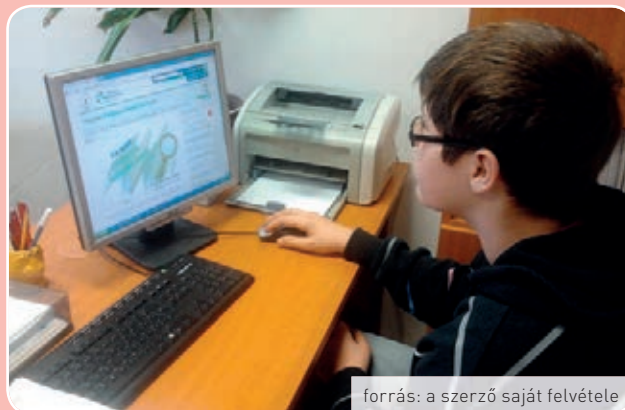
Hogyan zajlik intézményünkben a pályaaorientációs tevékenység?

Előzetes időpont-egyeztetés után, *egyéni tanácsadáson* fogadjuk a hozzánk forduló tanulókat, szüleiket és tanáraikat, hogy segítséget nyújtsunk a számukra megfelelő iskola és/vagy szakma kiválasztásában. *Telefonon, e-mailen, személyesen, pályaválasztási szülői értekezleteken, osztályfőnöki órákon* tartunk tájékoztatást az érdeklődőknek, nyújtunk információt a felvételi eljárás aktuális feladatairól. A továbbtanulás előtt állók nagy számban leginkább a továbbtanulás évében, általában a nyolcadik évfolyamon kezdenek el foglalkozni a pályaválasztással. Ezzel párhuzamosan a mi intézetünkben is szeptembertől februárig zajlik ez a „kampányidőszak”.

A tanácsadás során a pályaaalkalmassági orvossal együtt segítünk kiválasztani a hozzánk fordulóknak számára az egészségi állapotuknak, érdeklődésüknek, képességeiknek és tanulmányi eredményüknek leginkább megfelelő szakmát, illetve tájékoztatjuk őket a középfokú intézmények képzési kínálatáról. Azt is fontos tudni, hogy a tanuló viselkedési, tanulási és egészségi állapota mit tesz lehetővé, tud-e önállóan közlekedni, el tudja-e látni magát akár kollégiumban is, tud-e a szülőktől távol élni, mert ezek figyelembe vételével kompromisszumok megkötésére is szükség lehet az intézmény ajánlása, kiválasztása során. Az integrált

oktatás bevezetése óta szélesebb választási lehetőség áll a diákok rendelkezésére.

A személyes beszélgetések során a tanuló *érdeklődésére, képességeire vonatkozó online kérdőívek* kitöltésére is gyakran kerül sor. (<http://www.eletpalya.munka.hu>; Képességek, készségek; Tantárgyi érdeklődés; Jellemző munkamód kérdőíve stb.)

forrás: a szerző saját felvétele

A tanácsadás során számítógéppel támogatott konzultációra is lehetőség van az intézetben működő „Pályaaorientációs Információs Pont”-ban.

Milyen speciális szempontokat kell figyelembe venni az SNI tanulók pályaaorientációja során?

A legkomolyabb feladatot azoknak a tanulóknak az alkalmassági elbírálása jelenti, akik *halmozottan egészségkárosodottak*. Ilyen esetekben mindig a súlyosabb kizáró egészségügyi tényezőt kell figyelembe venni (például gyengén látó esetben a mozgásszervi elváltozást kell kevésbé figyelembe venni). Az egészségkárosodás alapján két nagy csoportot különböztetünk meg:

- a „munkavégzésben súlyosan korlátozott fiatalok” és
- a „szakmaválasztásban korlátozott fiatalok” csoportját.

A munkavégzésben súlyosan akadályozott fiatalok tanulása, szakmai képzése speciális körülmények között történik, míg a szakmaválasztásban korlátozott fiatalok az egészségi állapotuknak megfelelő szakmát, pályát választhatnak az őket fogadó képzőhelyeken. (Benedek, Pats, 2003. 10. o.)

A tanácsadási munka során a sajátos nevelési igényű, a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő tanulók esetében nagyban támaszkodunk a

forrás: a szerző saját felvétele

Szakmaleírásokat és szakmafilmeket bemutató mappák, CD-k

szakértői véleményben leírtakra, az abban található pszichológiai, gyógypedagógiai vizsgálati eredményekre, javaslatokra, illetve a megadott mentesítésekre. Sajátos helyzetünknel fogva – mert egy épületben vagyunk a *Megyei Szakértői Bizottsággal* – az ott dolgozó kollégákkal egy-egy esetben személyes konzultációra is lehetőségem van, hogy a legjobb megoldást ajánlhassam a hozzám fordulóknak.

Tapasztalatom szerint a szakmaválasztási nehézségek megoldásának lehetősége *az időben elkezdett pályorientációs folyamatban* rejlik. Fontos, hogy a tanulók a probléma meglétének ismeretében és kellő időben találkozzanak olyan szakemberekkel, akik irányt tudnak mutatni a pályaválasztáshoz. Ehhez illeszkednek intézetünk azon pályaválasztást segítő és hangsúlyos törekvései, amelyek arra irányulnak, hogy a különleges bánásmódot igénylő tanulók legalább 7. évfolyamos korukban eljussanak egy személyes tanácsadásra. Ebben a munkánkban sokat segítenek a Szakértői Bizottságban dolgozó gyógypedagógus és pszichológus kollégák, akik a náluk megforduló és segítségre szoruló tanulókat időben hozzám irányítják.

Célunk, hogy a különféle területen dolgozó szakemberek szoros együttműködésével és segítségével a különleges bánásmódot igénylő tanulók is megtalálják az érdeklődésüknek, képességeiknek, készségeiknek, egészségi állapotuknak leginkább megfelelő pályát, és a megfelelő intézményekben tudják folytatni tanulmányaikat.

Milyen pályainformációs módszerekkel dolgoznak? Milyen pályaismereti fórumokat működtetnek?

A Továbbtanulási tájékoztató kiadvány Borsod–Abaúj–Zemplén Megye középfokú intézményeinek képzési kínálatát három kötetben – *Gimnáziumok, Szakközépiskolák, Szakiskolák* címmel – mutatja be. A tájékoztatóban megtalálható a középfokú felvételi eljárással kapcsolatos valamennyi tudnivaló. A kiadvány segítséget nyújt a továbbtanulás előtt állóknak az iskola- és szakmaválasztáshoz. Hasonló kiadványok valamennyi megyében készültek, illetve készülnek az 1990-es évek közepétől.

2007-től saját kezdeményezésre került be a kiadványba, hogy az egyes intézmények mely különleges bánásmódot igénylő tanulókat oktatják, és az

esélyegyenlőségük biztosítása mellett milyen alternatívákat tudnak biztosítani számukra a felvételi eljárás során. Napjainkban – a középfokú felvételi eljárást szabályozó rendelet szerint – a középfokú intézményeknek kötelező megjelentetni a felvételi tájékoztatójukban a különleges bánásmódot igénylő tanulókra vonatkozó szabályozást, a felvételi során adható könnyítéseket és mentességeket. Ez az információ nagyon sokat segít ezeknek a tanulóknak, valamint szüleiknek és tanáraiknak a döntésben.

Intézetünkben *„Pályorientációs Információs Pont”* is működik, ahol számítógéppel támogatott konzultációra, szakmaleírásokat tartalmazó mappák, szakmafilmeket bemutató CD-k megtekintésére, illetve különböző tájékoztató kiadványok, szórólapok tanulmányozására is van lehetőség.

Jogszabályi háttér

- 4/2010. (I. 19.) OKM rendelet a pedagógiai szakszolgálatokról
- 2011. évi CXCV. törvény a nemzeti köznevelésről
- 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet a nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról
- 2012. évi CXXXIV. törvény a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXCV. törvény módosításáról
- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról
- 3/2012. (VI. 8.) EMMI rendelet a 2012/2013. tanév rendjéről

A szerző

Bogátné Lakatos Edit

szakvizsgázott pályorientációs tanár, okleveles család- és gyermekvédő tanár, közoktatási szakértő

Borsod–Abaúj–Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai, Szakszolgálati, Közművelődési és Sportintézet pályaválasztási tanácsadó

Kapcsolódó honlapok:

- www.borsod-ped.hu
- www.eletpalya.munka.hu
- www.nive.hu
- www.nrszh.kormany.hu
- www.oktatas.hu
- www.palyanet.hu
- www.rehabjob.hu
- www.specoe.hu

In the process of career-planning it is a difficult task to see through the constantly changing information and to find the connection between personal qualities (interests, work values, abilities, preferred type of work etc.) and the needs and possibilities of the labour market. In order to make the right choices and to find the right direction sometimes it is necessary to ask for the help of professionals.

In the process of career-planning professional assistance is even more important in the case of students with special needs – integration dysfunction, learning and behavioural problems, disabilities or other difficulties. This article presents the career-guidance of students with special needs in the Institute of Education of Borsod-Abaúj-Zemplén County.

IRODALOMJEGYZÉK

- 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet a nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról. Oktatási és Kulturális Közlöny 2012. 4. évf. 19. sz. 2914-3051. Budapest, 2012. 2013. 02. 12-i megtekintés, Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, <http://www.kozlonyok.hu/kozlonyok/Kozlonyok/32/PDF/2012/19.pdf>
- Benedek Szilvia – Pats Antal (2003): *Az egészségileg károsodott fiatalok pályaválasztása*. Rehabilitációs Információs Füzetek 3., Komárom-Esztergom Megyei Munkaügyi Központ, Tatabánya, 2003.
- Bogátné Lakatos Edit (szerk. 2012): *Gimnáziumok, Szak-középiskolák, Szakiskolák továbbtanulási tájékoztatója 2013*, Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Pedagógiai Szakmai, Szak-szolgálati, Közművelődési és Sportintézet, Miskolc, 2012.
- Brunner Péter (1998): *Orvosi útmutató a szakmai és munkaköri alkalmasság véleményezéséhez és a pályaválasztási tanácsadáshoz*. Országos Munka- és Üzemegészségügyi Intézet Ifjúsági Egészségvédelmi Intézete, Budapest, 1998.
- Esély-mutató, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Munkaügyi Központ kiadványa. Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Munkaügyi Központ Humán Szakszolgálat, Miskolc, 2002.
- Esély-tár, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Munkaügyi Központ kiadványa. Rehabilitációs Információs Centrum, Miskolc, 2005.
- Halász Gábor – Lannert Judit (2003): *Jelentés a magyar közoktatásról 2003*. 156-158. Országos Köznevelési Intézet, Budapest, 2013. 02. 07-i megtekintés, Oktatókutatási és Fejlesztő Intézet, <http://www.ofi.hu/tudastar/jelentes-magyar-090617/jelentes-2003>
- Hutflész Mihály (2011): A továbbtanulást és a pályaválasztást befolyásoló tényezők megítélése a 7., 8. osztályos tanulók körében. Pannon Porta Kft. Szombathely, 2013. 02. 05-i megtekintés, PomurskaGospodarskaZbornica, http://www.pgzs.si/upload/File/2012/VAS_AI.pdf
- Kenderfi Miklós (2012): A pályaeorientáció folyamatának korszerű értelmezése. In: Szilágyi Klára Dr. (szerk.) A pályaeorientáció szerepe a társadalmi integrációban. ELTE TáTK, Budapest. 6-11. 2013. 02. 09-i megtekintés, ELTE Társadalomtudományi Kar, <http://tat.elte.hu/dokumentumtar/download/2229-a-palyaeorientacio-szerepe-a-tarsadalmi-integracioban>
- Nemzeti Pályaeorientációs Portál, 2013. 03. 22-i megtekintés, Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, <http://eletpalya.munka.hu>
- Papula Lászlóné Dr. (2008): *Mi lesz, ha nagy lesz? A pályaválasztást meghatározó tényezők*. 2013. 01. 28-i megtekintés, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, http://portal.zmne.hu/download/bjkmk/bsz/bszemle2008/1/02_papula.pdf

Kontár-Halász Emese: Pályaorientációs tevékenység a Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnáziumban

Jelen cikk a Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnázium pályaorientációs programjának összefoglalása. Hét éve tartó tevékenységünk kezdetben személyre szabott munkahely-látogatást kínált 11-13. évfolyamos diákjainknak, majd a diákok igényeinek megfelelően előadásokkal, egyéni és csoportos tanácsadással bővítettük szolgáltatásaink körét. A cikkben gyakorlati javaslatokat nyújtok a hasonló tevékenységet folytató pedagógus kollégák számára.

A pályaorientációs program története

A 2006/2007-es tanév kezdetén gimnáziumunk igazgatója felvetette a pályaorientáció iskolai szintű segítésének szükségességét. Személyes beszélgetés és ötletgyűjtés után a szárnyait bontogató program céljaként diákjaink *pályainformációs ismereteinek bővítését* határoztuk meg. Iskolánk végzős (12. és 13. évfolyamos) diákjai alkották a program célcsoportját, hiszen az ő életükben láttuk leginkább szükségesnek a segítségnyújtást. Meglévő ismereteink és tapasztalataink alapján a részt vevő diákok személyes tapasztalatszerzését találtuk megfelelő módszernek, ezért a tevékenységünk kezdetben kétféle programot kínált: egyrészt a munka világában már otthonosan mozgó *felnőtteket hívtunk meg egy-egy délutáni beszélgetésre*, másrészt *munkahely-látogatásokat* szerveztünk. Mindkét esetben igyekeztünk a szülők alkotta kapcsolati hálót kihasználni, illetve a tantestület ismeretségi körét aktivizálni. A program sok új és jó élményt nyújtott, de számos elem újragondolását is szükségessé tette, elsősorban a szervezéssel kapcsolatban (a diákok, a szülői közösség és a tanári kar aktivizálását, a programon való részvétel és megjelenés fontosságának tudatosítását). Egyik legfontosabb tapasztalatunk az volt, hogy a diákok eredeti igényei és a megvalósult találkozások nem fedték teljes mértékben egymást, ami figyelmeztetett arra, hogy tanulóink pályainformációs ismeretei igen hiányosak. Így egyrészt megfogalmazódott a szervező tanárok létszámgyarapításának igénye a szervezés segítésére, másrészt elengedhetetlenné vált egy szakértő bevonása is a folyamatba.

A 2007/2008-as és a 2008/2009-es tanévben az *iskolapszichológusunk bevonásával* szakmai alapokra helyeztük a programot. A szervezés szintjén már tanév elejétől, a legelső szülői értekezleten megszólítottuk az

forrás: <http://hg.hu/cikk/epiteszet/7701-magyarorszag-legszebb-iskolai>

iskola szülői közösségét (minden évfolyamon, minden osztályban), kérve őket egy munkahely-látogatás lehetőségének vagy egy iskolai beszélgetésnek a felajánlására. Ezt a toborzást a mai napig megtesszük minden évben. Figyelemre méltó, hogy bár az évek során sok szülői felajánlás érkezett, mégis az iskola létszámához képest meglepően alacsony a részvételi arány, ami évek óta stagnál: jelentősen nem növekszik a programokba bevont szülők száma. Az iskolapszichológus bevonásával megjelent az *egyéni pályaválasztási tanácsadások* lehetősége, mellyel számos diákunk élt, és él a mai napig is. Mivel viszonylag nagy diáklétszámú iskola vagyunk, egy iskolapszichológussal és egy diáktanácsadóval, az amúgy is korlátozott számban megvalósítható egyéni ülések természetesen nem a legnagyobb diáktömeget megmozgató programjaink, viszont lehetőséget nyújtanak a komplexebb problémákkal, kérdésekkel küzdő diákok megsegítésére. Az említett két tanév során tovább folytattuk a diákok foglalkozásokkal, szakmákkal kapcsolatos ismeretszerző találkozásainak szervezését. Elsősorban külső munkahely-látogatásokat szerveztünk, mert mind a fogadók, mind a diákok részéről kapott visszajelzések hangsúlyozták ezeknek a tapasztalatoknak a hasznosságát.

11-12. évfolyam: „Pálya-tükörben” csoportvezető: Lukács Éva Fruzsina	12-13. évfolyam: „Pályára áll(it)va” csoportvezető: Kontár-Halász Emese
1-2. Önismeret	1-2. Önismeret
3. Vágyak	3. Önbizalom és asszertivitás
4. Érdeklődés	4-5. Mi akarok lenni? (internetes óra)
5. Képességek	
6. Családi hagyományok	6. Kreatív személyiségalkotás és környezettanulmány
7. Erőforrások	7. Saját környezettanulmány
8. Összezés, zárás	8. Névjegykártya a jövőből

1. táblázat. Csoportfoglalkozások tematikája (forrás: Kontár-Halász Emese [2012]: Pályaorientáció a gimnáziumban. A pályaválasztási bizonytalanság és a motiváció kapcsolatának vizsgálata. Szakdolgozat. ELTE PPK, Budapest.)

Az említett két tanév során egyre több diákunk kereszte az egyéni pályaválasztási beszélgetések lehetőségét. A fokozódó igény oka, hogy a konzultáción részt vevő diákok ajánlották ezt a lehetőséget azoknak a barátaiknak, osztálytársaiknak, akik hasonló problémákkal és kérdésekkel – önismerethiánnyal, döntésképtelenséggel vagy magas pályaválasztási szorongással – küzdöttek. Ezek a tapasztalatok, illetve annak a jótékony hatása, hogy a diákok érzik, nincsenek egyedül a problémáikkal, arra ösztönöztek bennünket, hogy a 2009/2010-es tanévben – a munkahely-látogatások és az egyéni tanácsadás folyamatos fenntartása mellett – *nyolc alkalomból álló*

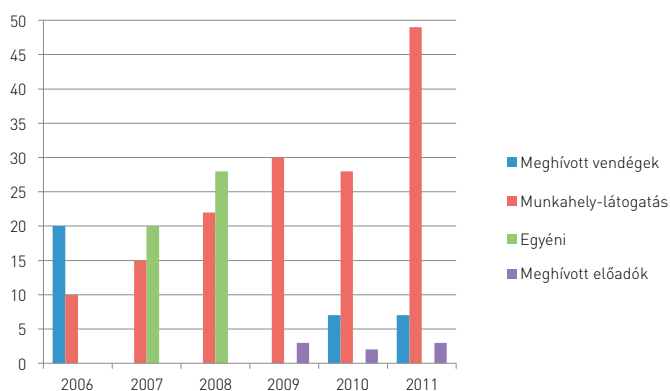
pályaorientációs csoportfoglalkozásokat hirdessünk meg. Két célcsoportunk volt: a 11. és 12. évfolyam, ahol a foglalkozás elsősorban önismereti jellegű volt, és a 12. és 13. évfolyam, ahol a rendelkezésre álló rövid idő miatt a pályainformáció került előtérbe.

A foglalkozások után összegeztük a tapasztalatainkat. Mindenképpen eredményesnek bizonyult ez az új vállalkozás, hiszen a részt vevő diákoknak kidolgozottabb lett az énképük (készségek, képességek, értékek, célok és vágyak tekintetében), fejlődött a szociális felelősségük és a döntéshozási képességük, illetve – átlátva a pályaválasztási folyamat lépéseit – pályaválasztási stratégiákat sajátítottak el, és alkalmazták is őket, hiszen elköteleződtek egy pálya mellett, vagy kiválasztották a preferált érdeklődési területeiket. Ezen túl fejlődött a szociális és érzelmi tanulás készsége, valamint megkezdtek a felnőtt lét szerepeire való felkészülést. (Kontár-Halász, 2012)¹ A csoportfoglalkozások összességében véve eredményesek voltak.

Mindenképpen érdemes és hasznos megszervezni őket, hiszen a Nemzeti alaptanterv fejlesztési területei közül nemcsak a pályaorientációt segítik, hanem alkalmat adnak az önismeret és a társas kultúra fejlesztésére, valamint az erkölcsi nevelésre is (NAT, 2012)².

1 Kontár-Halász Emese (2012): Pályaorientáció a gimnáziumban. A pályaválasztási bizonytalanság és a motiváció kapcsolatának vizsgálata. Szakdolgozat. ELTE PPK, Budapest.

2 110/2012. (VI. 4.) Korm. Rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, *Magyar Közlöny*, **66.**, 10635-10848. 2013. 02. 07-i megtekintés, Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet, <http://www.ofi.hu/nat>

(forrás: Kontár-Halász Emese [2012]: Pályaorientáció a gimnáziumban. A pályaválasztási bizonytalanság és a motiváció kapcsolatának vizsgálata. Szakdolgozat. ELTE PPK, Budapest.)

1. ábra. Megvalósult pályaorientációs tevékenységek, 2006-2011 (Az egyéni pályatanácsadásokról 2009 óta nincs számszerű adatunk, ám a mai napig foglalkozunk egyénileg jelentkező diákokkal.)

Ugyanakkor számos nehézség adódik a megvalósítás során. Még ha van is egy-egy lelkes pedagógus vagy iskolapszichológus, aki számos feladata mellett vállalja a nyolc alkalom megtartását, nap mint nap találkoznia kell azzal a problémával, hogy egyre nehezebb a diákokat az iskolában marasztalni egy-egy délutáni foglalkozásra. Ebben segíthet, ha a pályaeorientációs tevékenység széles körben elfogadott a tantestületben, ha a kollégák – felhasználva napi kapcsolatukat egyes diákokkal – motiválóan hirdetik a foglalkozásokat, majd, például az osztályfőnöki óra keretében, néhány percben kéri a részt vevő diákok élménybeszámolóját, tapasztalataik megosztását a társaikkal.

Kreatív személyiségalkotás (pályaeorientációs csoportfoglalkozás terméke) (forrás: Kontár-Halász Emese – Lukács Éva Fruzsina [2010]: Pályaeorientáció – „Jó Gyakorlat” [előadás] in: A közoktatás modernizációját támogató hálózatfejlesztés a Közép-Magyarországi Régióban [konferencia]. 2010. április 26, <https://sites.google.com/site/rendezveny0426>)

Újító törekvések a 2012/2013-as tanévben

Az idei tanévben elsősorban a *pályaeorientációs tevékenység szervezeti fejlesztésére* tettük a hangsúlyt, és az így szerzett plusz erőforrásokkal igyekeztünk még inkább megfelelni a diákok igényeinek. Az előző években megvalósult programok óriási többletfeladatokat jelentettek a szervező iskolapszichológus és tanár párosra. A vezetőség támogatása ellenére továbbra is sokat küzdöttünk a program elfogadtatásáért a tantestületben, többnyire sikertelenül, bár mindig akadnak lelkes támogatók és segítők. Ezért a 2012/2013-as tanév elején létrehoztunk egy hét tagból álló *pályaeorientációs munkacsoportot*, mely összefogta azokat

a tanárokat, akik szerettek volna behatóbban megismerkedni a pályaeorientációs folyamatokkal, illetve akik vállalták, hogy segítenek a munkahely-látogatások megszervezésében. Az iskolapszichológusunkkal közösen igyekeztünk olyan kollégákat meghívni a csoportba, akik szívesen vállalták a feladatot, nem pedig egy újabb tehernek érezték. Emellett igyekeztünk különféle területekről kollégákat választani, így van természettudományokat, magyart, művészetet és médiát, illetve nyelveket tanító kolléga is a körünkben, és közülük négyen osztályfőnökök is. Fontos, hogy a vezetőség részéről az egyik igazgatóhelyettes is rendszeres résztvevője csapatunk találkozóinak.

A munkacsoport elsődleges feladata a *novemberi pályaeorientációs hetünk* lebonyolítása, melynek legnagyobb szabású, legtöbb feladatot igénylő része természetesen a munkahely-látogatások megszervezése.

Az idei évben a 11–13. évfolyamos diákokat év elején megkérdeztük, hogy milyen, pályaválasztással kapcsolatos témák foglalkoztatják őket a legjobban. Gyakorlatilag az összes sarkalatos kérdést felsorolták: a felvételi pontszámítás, a felsőoktatás szerkezete, a külföldi továbbtanulás és az ösztöndíjak voltak a legnépszerűbb kiválasztott témák. Az előző években már volt példa arra, hogy meghívtunk külsős előadókat, hogy beszéljenek egy-egy témáról a diákjainknak. Sokszor bizonyult hasznosnak ez a típusú szervezés, ugyanakkor mindig problémát okozott, hogy a diákok sokszor csak jóval az előadások után fogalmazták meg kérdéseiket, és nehézséget jelentett, hogy kérdéseikkel aztán kihez

A felsőoktatás szerkezete

Pontszámítás és e-felvételi

Művészeti képzések

Műszaki, informatikai és természettudományos továbbtanulás

Nyelvvizsgák

Külföldi továbbtanulás

Ösztöndíjak

2. táblázat. A pályaeorientációs hét előadásainak tematikája, 2012. november. (forrás: saját szerkesztés)

is tudnak fordulni. Ezért, kihasználva a munkacsoport adta létszámnövekedés és a feladatelosztás lehetőségét, a tagok egy-egy témát feldolgozva előadásokkal készültek.

Szintén kérték a diákok, hogy szívesen hallanának az egyetemistalétről egyetemistákszájából, így a hétsorán három délután is meghívtuk jelenleg a felsőoktatásban tanulmányokat folytató volt diákjainkat, hogy kötetlen formában beszélgessenek az érdeklődő tanulókkal. Mint minden, frissen induló és délutánra szervezett program, sajnos nem volt annyira népszerű, mint a már meghonosodott tevékenységek, de akik eljöttek, azok jó élményekkel és hasznos információkkal távoztak.

Az előző tanév számos *felvételi eljárásbeli változást* hozott, amelyeket nem csak nekünk, pedagógusoknak, hanem a diákoknak és a szülőknek is nehéz követni. Mindenképpen fontosnak tartottuk, hogy mind a diákok, mind a szülők tőlünk is kapjanak információt, így segítve a pályaválasztási döntésüket. Természetesen az iskolai programokat a diákoknak szervezzük, de az említett gyakori változások – a számtalan új információ – megkövetelik, hogy amennyire ez lehetséges, mi is és a szülők is lépést tudjunk tartani velük. Ezért a legnépszerűbb közösségi oldalon létrehoztunk egy csoportot a tanév elején, amelynek a 11–13. évfolyamos diákjaink és az érdeklődő tanárok a tagjai. Ide bárki kitehet aktuális híreket, legyen az a felvételi eljárással, pontszámokkal kapcsolatos információ, diákmunka ajánlat, önkéntes munkalehetőség, alapítványok és civil szervezetek pályaaorientációs ajánlata, tehát bármi, ami az adott korosztályt érintheti a pályaaorientációval kapcsolatban. A következő tanév fejlesztési feladata lehet egy hasonló oldal létrehozása a szülőknek, hiszen tapasztalataink szerint ők is sokszor elvesznek az információtengerben.

Idén kísérleti jelleggel *pályaaorientációs szülői értekezletet* is szerveztünk. Az iskolában mindig hétfőn van szülői értekezlet vagy fogadóóra, így egy-egy szabad hétfőn invitáltuk késő délutánra a szülőket. Mivel eltérő a 11., illetve a végzős évfolyam érdeklődése, így két külön alkalmat hirdettünk meg, ahol két témát érintettünk. Információs jelleggel ismertettük a felsőoktatás jelenlegi szerkezetét, a felvételi eljárással kapcsolatos határidőket, hiszen ebből sok új információt kaphatnak azok a szülők, akiknek első gyermeke

fotó: dr. Havassy András

E cikk további fényképei volt rákóczi egyetemistákkal való találkozásokat mutatnak be. [forrás: http://diak.budai-rfg.sulinet.hu/~havassy/dream/rakoczi/palyaori_12/index.htm]

érintett a pályaválasztásban, de azok is, akik ezt már végigcsinálták idősebb gyermekeikkel. A szülői értekezlet második felében már arról beszéltünk, hogy a szülő hogyan tudja segíteni gyermeke pályaválasztását. Az interaktívabbra tervezett előadást a saját pályaválasztási élmények felidézésével kezdtük, majd beszéltünk a megváltozott pályaválasztásról (nem egyszeri és visszafordíthatatlan a döntés, új szakmák és a szakmai tartalmak változása, a többszöri pályamódosítás valószínűsége, pályaválasztási stratégiák ismeretének igénye), a kamaszokkal való kommunikáció fontosságáról, illetve buktatóiról, valamint az önálló döntéshozatal fontosságáról. Igyekeztünk megértetni a szülőkkel, hogy ők is fontos forrásai gyermekük önismereti tudásának, illetve hogy a jelenlegi felsőoktatás szerkezetében mennyire fontos a pályaismeret, legyen az tapasztalati ismeret, például egy rokonnal, baráttal annak szakmájáról való beszélgetés útján, vagy a választható szakok alapos ismerete az elérhető információk alapján. Ez a szülői értekezlet nagyon fontos és igen hasznos volt a szülők beszámolóai alapján.

Természetesen a második meghirdetett időpontra már háromszor annyian jelentek meg, mint az első alkalommal, de ez természetesen tekinthető. Fontos arra is felkészülni, hogy a legtöbb szülőt egyéni kérdések foglalkoztatják, ami óhatatlanul azt okozza, hogy az érettségi rendszerével is tisztában kell lennie az

értekezletet tartó tanárnak. Bár nem volt kiírt téma, gyakori kérdés volt, hogy megéri-e emelt szintű érettségi vizsgát tenni, hogy miért lehet és mennyi többletpontot szerezni, és melyik egyetemen számítják azt be. Mint látható, az értekezletünk célja volt, hogy a konkrét információk nyújtása mellett próbáljon a személyes aspektusokra is koncentrálni, mégis a szülők mintha ez utóbbit nem is tartanák annyira lényegesnek, és ők is, mint gyermekeik, a konkrét információkat helyezik előtérbe. Mindez érthető, hiszen olyan társadalomban élünk, ahol rengeteg információ áll rendelkezésünkre, ami alapján dönteni kellene, ehhez képest viszont saját magunk, és gyermekeink megismerése másfajta eszközöket, módokat (megjegyzem, sokkal egyszerűbbeket és elementárisabbakat, mint például a beszélgetés, az állandó kommunikáció) igényel. A továbbiakban mindeképpen szeretnénk folytatni ezeket a találkozásokat, mert a szülők igénylik az információkat – melyek elsősorban pályainformációk –, ugyanakkor fontosnak tartjuk elültetni bennük a személyes aspektusok figyelembevételének fontosságát is, hiszen bármennyi információt is kaphat és gyűjthet össze egy szülő bizonyos szakokról, gondot jelenthet, ha gyermeke nem a számára megfelelő pálya választásán gondolkodik (akár a diák választotta azt, akár a szülője szeretné azt számára).

fotó: dr. Havassy András

2. ábra. Az iskola, a szülők és a diákok együttműködése
(forrás: saját szerkesztés)

A pályaaorientációs tevékenység eszközfeltételei

Az iskolai pályaaorientációs tevékenységünk megszervezése és megvalósítása *az iskola, a diákok és a szülők együttműködésén alapul*.

Az iskolai részéről elengedhetetlen a *vezetőség támogatása*, hiszen az ő feladata a tantestület egészének érzékenyítése a téma iránt. Ezen túl fontos az érintett osztályfőnököket (a mi esetünkben a 11–13. évfolyamon) is érzékenyíteni, hiszen ők lesznek azok, akik hirdetni tudják osztályaikban a tervezett programokat, így segítve azok hasznos és eredményes megvalósulását. A vezetőség biztosítja a szervezeti feltételeket a tervezett események, mint például egy iskolai szintű rendezvény (pályaaorientációs nap/hét vagy szakmák napja/hete) megvalósításához. Tapasztalataink alapján nagy előrelépést jelent egy pályaválasztással, pályaaorientációval foglalkozó *szakember bevonása a munkába* (aki lehet az iskolapszichológus, a diáktanácsadó, a pályaválasztási tanácsadó), és ehhez érdemes felvenni a kapcsolatot a területileg illetékes nevelési tanácsadóval vagy a pedagógiai szakszolgálattal. Mindenképpen hatékony *csoportmunkában* dolgozniuk a szervezésben és megvalósításban részt vevő pedagógusoknak – nem csak a feladatok elosztása miatt, hanem a tapasztalatok, nézőpontok és ötletek megosztása, megvitatása érdekében is. Természetesen a pályaaorientációs csoport munkájának aktivizálásában, ellenőrzésében jelentős szerep jut a vezetőségnek is.

A *pedagógusok* téma iránti lelkesedése, érdeklődése és elhivatottsága a legfontosabb feltétele a folyamatban való részvételnek. A ma pedagógusa nem küzd feladat-hiányban, így csakis úgy valósulhat meg egy sikeres program, ha van önként jelentkező megvalósító. Szükséges, hogy legyen szervezőképessége és képes legyen csoportban dolgozni, ami nagymértékben megkönnyíti a munkáját, főleg ha pályorientációs szakember is tagja a csapatnak, akivel lehet esetmegbeszélést tartani és mentorálni. A pályaismeret nem kész tudásanyag, hanem folyamatosan változik a munkaerőpiac alakulásával, így az ezzel foglalkozó tanártól az információk frissítését, fejlesztését kívánja. (Fazakas, 2009)³ Fontos eleme tehát a résztvevő pedagógus hozzáállásának az önfejlesztésre, továbbképzésre való hajlandóság.

A *szülők* szerepét már korábban is említettem: a munkahely-látogatások vagy éppen egy Szülők Akadémiája beszélgetéssorozat legfontosabb erőforrásai lehetnek. Ők azok, akik a legközelebb állnak az iskolához, gyermekeik révén még érdek is fűzi őket a részvételhez, és pályaismereti szempontból a legszínesebb palettát tudják nyújtani a felkínált látogatásokhoz. Nagyon fontos lenne ezért az aktív részvételük és támogatásuk, valamint együttműködésük az osztályfőnökökkel, illetve a pályorientációs feladatokat ellátó tanárokkal. Több éve próbálunk egyre több szülőt a programunk aktív részesévé tenni, de idáig ez sikertelennek bizonyult. Továbbra is azt gondolom, hogy ha a tantestület egységesen felvállalt pedagógiai feladatainak egyike a pályorientáció, akkor máris könnyebben tudja egy-egy osztályfőnök, az amúgy magáénak is érzett programba bevonni az osztály szülői közösségét. A tanár lelkesedése és elhivatottsága ugyanúgy magával tudja ragadni a szülőket, mint a diákokat. A munkahely-látogatások megszervezése során a legtöbb részt vevő szülő rendkívül pozitívnak értékeli a kezdeményezést, rossz visszajelzést soha nem kaptunk tőlük, sőt vannak olyanok, akik több éve fogadnak diákokat úgy is, hogy az ő gyermekük már elballagott. Mindenképpen érdemes egy nagyszabású kampánnyal elérni a szülőket, hogy legyenek partnerek a

fotó: dr. Havassy András

szervezésben, illetve a pályorientációs szülői értekezletek alkalmával segíteni is kell őket, hogy a pályaválasztással kapcsolatos információtömegben el tudjanak igazodni.

A program eredményességének vizsgálata

Minden tanévben a novemberi pályorientációs hét végével *írásbeli visszajelzést* kérünk mind a résztvevő 11–13. évfolyamos diákoktól, mind a fogadóktól a megvalósult látogatásokkal kapcsolatban. Az így összegyűlt információkat rendszerezzük és beépítjük a következő tanév látogatásainak megszervezésébe. Emellett minden megvalósult program után – megadott kérdések alapján – kérünk visszajelzést szóban vagy írásban a program eredményességéről.

A 2011/2012-es tanévben több *kérdőívet* töltöttünk ki a célcsoportba tartozó diákokkal, majd az eredményeket elemezve alakítottuk ki az idei tanév programkínálatát. A kérdőívek elsősorban a *fiatalok pályaválasztási bizonytalanságát mérték*. Az eredmények azt mutatják, hogy iskolánkban a diákok körében általános a pályaválasztási szorongás, tisztában vannak a kérdés fontosságával, ami teherként jelenik meg számukra. Ennek enyhítése a környezet, azaz elsősorban a szülők és pedagógusok feladata. Számos olyan diákunk van, akiknek az érzelmi dimenziókat tekintve a legmagasabb a pályaválasztási szorongásuk és az általános bizonytalanságuk (azaz döntésképtelenek), illetve magas a pályainformációs igényük, de ugyanakkor igen alacsony az önismeretigényük. Ők egy igen népes csoportot alkotnak és ijesztő, hogy bár bizonytalanok, mégsem merül fel bennük az önismereti

³ Fazakas Ida (2009): A pályaismeret és jelentősége. Hallgatói jegyzet. 2013. 02. 09-i megtekintés, Nemzeti Pályorientációs Portál, <http://eletpalya.munka.hu/tananyagok>

igény. Ezért is lenne fontos egyrészt a szülői értekezletek során a szülők feladatait hangsúlyozni e téren, illetve komolyabb hangsúlyt fektetni már az első gimnáziumi évtől kezdve az önismereti foglalkozásokra az osztályfőnöki órákon. Ez utóbbit az is indokolja, hogy a vizsgálatban számos olyan diák jelenléte vált nyilvánvalóvá, akiknek magas az önismeretigénye. A kérdőívek során a vizsgált diákok kisebb hányadának volt szüksége pályaismeretre, ami jó mutatója a pályorientációs program eredményeinek. (Kontár-Halász, 2012)⁴

Pályorientációs programkínálatunk elsősorban pályainformációs segítséget nyújt egyénileg vagy csoportosan, főleg a 11–13. évfolyamosokat megcélózva. Ennek oka, hogy a program kezdetén úgy láttuk, hogy a pályaválasztási döntés meghozatala előtt álló diákjaink elsősorban a pályákkal kapcsolatban rendelkeznek információhiánnyal, illetve úgy éreztük, hogy elsősorban – speciális szakértő bevonása nélkül – ebben tudunk nekik segíteni. Ugyanakkor az évek során nyilvánvalóvá vált, hogy a programkínálat tartalmát bővíteni kell az önismeret elemeivel.

Pályorientációs programtípusok

egyéni tanácsadás

pályorientációs csoportfoglalkozás

munkahely-látogatás

előadás

találkozás egyetemistákkal

önismereti csoportfoglalkozás

online és papíralapú teszt kitöltés

beszélgetés meghívott vendégekkel a foglalkozásukról

egyetemi, főiskolai karok és szakok bemutatkozása

3. táblázat. Pályorientációs programtípusok
(forrás: saját szerkesztés)

⁴ Kontár-Halász Emese (2012): Pályorientáció a gimnáziumban. A pályaválasztási bizonytalanság és a motiváció kapcsolatának vizsgálata. Szakdolgozat. ELTE PPK, Budapest.

A jövő

Pályorientációs tevékenységünk már szerves része pedagógiánknak. Szeretnénk folytatni a csoportmunkát, fenntartani az eddigi programjainkat és lehetőség szerint több önismereti segítséget nyújtani diákjainknak. Az új Nemzeti alaptanterv előírja a gimnáziumokban a *Technika, életvitel és gyakorlat* tantárgy tanítását heti 1 órában a 11. vagy 12. évfolyamon. (NAT, 2012)⁵ A tantárgyhoz készült kerettanterv 15 órát szán a *Család, otthon, háztartás tematikájának*, 4 órát a *Közlekedésnek* és 9 órát az *Életpálya-tervezés, munkavállalás, felnőttkori tanulási lehetőségek* egységnek. (Kerettantervek, 2013)⁶ Ez az előírás lehetőséget ad arra, hogy a diákok órai keretek között hatékonyan tudjanak fejlődni életpálya-menedzsment készségeik (tervezés, döntés, problémamegoldás stb.) terén.

⁵ 110/2012. (VI. 4.) Korm. Rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, Magyar Közlöny, 66., 10635-10848. 2013. 02. 07-i megtekintés, Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, <http://www.ofi.hu/nat>

⁶ Kerettanterv a gimnáziumok számára, 2013. 02. 09-i megtekintés, Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet, <http://kerettanterv.ofi.hu>

This article presents the career orientation programme in Ferenc Rákóczi II Secondary School. Our activity started seven years ago when we offered the possibility of visiting different workplaces to our 11-13 graders. Later we enriched our services with lectures, individual and group counselling. In this review I provide my teacher colleagues with some practical ideas on how to organize and arrange similar school programmes.

A szerző

Kontár-Halász Emese

angol és spanyol szakos középiskolai tanár, szakvizsgázott pedagógus, diák-tanácsadó

Budai II. Rákóczi Ferenc Gimnázium szaktanár, pályorientációs munkacsoport vezető

IRODALOMJEGYZÉK

- 110/2012. (VI. 4.) Korm. Rendelet A Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról, *Magyar Közlöny*, **66.**, 10635-10848. 2013. 02. 07-i megtekintés, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, <http://www.ofi.hu/nat>
- Borbély-Pecze Tibor Bors (2010): Életút támogató pályaeorientáció, PhD disszertáció, ELTE PPK, Budapest, 2010, 2013. 03. 03-i megtekintés, <http://www.borbelytiborbors.extra.hu/home.html>
- Dr. Budavári-Takács Ildikó (2009): Az önismeret és a döntések szerepe a pályaeorientációban. Hallgatói jegyzet. 2013. 03. 08-i megtekintés, Nemzeti Pályaeorientációs Portál, <http://eletpalya.munka.hu/tananyagok>
- Fazakas Ida (2009): A pályaeismeret és jelentősége. Hallgatói jegyzet. 2013. 02. 09-i megtekintés, Nemzeti Pályaeorientációs Portál, <http://eletpalya.munka.hu/tananyagok>
- Harang László (2003): A „lifelong learning” paradigma és hatása a magyar közoktatásra, in: *A tanulás kora*, Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 2003. 2013. 02. 18-i megtekintés, <http://www.ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/lifelong-learning>
- Kerettanterv a gimnáziumok számára, 2013. 02. 09-i megtekintés, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, <http://kerettanterv.ofi.hu>
- Kiss István (2009): *Életvezetési kompetencia*, PhD disszertáció, ELTE PPK, Budapest, 2009
- Kontár-Halász Emese (2012): *Pályaeorientáció a gimnáziumban. A pályaeorientációs bizonytalanság és a motiváció kapcsolatának vizsgálata*. Szakdolgozat. ELTE PPK, Budapest.
- Kontár-Halász Emese – Lukács Éva Fruzsina (2010): Pályaeorientáció – „Jó Gyakorlat” [előadás] in: *A közoktatás modernizációját támogató hálózatfejlesztés a Közép-Magyarországi Régióban* [konferencia]. 2010. április 26, 2013. 03. 16-i megtekintés, <https://sites.google.com/site/rendezveny0426/>
- Lukács Éva Fruzsina (2006): *Életvezetési problémák fiatal felnőttkorban*. ELTE PPK, Pszichológiai Intézet, 2006.
- N. Kollár Katalin (2004): Az identitás alakulása: Mi dől el serdülőkorban? in: *Pszichológia pedagógusoknak*, szerk. N. Kollár Katalin és Szabó Éva, Osiris, Budapest, 2004
- Ritoók Pálné (1986): *Személyiségfejlesztés és pályaeorientáció*, Tankönyvkiadó, Budapest, 1986
- Dr. Szilágyi Klára (2004): Pályaeorientáció tanári kézikönyv, Budapest, 2004, 2013. 02. 02-i megtekintés, http://www.afsz.hu/engine.aspx?page=afsz_tamop222_szakanyag
- Dr. Szilágyi Klára (2007): *Munka-pályaeorientáció mint professzió*, Kollégium Kft., Budapest, 2007
- Tókos Katalin (2005): A serdülőkorú önismeret az elméleti és empirikus kutatások tükrében – pedagógiai megközelítésben in: *Új Pedagógiai Szemle*, 2005. október, 2013. 03. 12-i megtekintés, <http://www.ofi.hu/tudastar/serdulo-kori-onismeret>
- Vágó Irén (2003): Az LLL fogalmának értelmezési lehetőségei a közoktatásban, in: *A tanulás kora*, Országos Közoktatási Intézet, Budapest, 2003, 2013. 03. 14-i megtekintés, <http://www.ofi.hu/tudastar/tanulas-kora/lll-fogalmanak>

Pályaeorientációs és Állásbörze a Corvin Plázában

Mintegy 7000 látogató vett részt a *Nemzeti Munkaügyi Hivatal* és a *Budapest Főváros Kormányhivatala Munkaügyi Központ* közös rendezvényén, a 2013. április 19-i *Pályaeorientációs és Állásbörze*n a budapesti Corvin Plázában. A hivatalos megnyitón *Pesti Imre* Budapest Főváros kormány megbízottja, *Komáromi Róbert* az NMH főigazgatója, valamint *Dr. Sára Botond* józsefvárosi alpolgármester köszöntötte a kiállítókat és a résztvevőket.

A standokon 10 órától 18 óráig összesen 41 cég és 25 partnerszervezet képviselője várta a látogatókat. A vállalatok több mint ezer nyitott pozíciót kínáltak az álláskeresőknél, akik a munkalehetőségek mellett a gyakornoki helyekről, az aktuális képzési és nyelvtanulási programokról is tájékozódhattak. Zsúfolásig

fotó: Polonkai Gizella

fotó: Polonkai Gizella

megteltek az első emeleti rendezvénytermek is, ahol az érdeklődők 12 előadást és 2 kerekasztal-beszélgetést hallgathattak meg. A *Nemzeti Munkaügyi Hivatal* részéről az elmúlt hetekben mintegy 50 kolléga vett részt a szervezési munkálatokban. Nekik ezúton is köszönjük a kitartó és lelkiismeretes közreműködést!

Nagy népszerűségnek örvendett a *Nemzeti Munkaügyi Hivatal* „*Karrier ösvény*” standja, ahol a nap folyamán közel 200 érdeklődő vett részt komplex pályaaorientációs tanácsadáson. Első lépésként pályae érdeklődési kérdőíveket töltöttek ki a pályaválasztás, pályamódosítás előtt állók és a pályakezdő fiatalok a *TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt* munkatársainak segítségével, melynek eredményeként megismerhették személyes érdeklődési területeiket és az azokhoz tartozó pályaköröket, szakmacsoportokat. Következő lépésként a szak- és felnőttképzési lehetőségekről, a hiányszakmákról és az ösztöndíjas képzési lehetőségekről kaptak tájékoztatást a *Szak- és Felnőttképzési Igazgatóság* munkatársaitól. Ezt követően az önéletrajzuk elkészítéséhez, majd az állásinterjún való sikeres szerepléshez kaptak segítséget a *TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt* munkatársaitól. A *Gór Nagy Mária Színitánoda* növendékeinek közreműködésével, fórumszínház keretében élőben nézhették meg az állásinterjúk tipikus hibáit és a sikeres interjúk részleteit.

A *Budapest Főváros Kormányhivatala Munkaügyi Központ* munkatársai CV ambulanciával és próbainterjúkkal várták az álláskeresőket, emellett a *TÁMOP*

1.1.4. „*Munkaerő-piaci program a hátrányos helyzetűek foglalkoztatásáért a Közép-magyarországi Régióban*” című programról nyújtottak információt kiemelten a 25 év alatti álláskeresőknél.

A rendezvény kerekasztal-beszélgetéseinek érdekes témák hangzottak el többek között a fiatalok vállalkozóvá válásának lehetőségeiről és a kisgyermekes anyukák munkaerő-piaci helyzetéről.

A látogatók elsősorban álláskeresői céllal érkeztek, de sok résztvevőt vonzott az is, hogy megismerhesse az aktuális álláskeresői trendeket vagy segítséget kapjon pályaváltás kérdésében. Az elégedettségi kérdőívek eredményei bizonyítják, hogy a látogatók az álláslehetőségekről szóló információk mellett a különböző tanácsadási szolgáltatásokat is rendkívül hasznosnak találták, elégedetten és motiváltan távoztak a rendezvényről.

fotó: Polonkai Gizella

Kamarai szerepvállalások a pályaaorientáció területén - Interjú Fekete Balázssal, az MKIK Oktatási és Szakképzési Kollégiumának alelnökével

Mióta vállal szerepet a Kamara a pályaaorientációt érintő feladatokban? Jelenleg milyen területeken kapcsolódik be a pályaaorientációba?

Tizennégy éve működik a Kamarában a szakképzési tanácsadó hálózat. A tanácsadók fő feladata a duális képzés elősegítése. Rendszeres munkakapcsolatot tartanak fenn a gyakorlati képzésben részt vevő gazdálkodó szervezetekkel és a szakképző intézményekkel. Ennek alapján rengeteg naprakész információval rendelkeznek a szakképzésről és a benne levő lehetőségekről. Gyakran vesznek részt a pályaválasztás előtt álló fiatalok tájékoztatásában az osztályfőnöki órákon. Jellemzően ez az adott szakképzési tanácsadó ismeretési körébe tartozó általános iskolákban történik. Másik, jelentős pályaaorientációt segítő eszköze a Kamarának a szakmai versenyek, mint például a Szakma Kiváló Tanulója Verseny döntője, a Szakma Sztár Fesztivál. Évek óta nagy sikernek örvend, és a keretében több általános iskolával együttműködve szervezünk csoportos látogatást a pályaválasztás előtt álló diákjaik számára.

Milyen többletértéket és segítséget tud nyújtani a Kamara a saját speciális szakmai helyzetéből adódóan?

A 23 területi Kamara országos lefedettséget biztosít. A tagságban a helyi vállalkozóktól a multinacionális cégekig egyaránt jelen vannak a munkáltatók. A szakképzés – különösen a duális képzés – a munkaerőpiac

fotó: Polonkai Gizella

elvárásainak megfelelően készíti fel a diákokat, hogy könnyebb legyen az elhelyezkedésük. Ennek alapján mind a helyi, mind az országos munkaerő-piaci igényeket figyelembe tudjuk venni a beiskolázási arányok kialakításában. A munkaerő-piaci igény lehet a legnagyobb érv egy adott pálya választására. Az a cél, hogy a végzett diákok szakmájukban tudjanak elhelyezkedni.

A Kamara évek óta részt vesz a szakmaszerkezet és a szakmai tartalmak korszerűsítésében. Így készült el az új Országos Képzési Jegyzék és a hozzá tartozó Szakmai Vizsgáztatási Követelmények, valamint a Szakképzési Kerettantervek.

Milyen módon tud segíteni a kamarai hálózat abban, hogy tagjai – elsősorban a kézműves szakmák képviselői – lehetőséget adjanak a pályaválasztás előtt álló fiataloknak, hogy betekinthesse a műhelytitkokba, kipróbálják a szakmák alapfogásait? Hogy lehet ebben érdekelté tenni az egyes képzőhelyeket, szakembereket?

A Kamara elhivatott a duális szakképzés mellett. Az ebben részt vevő vállalkozásoknál kiemelt cél a saját leendő munkatársak, vagyis a szakmai utánpótlás kiképzése. A szakmunkástanulók éles üzemi körülmények között sajátíthatják el a szakma csínját-bínját, megismerhetik a munka világát. Terveink között szerepel, hogy egyre több célirányos üzem-, és műhelylátogatást szervezünk a saját vállalkozóinknál abból a célból, hogy a pályaválasztás előtt álló diákok az érdeklődési körüknek megfelelő szakmákról szerezzenek naprakész információkat. Betekinthesse az egyes

fotó: Polonkai Gizella

szakmák művelőinek mindennapjaiba, megismerhesék a szakmai életpálya lépéseit, az abban rejlő lehetőségeket.

Milyen partnerekkel dolgoznak együtt jelenleg, illetve tervezik a jövőben az együttműködést a pályaaorientációs tevékenységekben?

Természetesen a Nemzeti Munkaügyi Hivatallal együttműködve végezzük a pályaaorientációs tevékenységünket. A szakképzési feladataink teljesítése során a már élő együttműködéseinket a szakmai érdekképviselletekkel itt is tudjuk kamatoztatni. Nagyon fontos, hogy nem csak a szakképző intézményekkel, hanem az általános iskolákkal, gimnáziumokkal, illetve az intézmények fenntartóival is korrekt munkakapcsolatot tartunk fent.

A vállalatokkal való kapcsolattartás hogyan segíti elő a Kamara pályaaorientációs munkáját?

A munkaerő-piaci igények ismerete és a duális szakképzésben részt vevő vállalkozások egyaránt nagymértékben segítik a pályaaorientációs munkánkat. Ezen vállalkozások nyitottabbak az üzemlátogatások fogadására, valamint a foglalkozás-bemutató anyagok összeállításában történő részvételre. Valós körülmények között teszük lehetővé mind a karrier-lehetőségek, mind az egyes szakmai tevékenységek bemutatását.

Van-e különbség a fővárosi, illetve a megyei kamarák pályaaorientációt érintő feladataiban, munkáiban?

Természetesen igen is meg nem is. A feladatok többsége ugyanaz, de a helyi sajátosságok könnyebben figyelembe vehetők a megyei kamaráknál. A fővárosban a vállalkozások és az iskolák száma is többszöröse az egyes megyeieknek. Ez egyrészt lehetőség, mert többől lehet választani, másrészt viszont nehézség, mert a nagy számok miatt nehezebb a személyes kapcsolatok kialakítása és ápolása.

Szakmai kamarai munkájuk során van-e olyan jó módszertani gyakorlatuk, amit kiemelkedő sikerrel hasznosítanak a pályaaorientáció területén? Hogyan segítik elő a hazai és a nemzetközi szakmai versenyek (Szakma Sztár Fesztivál, Szakma Kiváló Tanulója Verseny, EuroSkill, WorldSkill) a tanulók pályaaorientációját?

A szakmai versenyeken részt vevő fiatalok közvetlen példaképül szolgálnak a pályaválasztás előtt lévőknek.

Látható, hogy szorgalommal és hivatástudattal milyen szintet lehet elérni néhány év alatt. Kézzelfoghatóvá teszik az életpálya-modellt.

Nagyon fontos népszerűsíteni e versenyeket, valamint az elért eredményeket a pályaválasztás előtt álló fiatalok, a szüleik és a pedagógusaik körében.

Évek óta biztosítunk ingyenes buszokat a Szakma Sztár Fesztiválra a vidéki iskolák számára, hogy diákjaik betekintést nyerhessenek a versenybe, és az elkészült remekművek révén az egyes szakmákba.

fotó: Polonkai Gizella

Az Alelnök Úr hogyan és miben vállal személyes elköteleződést a kamarai hálózat pályaaorientációt érintő munkájában?

A Kamarában a vállalkozások sikeréért dolgozunk, amely elképzelhetetlen jó munkaerő nélkül. Ez motiválja a szakképzési feladataink színvonalas végrehajtását is. A területi kamarák révén országosan elérjük a vállalkozásokat, a leendő munkáltatókat, így a munkaerő-piacról mi rendelkezünk a legpontosabb információkkal. A kamarai szolgáltatások és a duális képzés révén napi kapcsolatban vagyunk több ezer vállalkozással. Nagyon fontos az egyes feladatok ellátása során a visszajelzések értékelése, elemzése. A jó gyakorlatokat igyekszünk még jobban ellátni, a kevésbé jók esetében pedig a hiányosságokat és hibákat feltárni.

2013 januárjától jelentős változás következett be a pályaaorientációt érintő kamarai munkák területén, hiszen minden egyes kamara külön pályaaorientációs tanácsadót alkalmaz a szakmai életút-tervezést érintő sikeres döntések támogatására. Mi lesz e szakemberek feladata? Milyen célcsoportokat szólítanak meg? Milyen eszköztárral fognak dolgozni?

Munkánk során szorosan együttműködünk a Nemzeti Munkaügyi Hivatallal. A TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt

projekt során kifejlesztett pályorientációs eszközöket kívánjuk elsősorban hasznosítani, ugyanakkor a már meglévő eszközöket is alkalmazzuk. Természetesen részt veszünk az új eszközök kifejlesztésében, illetve a tapasztalatok visszacsatolása révén ezek tökéletesítésében. Munkatársainknak rendszeres konzultációkat és továbbképzéseket szervezünk az NMH közreműködésével. Az országos kamarai hálózat lehetővé teszi az eszközök hatékony eljuttatását minden érintetthez.

A legfontosabb a pályaválasztás előtt álló fiatal. Az ő pályaválasztási döntését kell segítenünk egyéni és csoportos tanácsadással, kompetenciaméréssel, és információval. A döntés meghozatalában jelentős szerepet kapnak a szülők és a pedagógusok (leginkább az osztályfőnök) is. Ők is a célcsoportunk.

Az üzemlátogatások szervezése, a foglalkozás-bemutató anyagok és a szakmai versenyek megismertetése

egyenként fontos. Továbbra is törekszünk az iskolákkal a jó kapcsolat kiépítésére és fenntartására. Munkatársaink tájékoztatást adnak a pályorientációról és annak fontosságáról, valamint a lehetőségekről az osztályfőnöki órákon, illetve a pályaválasztási fórumokon.

Szakmai névjegy

Fekete Balázs

MKIK Oktatási és
Szakképzési Kollégium
alelnök

Workshop a Kereskedelmi és Iparkamarák Pályorientációs és Szakképzési Tanácsadói számára

2013. április 10-én került megrendezésre a TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály és a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara együttműködésében a *Workshop – a Kereskedelmi és Iparkamarák Pályorientációs és Szakképzési Tanácsadói számára* című rendezvényünk. A résztvevők a kereskedelmi és iparkamarák pályorientációs- és szakképzési tanácsadói voltak (56 fő), akik az ország egész területéről érkeztek. A helyszínt a BKIK biztosította.

A *délutáni folyamán* bemutatásra került a TÁMOP-2.2.2-12/1-2012-0001 „A pályorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” című kiemelt

projekt, ismertetve annak céljait, célcsoportjait és a fejlesztések körét. A résztvevők betekintést nyertek a Nemzeti Pályorientációs Portálba és a portálon található tartalmakba. A pályorientációs alapismeretek összefoglalása keretbe foglalta a pályorientációs munkát, összefoglaló képet adott a pályorientációs tevékenységek folyamatáról, a tanácsadás formáiról, típusairól. A pályorientációs szolgáltatásokat nyújtó intézmények és szakemberek bemutatásával a résztvevők megismerhették az országban zajló pályorientációs munkát.

A *délutáni folyamán* a résztvevők két csoportban dolgoztak, és lehetőségük volt megvitatni a pályorientáció gyakorlati kérdéseit. A délutáni csoportmunka során több olyan téma is felmerült, melyek kiindulópontként szolgálhatnak a további munkához.

A workshop alkalmat adott arra, hogy a kamarák pályorientációs- és szakképzési tanácsadói és a TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt munkatársai megismerhessék egymást és egymás munkáját. Megalapozta a további együttműködést, amelyre mindkét fél részéről jelentős igény és szándék mutatkozott.

forrás: belső felvétel

Elsőpró siker a Szakma Sztár Fesztiválon

2013. április 24. és 26. között Budapesten, a Hungexpo Vásárközpontban rendezték meg a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara szervezésében a VI. Szakma Sztár Fesztivált, ahol lebonyolították a Szakma Kiváló Tanulója Verseny (SZKTV) és az Országos Szakmai Tanulmányi Verseny (OSZTV) országos döntőjét is.

A fesztiválra közel 14 000 diák látogatott el. A résztvevők jelentős része pályaválasztás előtt álló 6., 7. és 8. osztályos fiatal volt, akik a szakmaválasztásukhoz hasznos segítséget és információkat kaptak a fesztiválon közreműködő szakemberektől. Az egyes szakmák és iskolák standjain a fiatalok bepillanthattak a különböző szakmák gyakorlati rejtelseibe és saját maguk is kipróbálhatták tehetségüket.

A Nemzeti Munkaügyi Hivatal különböző osztályainak munkatársai (TÁMOP-2.2.2-12/1 kiemelt projekt, TÁMOP 2.2.1-12/1 kiemelt projekt, SZFI) a BKIK pályaorientációs tanácsadójával együttműködve kérdőívekkel, interaktív játékokkal és feladatokkal várták az érdeklődőket. Hatalmas volt az érdeklődés a standon, a három nap alatt mintegy 230 fiatal vette igénybe szolgáltatásainkat. Több mint 200 pályae érdeklődési kérdőív került kitöltésre, melyek segítségével a kitöltők megismerték személyes érdeklődési területeiket és ajánlásokat kaptak a hozzájuk illő pályakörökre, szakmacsoportokra. „Szakma-mozi” kvíz keretében hat különböző szakmabemutató filmet nézhettek meg a diákok, utána pedig feladatlap kitöltésével versenyeztek, hogy kinek sikerült a legtöbb információt megjegyeznie. Az NMH standján a fiatalok tájékoztatást kaphattak a hiányszakmákról és

fotó: Polonkai Gizella

az ösztöndíjas képzésekről. Emellett tárlatvezetésen is részt vehettek, ahol kiválaszthatták, hogy melyik szakmacsoportba tartozó foglalkozásokat szeretnék szakértők vezetésével közelebbről megismerni. A népszerű „Geochallenge” játékon számos fiatal vett részt, melynek keretében kiscsoportokban járták be a fesztivál területét, látogattak el a különböző standokra, hogy a feladatlapon szereplő kérdésekre válaszolni tudjanak. A diákok értékes ajándékokban részesültek aktivitásukért.

Orbán Viktor miniszterelnök a rendezvény első napján tett látogatása során megtekintette a Nemzeti Munkaügyi Hivatal standját is, érdeklődő kérdésekkel fordulva a szervező szakemberek felé.

A tanulmányi versenyek célja elsősorban a kézműves és a hiányszakmák társadalmi presztízisének és vonzerejének növelése volt a szakmatanulás népszerűsítésével. Az elődöntőkön országosan közel 4000-en vettek részt, és közülük 198 diák jutott a döntőbe. A rendezvény első két napján a szakmai felkészültség megmértetése zajlott, a harmadik napon, a záróünnepségen Czomba Sándor, a Nemzetgazdasági Minisztérium államtitkára, Parragh László az MKIK elnöke és Bihall Tamás a kamara oktatási és képzési alelnöke adta át a díjakat nyerteseknek.

A rendezvény színvonalas megvalósítását és sikerét 780 közreműködő (szakértők, szervezők, az egyes szakmák versenyét szervező és támogató iskolák tanárai és diákjai), és 470 szervezet (szakmai támogató cégek és vállalkozások, szakiskolák, egyesületek) összehangolt munkája tette lehetővé.

fotó: Polonkai Gizella

Jelen cikk első része az Életpálya-tanácsadás folyóirat előző számában olvasható, melyben a német oktatási, és életpálya-tanácsadási rendszer felépítésének ismertetésére került sor. A cikk második részében az *interneten fellelhető* német pályaaorientációs *portálkínálatokról*, valamint a *megváltozott munkaképességű csoportok* speciális tanácsadási szolgáltatásairól olvashatnak. A tanulmány legvégén a német életpálya-tanácsadási rendszernek az *Európai Unió* irányelveihez való illeszkedése, valamint fontos *jövőbeli céljai és a kijelölt fejlődési területei* kerülnek bemutatásra.

Tanácsadás az interneten keresztül

Az új médiaeszközök rohamos fejlődése, az internet-használat növekvő mértékű elterjedése, a változó médiahasználati szokások mind-mind új lehetőségeket biztosítanak a tanácsadási szolgáltatások számára is. Németországban régóta jelentős anyagi forrásokat áldoznak olyan információtechnológiai rendszerek fejlesztésére, amelyek segítik az első szintű ellátás, vagyis az információs tanácsadás feladatainak megoldását. Számos német pályaaorientációs portált találhatunk az interneten, ugyanakkor egységes, a kínált szolgáltatások mindegyikét összefogó, az egész országra kiterjedő e-tanácsadási rendszer még nem létezik.

E hiány pótlását szolgálja jelenleg a Német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (*Bundesministerium für Bildung und Forschung, BMBF*) fejlesztési tervei között egy *egységes internetes portál*, valamint egy *országos kiterjedésű telefonszolgáltatási rendszer* kiépítése és üzemeltetése. Ez a projekt¹ jelenleg a koncepció kidolgozásának szakaszában tart: a BMBF megbízásából egy négytagú konzorcium végzi

¹ A projekt rövid ismertetője letölthető innen: http://www.gib.nrw.de/service/downloads/bmbf_bildungsberatung_servicetelefon_internetportal_2010.pdf

az előkészítési munkálatokat. Az új fejlesztések célja a jelenlegi tanácsadási szolgáltatások kiegészítése, azok összefogása, valamint a köztük lévő hatékony kooperáció elősegítése. A tervek szerint a telefonszolgáltatás az egész országból elérhető lesz. Segítségével elsősorban információs tanácsadási szolgáltatást biztosítanak majd, valamint a személyes találkozást igénylő esetekben a telefonos tanácsadók segíthetik a kapcsolatfelvételt a helyi szakemberekkel. Az internetes portálon az önálló tájékozódási lehetőségeken, és az e-mailen/chaten folyó tanácsadáson kívül, tudástár kiépítését is tervezik a szakmabeliek számára. A koncepcióalkotást egy regionális szintű próbaidő követi, majd az így szerzett tapasztalatokat integrálva a tanácsadói rendszert az egész országra tervezik kiterjeszteni.

Tanácsadás sajátos helyzetben lévő társadalmi csoportok számára

Németország komoly törekvéseket tesz a munkaerő-piaci szempontból *sajátos helyzetű csoportok* (idősek, veszélyeztetett fiatalok, gyermekes anyukák, bevándorlók, fogyatékos emberek stb.) esetében, hogy minél jobban igazodhasson speciális igényeikhez az életpálya-tanácsadási szolgáltatások nyújtása során is. Céljuk az érintett csoportok számára nyújtott

forrás: belső felvétel

alacsonyküszöbű, személyre szabott és professzionális tanácsadás, annak érdekében, hogy a munkába állás segítése, illetve a megtartás folyamata minél eredményesebb legyen.

Portálkínálatok az oktatás területéről:

- www.bildungsserver.de – Deutsche Bildungsserver – általános képzési információkat tartalmazó, a Szövetségi Köztársaság és a tartományok közös gondozásában működő központi honlap.
- www.iwwb.de – InfoWebWeiterbildung – a bildungsserver.de hivatalos továbbképzési szak- és iskolakeresője.
- www.hochschulkompass.de – Az önálló tájékozódást segítő egyik legfontosabb felsőoktatási portál. Az oldal a felsőoktatási kínálatban elérhető intézmények és szakok közötti választáshoz elosztó szerepet vállal fel, az egyes intézmények központi tanulmányi tanácsadó oldalaira irányítja az érdeklődőt.
- www.studienwahl.de/ www.berufswahl.de – A Kultuszminiszteri Konferencia (*Kultusministerkonferenz, KMK*) gondozásában működő iskola- és pályaválasztást segítő honlap, melyen a pályaválasztást érintő aktuális elérő programokról – például iskolabörzék, karriernapok – is tájékozódhatnak a diákok.

Portálkínálatok a Szövetségi Munkaügyi Ügynökség (BA)¹ gondozásában:

- www.berufenet.arbeitsagentur.de/berufe – szakmaleírások önismereti kérdéssorral kapcsolatos szűrőrendszerrel
- www.berufe.tv/BA/ – szakmabemutató filmek
- <http://kursnet-finden.arbeitsagentur.de/kurs> – képzési adatbázis
- www.planet-beruf.de – pályaaorientációt segítő portál a középiskolás diákok, valamint szüleik és tanáraik számára
- www.abi.de – érettségizők internetes honlapja érdeklődésvizsgáló és kompetenciamérő teszttel
- www.jobboerse.arbeitsagentur.de – szakképzési gyakornoki hely- és álláskereső portál

¹ Bundesagentur für Arbeit, <http://www.arbeitsagentur.de/>

A 2008-ban megjelent és a *fogyatékos személyek jogairól* szóló ENSZ-egyezmény 27. cikkében foglaltak² alapján Németország nagy hangsúlyt helyez arra, hogy ugyanolyan esélyeket biztosítson e csoport számára is az életpálya-tanácsadási szolgáltatásokhoz való hozzáférésre, valamint a munkaerőpiacon való elhelyezkedésre, mint a társadalom többi tagja számára.

A közoktatás keretein belül az akadályozott emberek pályaaorientációs ellátásáért a speciális fejlesztő iskolák tanácsadó pedagógusai, illetve az iskolapszichológusi hálózat munkatársai felelősek. Alapvető törekvés, hogy a sajátos nevelési igényű tanulókat az általános oktatási keretek között tartsák meg, így segítve a társadalomba történő beilleszkedésüket. A főiskolák diáktanácsadó irodáinak többségében találunk olyan szakembereket, akik krónikus betegeket, illetve fogyatékos személyeket segítenek, valamint a diákszervezetek is biztosítanak speciális tanácsadási szolgáltatásokat a számukra. Az oktatás területén kívül a Szövetségi Munkaügyi Ügynökség (*Bundesagentur für Arbeit, BA*) gondozásában a munkaügyi központok mindegyikében működik egy úgynevezett rehabilitációs csoport (*Reha-Team*), melynek szakemberei együttműködnek az iskolák, illetve a gyógypedagógiai intézmények segítőivel.

A Szövetségi Köztársaság a *veszélyeztetett fiatalok*, és a *fiatal álláskeresők* támogatásának, a szociális és munkahelyi integrációjuk elősegítésének ügyét szintén kiemelt fontossággal kezeli. A Német Szövetségi Munkaügyi és Szociális Minisztérium (*Bundesministerium für Arbeit und Soziales, BMAS*) által 2008-ban indított

² <http://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary.doc>

fotó: Polonkai Gizella

kiemelt jelentőségű felzárkóztató program célcsoportját azok a 7. osztályos fiatalok képezik, akik tanulmányi, illetve családi problémáik miatt előreláthatóan nehézségekbe fognak ütközni tanulmányaik befejezésével kapcsolatban, majd a munkába-állás folyamatában. E kezdeményezéshez csatlakozott 2010-ben a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (*BMBF*) is, melynek eredményeképpen személyes tanácsadás keretei között összesen 3000 szakember támogatja a veszélyeztetett diákokat. A folyamat egy széleskörű egyéni kompetenciaelemzéssel kezdődik, majd a személyes tanácsadási kísérés egészen a középiskola felső tagozatának megkezdéséig tart (*Sekundarstufe II*), illetve szükség esetén tovább is, egészen a munkába állásig. Utánkövetésre ezek után is nyílik még lehetőség. Azok számára, akik nem nyertek felvételt a duális rendszerben szakképzésük megkezdéséhez, egy külön előkészítő év (*Berufsvorbereitungsjahr*) áll rendelkezésre, melynek során az oktatásban a személyes célok és pályatervek tudatosítására kiemelten sor kerül.

A munkaügyi központokban külön szervezeti egység foglalkozik a 25 év alatti álláskereső elhelyezkedésének segítségével (*Team U 25*). A Család-, Idős-, Nőügyi és Ifjúsági Minisztérium (*Bundesministeriums für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, BMFS-FJ*) finanszírozásában országszerte 400 úgynevezett Kompetencia-hivatal (*Kompetenzagentur*)³ működik, amelyek a fiatal rizikócsoport azon tagjai számára nyújtanak tanácsadást és támogatást, akik semmilyen más iskolai, vagy munkaügyi programba nem kerültek még bevonásra.

3 <http://www.kompetenzagenturen.de>

forrás: belső felvétel

A migrációs háttérrel rendelkezők száma Németországban eléri a népesség 9,1%-át (2011)⁴. Többségük számára nehézséget és külön kihívást jelent a német képzési és munkaerő-piaci rendszerbe való beilleszkedés. A fiatal migráns lakosok (27 év alattiak) tanácsadásáért is a Szövetségi Család-, Idős-, Nőügyi és Ifjúsági Minisztérium felel, úgynevezett migrációs ifjúsági szolgálatok (*Jugendmigrationsdienste*)⁵ üzemeltetésével. Az itteni szakemberek többsége maga is bevándorlási háttérrel rendelkezik, így nagyobb empátiával tud fordulni az ügyfelek felé.

A Német Szövetségi Munkaügyi és Szociális Minisztérium (*BMAS*) másik fontos projektje 2005 óta *IQ-Netzwerk*⁶ név alatt egy összefogó hálózatát képezi a migráns felnőtt lakosság támogatását célzó kezdeményezéseknek és programoknak. A projekt finanszírozásáért a Szövetségi Munkaügyi Ügynökség felel.

Együttműködés az Európai Unióval

Az EU alapító tagállamaként Németország az életpálya-tanácsadás területén is keresi az együttműködés különféle lehetőségeit az Unió más országaival. Németország már 2002 és 2007 között is tagja volt annak a szakértői munkacsoportnak, amelyik az Európai Bizottság megbízásából egy, az életpálya-tanácsadásért felelős európai szintű hálózat kidolgozásának szakmai alapjait fektette le. Az ő munkájuk eredményeként alakult meg aztán 2007-ben az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat (*European Lifelong Guidance Policy Network, ELGPN*)⁷, melynek Németország is alapító tagja volt. A német delegáció a Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (*BMBF*), a Kultuszminiszteri Konferencia (*KMK*) és a Tanácsadók Nemzeti Fóruma (*Nationales Forum Beratung, nfb*)⁸ képviselőiből áll össze.

A Szakpolitikai Hálózat jelenlegi működése négy prioritást követ, melyeket 2008-ban az akkori francia elnökség alatt az oktatási miniszterek az életpálya

4 https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischeWochenBerichte/WochenBerichte_Bevölkerung.pdf?__blob=publicationFile

5 http://www.jmd-portal.de/_template.php?1=1

6 <http://www.netzwerk-iq.de/>

7 <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn>

8 <http://www.forum-beratung.de/>

tanácsadás rendszerének fejlesztéséről szóló második állásfoglalása fogalmazott meg.

1: Pályavitelhez, -fejlesztéshez kapcsolódó kompetenciák, karrier-menedzsment készségek fejlesztése;

2: Pályaorientációs szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása;

3: Pályaorientációs szakpolitikai koordináció és kooperáció fejlesztése;

4: Minőségbiztosítás/tapasztalat-alapú szakpolitika és rendszerfejlesztések.

A 2009–2010 közötti időszakra vonatkozott a Hálózat első komoly munkaprogramja. Ebben a fázisban Németország Ausztriával együtt a pályaorientációs szakpolitikai koordináció és kooperáció fejlesztéséért felelős munkacsoport vezető országaként dolgozott. A pályatanácsadás területeinek különféle szereplői közötti koordináció és együttműködés fejlesztése, valamint ehhez kapcsolódóan a tagállamokban a nemzeti pályaorientációs tanácsok, testületek, fórumok felállítása és működtetése állt munkájuk középpontjában.

A 2011–2012 évi munkaszakasz céljai és intézkedései továbbra is az „EU 2020” és az „Oktatás és Képzés 2020” prioritásaihoz igazodtak, és az eddigi tapasztalatok felhasználásával a korábbi négy prioritás szerint kerültek megvalósításra. Németország ugyan nem vállalt vezetői funkciót, ám három területen is munkacsoport-tagként aktívan közreműködött a pályatanácsadás fejlesztési feladataiban.

Németország a 2013–2014 évi munkaprogram során az alábbi témakörökben végzett tevékenységeivel járul hozzá a Hálózat munkájához: az életpálya-tanácsadáshoz való hozzáférés elősegítése; az érintett szakterületek közötti koordináció és kooperáció fejlesztése; az életpálya-tanácsadás rendszer minőségbiztosításának fejlesztése.

További tervek és fejlődési irányok

A *Hatodik Életpálya-tanácsadás és Szakpolitika Világszimpóziumon* (Budapest, 2011 december)⁹ Németország az alábbi három területet nevezte meg saját maga számára fontos fejlődési fókuszpontként:

1. *A tanácsadás gazdasági hozzájárását, a tanácsadásra fordított források hatékonyságának vizsgálatát célzó további kutatások ösztönzése.* Amennyiben az életpálya-fejlesztési rendszerek közpénzekből kerülnek finanszírozásra, úgy szükséges, hogy annak hatékonysága és hatása egyértelmű tényekkel legyen alátámasztva. A német politikai szakemberek, tudósok és gyakorlati tanácsadók között egyeztetések folynak a pályatanácsadás fejlesztési szükségességeiről és lehetőségeiről, ám a tényleges fejlesztési irányok és a konkrét lépések meghatározásához nagyobb egyetértésre és erősebb kutatási ténnyel való alátámasztásra lenne szükség. Ehhez még további longitudinális kutatási tanulmányok és átfogó adatgyűjtési keretrendszerek kidolgozása szükségeltetnek a leginkább.
2. *Egységes életpálya-tanácsadási rendszer kidolgozása.* A Szövetségi Köztársaság, a tartományok és a Szövetségi Munkaügyi Ügynökség eltérő jogi kötelezettségekkel bír a pályatanácsadási szolgáltatásokat illetően. És bár egyre nagyobb a közöttük lévő együttműködések száma, mégis mind a mai napig nincsen olyan egységes nemzeti tanácsadási stratégia, ami felölelné mind az oktatás, mind az ifjúság, mind a család és a munka szektorait.
3. *A tanácsadás minőségének és szakszerűségének további fejlesztése egységes irányelvek által.* 2009 és 2012 között a Német Szövetségi Oktatási és Kutatási Minisztérium (BMBF) támogatásával a Tanácsadók

⁹ <http://www.icedpp.org/Symposia/IS2011Hungary/tabid/251/Default.aspx>

The aim of this study is to provide an overview of the German career guidance system. The structure of the German lifelong guidance service reflects the construction of the school system. Therefore, the first part of this publication briefly describes the German educational system, followed by the introduction of the educational guidance services. Another participant taking responsibility for the counselling service is the employment sector. The study presents the guidance services of the Federal Employment Agency (FEA) with its local Employment Agencies (EA), and it focuses on the web-based guidance services and guidance for special target groups. At the end of the study present European cooperations and plans for future developments will also be presented.

Nemzeti Fóruma (*nfb*) a Heidelbergi Egyetemmel (*Universität Heidelberg, Institut für Bildungswissenschaft*) együttműködve már nagy lépéseket tett ennek érdekében. E két év alatt egy nyitott koordinációs módszerrel működő projekt¹⁰ első szakaszát bonyolították le, amelynek eredményeképpen létrehoztak egy egységes kompetenciaprofilit a tanácsadó szakemberek számára, valamint egy minőségbiztosítási sztenderdet is kidolgoztak, annak intézményi gyakorlatba ültetési tervvezetével együtt. A projekt egyedülállósága és nemzetközi jelentősége abban rejlik, hogy az elméleti fejlesztések után az eredményeket országsszerte 19 tanácsadó intézményben a valóságban is tesztelték, majd a tapasztalatokat

felhasználták a későbbi finomhangolásokhoz. Ez a projekt 2012 és 2014 között tovább folytatódik: tervezik a kidolgozott anyagok további gyakorlati tesztelését, majd ennek megfelelően a szektor-specifikus továbbfejlesztést, valamint a rendszer elterjesztését.

Összefoglalóan elmondható, hogy Németország számos komoly lépést tesz annak érdekében, hogy az életpálya-tanácsadási szolgáltatások az egyéni életút döntéseinek összes pontján, magas színvonalon elérhetőek legyenek az ország minden lakosa számára. Olyan jól működő, folyamatosan fejlődő és megújuló gyakorlati példát nyújtanak ezáltal az Európai Unió többi tagállamának, amelynek megismerése az életpálya-tanácsadás rendszerének hazai fejlesztéséhez a magyar szakemberek számára is hasznos segítséget adhat.

¹⁰ <http://www.beratungsqualitaet.net>

IRODALOMJEGYZÉK

- András M., Csekei L., Filep B., Kiss I., Kunos M., Lisznyai S., Punczman M. (2008): *A pályaorientáció/karrier-tanácsadás rendszere, helyzete a magyar felsőoktatásban – lehetséges partnerek egy nemzeti lifelong guidance hálózatban*. 2013. 03. 25-i megtekintés, Foglalkoztatási és Szociális Hivatal, http://tvk.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=c4c76373-2ae3-44da-943a-a7bb24439c2d&groupId=65957
- Arbeitsagentur Honlap. 2013. 03. 23-i megtekintés, Bundesagentur für Arbeit, <http://www.arbeitsagentur.de>
- Beratungsqualität in Bildung, Beruf und Beschäftigung – Koordinierungsprozess Qualitätsentwicklung II; Implementierungsstrategien und wissenschaftliche Fundierung Honlap, 2013. 03. 07-i megtekintés, Projektteam Nationales Forum Beratung, <http://www.beratungsqualitaet.net>
- Bildungsberatung: Servicetelefon und Internetportal – Konzeptionsphase (Flyer). 2013. 03. 02-i megtekintés, Bundesministerium für Bildung und Forschung, http://www.gib.nrw.de/service/downloads/bmbf_bildungsberatung_servicetelefon_internetportal_2010.pdf
- ENSZ Fogytékossággal élő Személyek Jogairól szóló Egyezmény (2008), 2013. 03. 18-i megtekintés, United Nations, <http://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary.doc>
- European Lifelong Guidance Policy Network Honlap. 2013. 03. 07-i megtekintés, ELGPN, <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn>
- Hatodik életpálya-tanácsadás és szakpolitika világszimpózium. Kommuniké (2011), 2013. 03. 11-i megtekintés, Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, http://eletpalya.munka.hu/c/document_library/get_file?uuid=9dc988ed-08c8-4d64-a7e0-55b69353dd58&groupId=10418
- Jugendmigrationsdienste Honlap, 2013. 03. 09-i megtekintés, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, http://www.jmd-portal.de/_template.php?1=1
- Kompetenzagenturen Honlap. 2013. 03. 12-i megtekintés, Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, <http://www.kompetenzagenturen.de>
- Koordinierungsprojekt „Integration durch Qualifizierung (IQ)” Honlap. 2013. 03. 09-i megtekintés, Integration durch Qualifizierung ebb Entwicklungsgesellschaft für berufliche Bildung mbH, <http://www.netzwerk-iq.de/>
- Nationales Forum Beratung in Bildung, Beruf und Beschäftigung e.V. Honlap. 2013. 03. 03-i megtekintés, Nationales Forum Beratung, <http://www.forum-beratung.de/>
- Nemzeti Pályaorientációs Portál, 2013. 03. 22-i megtekintés, Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat, <http://eletpalya.munka.hu>
- Sixth International Symposium on Career Development and Public Policy, 2013. 03. 10-i megtekintés, The International Centre for Career Development and Public Policy, <http://www.iccdpp.org/Symposia/IS2011Hungary/tabid/251/Default.aspx>
- Statistische Wochenberichte, Bevölkerung, Soziales und Arbeit – Monatszahlen. 37. Kalenderwoche 2012. 2013. 03. 19-i megtekintés, Statistisches Bundesamt, https://www.destatis.de/DE/Publikationen/StatistischeWochenBerichte/WochenBerichte_Bevolkerung.pdf?__blob=publicationFile

Garay Magdolna:

Az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN)

Az ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network) szakpolitikai hálózata – mely az Európai Unió és az EGT tagállamait fogja össze – 2007 óta működik. A Hálózat célja, hogy segítse a tagállamok és az Európai Bizottság életpálya-tanácsadásának közösségi szintű együttműködését. Jelen cikkben az ELGPN felépítését, tevékenységét mutatjuk be.

A Hálózat támogatja a tagállamok életpálya-tanácsadással, pályaorientációval kapcsolatos szakpolitikai érdekeinek képviseletét és fejlesztését, valamint az EU 2020 és a vonatkozó munkaügyi, oktatási szakpolitikák mentén a pályaorientáció rendszerének horizontális fejlesztését. Az ELGPN tevékenységét az Európai Bizottság az Életen át tartó tanulás stratégiája keretében támogatja.

A Hálózatnak jelenleg 31 ország a tagja. A tagállami delegációk összeállításának fő szempontja az oktatási és foglalkoztatási ágazat, valamint a civil szektor képviselete. Magyarország alapító államként lépett be a Hálózatba 2007-ben, és azóta is folyamatosan, aktívan működik közre a szakmai célok megvalósításában. A hazai hálózati munka koordinálásával az NGM a Nemzeti Munkaügyi Hivatalt bízta meg. A jelenlegi, 2013-2014-es munkaprogramban, hazánkat az NGM részéről *Kordosné Tauszig Judit* (TTG4-be delegált tag), az EMMI részéről *Dr. Forgó Melinda*, a Nemzeti Munkaügyi Hivatal részéről *Dr. Lukács Fruzsina* (PRC1-be delegált tag) és *Török Réka* (a magyar delegáció vezetője), valamint a FETA részéről *Puskás Vajda Zsuzsa* képviseli.

A szakmai munka felépítése

A hálózat kétéves munkaprogramok mentén működik. A Hálózat szakmai munkája szakpolitikai monitorozással foglalkozó munkacsoportok (Policy Review Cluster, PRC), valamint tematikus munkacsoportok (Thematic Task Group, TTG) keretében valósul meg.

A *Policy Review Cluster* szakembereinek fő feladata, hogy nyomon kövessék és értékeljék az életpálya-tanácsadás helyzetét az egyes részt vevő tagországokban, valamint elősegítsék és monitorozzák a közösségi szinten – részben az ELGPN szakmai fejlesztő munkájának eredményeként – kidolgozott

életpálya-tanácsadást érintő szakpolitikai útmutatók, irányelvek, keretrendszerek nemzeti szintű implementációját, és támogassák az egyes tagországok egymástól történő tanulását. A PRC-k négy specifikus és egy általános célt megfogalmazó munkacsoportban fejtik ki tevékenységüket:

- PRC1: mind a négy további specifikus témát felölelve az életpálya-tanácsadási rendszer törekvéseinek nemzeti szinten történő gyakorlatba ültetésének elősegítése a *Resource Kit* (Erőforrás-készlet) felhasználásával;
- PRC2: a karrier-menedzsment készségek egész életen át tartó elsajátításának ösztönzése;
- PRC3: az életpálya-tanácsadáshoz való hozzáférés elősegítése, a pályaorientációs szolgáltatások elérhetőségének megkönnyítése valamennyi polgár számára;
- PRC4: a szakterületek közötti koordináció és kooperáció fejlesztése, a különböző nemzeti, regionális és

forrás: <http://www.ncge.ie/europe/work-programme-of-the-ELGPN>

Az életpálya-tanácsadási rendszer minőségbiztosításának megteremtésén dolgozó munkacsoport Dublinban

helyi szereplők közötti koordináció és együttműködés ösztönzése;

PRC5: az életpálya-tanácsadási rendszer minőségbiztosításának megteremtése.

Míg a PRC-kben folyó munka inkább gyakorlati jellegű, addig a *tematikus munkacsoportok* (TTG) kutató, elemző háttértevékenységeket végeznek. Funkciójuk, hogy a PRC-k munkáját elméleti szinten támogassák, segítsék. A tematikus munkacsoportok szakemberei az alábbi négy területen vizsgálódnak:

- TTG1: az életpálya-tanácsadási szolgáltatások hatékonyságának bizonyítási lehetőségei;
- TTG2: az OECD PISA és a PIAAC kutatásokhoz való kapcsolódás lehetőségei;
- TTG3: az európai életpálya-tanácsadás szakpolitikai keretrendszer fejlesztésének lehetőségei;
- TTG4: az EU releváns szakpolitikai dokumentumainak életpálya-tanácsadás szempontú elemzése, és az ezzel kapcsolatos álláspontok kialakítása, szakpolitikai útmutatók elkészítése (*Policy Briefing-ek*).

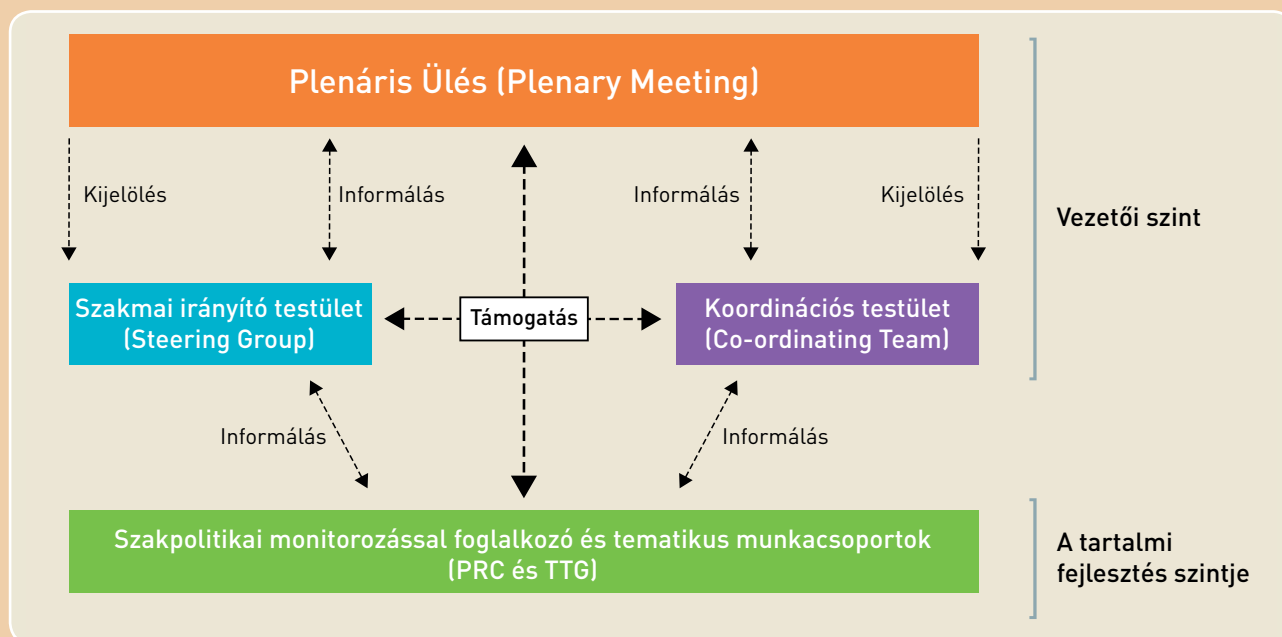
A tagországokkal szemben minimális követelmény, hogy részt vegyenek egy PRC és egy TTG tevékenységében. Magyarország jelenleg a PRC1 és a TTG4 munkacsoportjaiban vesz részt.

A Hálózat szervezeti felépítése

Vezetői szinten a Szakmai irányító testület (Steering Group) és a Koordinációs testület (Co-ordinating Team) fejt ki munkáját.

A *Steering Group* a közelmúltban, a jelenben és a jövőben EU elnöki tisztséget betöltő meghívott tagokból (jelenleg Ciprus, Írország, Litvánia, Görögország, Olaszország, Lettország), illetve a mindenkor munkaprogramban koordinációs szerepet betöltő tagállam (jelenleg Finnország) koordinátorából tevődik össze. Feladata átfogó: az adott munkaprogram hosszú távú és éves stratégiáinak indítványozása, a koordináló tagállam támogatása, a hálózati ülések előkészítése, az érintett résztvevők szerepeinek tisztázása stb.

A *Co-ordinating Team*-et az adott munkaprogram koordinátora (jelenleg: Finnország képviselőjében *Raimo Vuorinen*) és asszisztensei alkotják. Feladata a Hálózat működésének irányítása. A Koordinációs testület felelős a nemzeti munkacsoportok közötti kommunikációs infrastruktúra kialakításáért és fenntartásáért, ami a Hálózat és az egyes nemzeti struktúrák közötti párbeszédet jelenti. Ez egyszerre jelent on-line és személyes kommunikációt a Hálózat tagjai között hálózati ülésekkel, határidőket tartalmazó akciótervek megírásával és időszakos felülvizsgálatokkal támogatva.

1. ábra. Az ELGPN irányítási struktúrája (forrás: ELGPN Management structure; <http://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn/elgpn/managementstructure>)

A hálózati munkát Plenárius Ülések (*Plenary Meeting*) és úgynevezett *Policy Review Meeting-ek* (PRM) összehívása is segíti. A PRM a szakpolitikai monitorozással foglalkozó munkacsoportok, a PRC-k (Policy Review Cluster) hivatalos ülése.

A tartalmi fejlesztése kért a PRC és a TTG munkacsoportok felelnek.

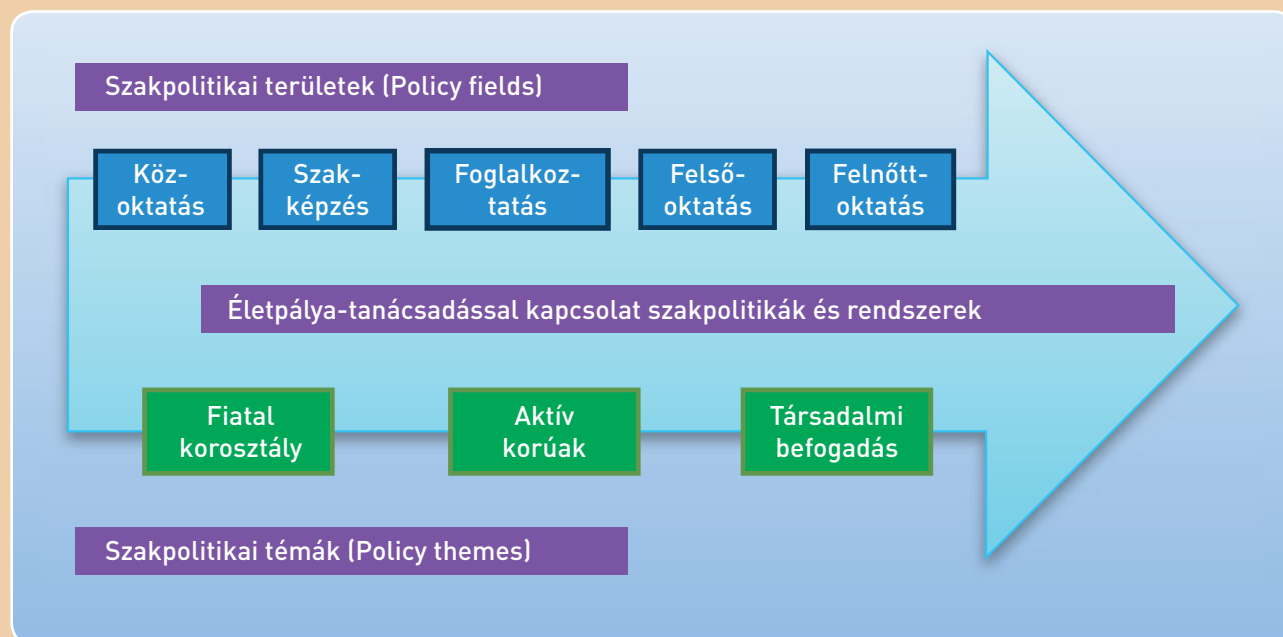
széles köre támogatja: teljes körű hálózati találkozók, helyszíni látogatásokkal egybekötött „peer learning” gyakorlatok (egymástól történő tanulás), tematikus munkacsoportok (6-8 fő). A munkaprogram szoros kapcsolatban állt az EU Miniszterek Tanácsának az életút-támogató pályaaorientáció rendszerének fejlesztéséről és az életpálya-tanácsadásról szóló 2004-ben és 2008-ban hozott két határozatának prioritásaival. Megtörtént a pályaaorientáció egész életen át tartó tanulás stratégiáiba történő fokozottabb integrálásáról szóló tanácsi állásfoglalás kapcsolódási pontjainak kidolgozása.

A harmadik munkaprogramban (2011-2012) a hangsúly továbbra is a tematikus tevékenységekre helyeződött. Az ELGPN nagy figyelmet fordít szakmai munkájában mind az EU2020, mind az Oktatás és Képzés 2020 prioritásaira és az e stratégiák gyakorlatba ültetését támogató eszközökre. Az 2011-12 munkaprogram fókuszában annak megvizsgálása állt, hogy az életpálya-tanácsadási szolgáltatások milyen módokon tudnak hozzájárulni az EU szakpolitikai fejlesztéséhez. Az ELGPN célja, hogy elmélyítse a kapcsolatot a különféle szakpolitikai területek között, és a Hálózat tevékenységei az elméleti jellegű munka irányából egyre inkább a szakpolitikai végrehajtás felé tolódnak, minél strukturáltabb együttműködésben az életpálya-tanácsadásban érdekelt más szektorokkal.

Munkaprogramok (*Work Programme*)

A Hálózat szakmai tevékenységének megkezdésekor, az első két munkaprogram (2008 és 2009–2010) elején előkészítési munkálatok zajlottak: fő célként a Hálózat működésének felépítése és a tagok közötti kommunikáció meghatározása szerepelt, illetve a Hálózat szakmai terveihez illeszkedő és már meglévő életpálya-tanácsadási ismeretek és tapasztalatok megosztása.

A Hálózat működési alapelveinek tisztázása után a 2009–2010-es munkaprogramban áthelyeződött a hangsúly a tematikus tevékenységekre. A kiemelt témákhoz fűződő tevékenységeket munkamódszerek

2. ábra. Horizontális szakpolitikai területek és témák (forrás: saját szerkesztés)

Ez megköveteli a közös gyakorlati hivatkozási eszközök fejlesztését, amelyre válaszként összeállították a Resource Kit gyűjteményét.

A *jelenlegi munkaprogram (2013–2014)* fókuszában a *Resource Kit (Erőforrás-készlet)* adaptációjával, gyakorlatba ültetésével és megosztásával kapcsolatos tevékenységek állnak. A *Resource Kit* egy olyan gyűjtemény, amely az életpálya-tanácsadásban érintett szektorok számára szakpolitikai javaslatokat fogalmaz meg, kijelöli a megfelelő lépéseket és bemutatja a nemzetközi jó gyakorlatokat. A gyűjtemény az ELGPN fókuszában álló négy alapvető téma mentén szerveződik:

- karrier-menedzsment készségek,
- állampolgári felhasználói hozzáférés a szolgáltatásokhoz,
- tény alapú pályaorientációs szakpolitika és minőségbiztosítás,
- koordináció és együttműködés.

Az életpálya-tanácsadás egy szakpolitikai ágazatokon átívelő, horizontális terület, így a Resource Kit fentebb bemutatott négy alapvető témája az alábbi öt fő szakpolitikai terület (*policy fields*) mentén kerül kifejtésre: a közoktatás, a szakképzés, a foglalkoztatás, a felsőoktatás és a felnőttoktatás. Minden egyes

szakpolitikai területen belül egyenként kifejtésre kerülnek az egyes fókuszban álló horizontális szakpolitikai témák (*policy themes*) is: a fiatal korosztály, az aktív korúak, és a társadalmi befogadás témakörei.

A Resource Kit fordítási, adaptálási és gyakorlatba ültetési folyamata mellett a jelenlegi munkaprogram céljai között szerepel, hogy az Európai Bizottsággal szorosabb együttműködések valósuljanak meg.

A következő – formális döntéshozó joggal is bíró – 13. Plenáris Ülés és 3. Policy Review Meeting Vilniusban kerül megrendezésre 2013 decemberében, melyen a Hálózatot érintő új döntések fognak születni. A tagállamok a kétéves munkaprogram alapján addig is folytatják szakmai tevékenységeik megvalósítását.

A szerző

Garay Magdolna

pszichológus

Nemzeti Munkaügyi Hivatal

TÁMOP 2.2.2 – 12

Projekt-végrehajtási Osztály

pályaorientációs szakreferens

The European Lifelong Guidance Policy Network – operating since 2007 – aims to assist the European Union Member States and the European Commission in developing European cooperation on lifelong guidance. In this article the ELGPN structure and activities are presented.

IRODALOMJEGYZÉK

- *ELGPN Newsletter Issue 10, June 2013*. 2013.05.09-i megtekintés, http://ktl.jyu.fi/img/portal/23560/ELGPN_Newsletter_June_2013.pdf?cs=1372427200
- *ELGPN Work Programme 2013 -14: Draft Structure, Version 10 Final*. 2013.04.30-i megtekintés, https://ktl.jyu.fi/img/portal/10954/Work_Programme_2013-14_Version_10_final_updated18042013.pdf?cs=1366280467
- Dr Raimo Vuorinen – Professor Anthony G. Watts (2012, szerk): *Lifelong Guidance Policy Development: A European Resource Kit*. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi, Finland 2012. 2013.04.21-i megtekintés, http://ktl.jyu.fi/img/portal/23229/ELGPN_resource_kit_2011-12_web.pdf?cs=1350649791
- Dr Raimo Vuorinen – Professor Anthony G. Watts (2012, szerk): *European Lifelong Guidance Policies: Progress Report 2011–12. A Report on the Work of the European Lifelong Guidance Policy Network 2011–12*. Saarijärven Offset Oy. Saarijärvi, Finland 2012. 2013.05.01-i megtekintés, http://ktl.jyu.fi/img/portal/23229/ELGPN_2011-12_Progress_Report_web.pdf?cs=1350649704

Kiemelt projektünket érintő nemzetközi események a közelmúltban

ELGPN Úti jelentés 12. Plenáris Ülés és 1. Policy Review Meeting

2013. február 27-én és 28-án Dublinban került megrendezésre az *Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat 12. Plenáris Ülése*, valamint a 2013-2014-re vonatkozó munkaprogram szerinti első *Policy Review Meeting*. A plenáris ülést követően egynapos nemzeti konferenciát tartottak az *Egész Életen Át Tartó Pályaorientációról (LLG)*. A rendezvényeken a nemzeti delegációt *Török Réka* (NMH, a magyar delegáció vezetője) és *Kordosné Tauszig Judit* (NGM, nemzeti delegált) képviselték.

A hálózati *Plenáris Ülés célja* a következő két év szakmai céljainak, feladatainak megvitatása volt, valamint ezek előkészítése az életpálya-tanácsadás szakpolitikájának a tagállamokkal közösen kijelölt irányelvei szerint.

A finn koordinátor, *Raimo Vuorinen* kiemelte: fontos jövőbeni cél, hogy a következő két éves munkaprogram szorosabban illeszkedjen az EU 2020 négy prioritásához, és kimutatható eredmények szülessenek. Ezt támogatja majd a mostani munkaprogram struktúrája, amely egyfelől a négyféle *Policy Review Cluster (PRC)*

forrás: <https://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn/events/2013/>

Raimo Vuorinen, a finn koordinátor

forrás: https://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn/events/2013/pm12?vp=singlemodule&m_id=23617&sp=viewimage&f_id=37240

mentén történő munkacsoportokat, másrészt online formában működő *Thematic Task Groupokat (TTG)* jelent.

A PRC-k közül *Magyarország a PRC1-ben való közreműködést* választotta, amely ahhoz a témához csatlakozik, amely a kiemelt 4 munkacsomag közül mindegyiket átfogja (1.: életpálya-építési készségek, 2.: mindenki számára hozzáférhető szolgáltatások, 3.: kooperáció és koordináció, 4.: tény alapú minőségpolitika).

Magyarország a tematikus munkacsoportok közül a TTG 4 munkájában vesz részt a következő két évben. A TTG 4 folytatja az ELGPN „*Policy Briefings*” összeállítását a releváns EU szakpolitikai fejlesztésekről az LLG nézőpontjából további nemzeti és Európai konzultációk támogatásának elősegítésére.

A plenáris ülést követő *egynapos nemzeti konferencián*, a bizonyítékokon alapuló életpálya-tanácsadás témája került a fókuszba. A konferencia egy részében az ír oktatási miniszter, valamint az EU Bizottság képviselőinek beszédére és a bizonyíték alapú pályaorientációval kapcsolatos elméleti előadásra került sor. A rendezvény másik része az elvi felvetések után a bizonyíték alapú tervezés gyakorlati megvalósíthatóságára koncentrált. A PRC 1 következő ülését június 6-án és 7-én Tallinban tartják.

További információk:

<https://ktl.jyu.fi/ktl/elgpn/events/2013/pm12>

ELGPN Úti jelentés

2. Policy Review Meeting

2013. június 6-án és 7-én Tallinnban került megrendezésre az Európai Pályaorientációs Szakpolitikai Hálózat (ELGPN) szervezésében a 2013-2014-re vonatkozó munkaprogram szerinti második Policy Review Meeting (PRM). A PRM a szakpolitikai monitorozással foglalkozó munkacsoportok, a PRC-k (Policy Review Cluster) hivatalos ülése.

A rendezvényen a nemzeti delegációt *Dr. Lukács Éva Fruzsina* (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, PRC1-es munkacsoportba delegált tag) képviselte.

A 2. Policy Review Meeting kiemelt céljaként szerepelt a 12. ELGPN Hálózati Ülés és 1. Policy Review Meeting óta (Dublin, 2013. február) a tagállami szinten elvégzett feladatoknak az egyes PRC munkacsoportokban történő megvitatása. Ezen kívül az ülés központi témája volt, hogy a tagállamok más országok tapasztalataiból építkezve miként tervezhetik meg a továbblépés lehetőségeit, különös tekintettel a *Resource Kit* (*Erőforrás-készlet*) nemzeti bevezetésére, adaptálására és tesztelésére.

A *Resource Kit* adaptálási folyamatában eltérések mutatkoznak az országok között a munka előrehaladottságában. Bizonyos országok már lefordították anyanyelvükre mind a *Resource Kit*-et, mind a szakszavakat összegyűjtő és azokat magyarázó *Glossary-t*, sőt valamilyen formában közzé is tették ezeket, míg más országok csak a folyamat elején tartanak.

A szakmai program első napja – az ülés megnyitása után – a PRC-k megbeszéléseivel folytatódott.

forrás: ELGPN Newsletter, 2013. június;
fotó: Kadri Eensalu, Foundation Innove

A munkacsoportok június 6-án három szekció, június 7-én két szekció időtartamban párhuzamosan dolgoztak. Mindkét nap végén az egyes PRC-k összefoglalták az összes delegált számára az általuk elvégzett munkát. Június 7-én a tematikus munkacsoportok szekciói zajlottak, melyek végeztével az egyes TTG-k is beszámoltak az egyórás megbeszélés alatt törtétekről.

A hazai delegáció a PRC1, valamint a TTG4 munkacsoport tanácskozásain vett részt. A PRC1 a többi négy, szakpolitikai monitorozással foglalkozó munkacsoport (PRC2, 3, 4, 5) specifikus témáit fogja át, célja – a *Resource Kit Erőforrás készlet* felhasználásával – az életpálya-tanácsadási rendszer törekvéseinek nemzeti szintű megvalósulásának segítése. A TTG4 az EU releváns szakpolitikai dokumentumok életpálya-tanácsadás szempontú elemzésével és az ezzel kapcsolatos álláspontok kialakításával foglalkozik. Magyarországon mindkét munkacsoport tevékenységében aktívan részt vállal, a 2013-2014-es munkaprogramnak megfelelően készíti el beszámolóit és szakmai feladatait.

Beszámoló a Határmenti konferenciáról

A „Határmenti konferencia” a Euroguidance hálózat szervezésében 2005 óta évente kerül megrendezésre azzal a céllal, hogy a résztvevő országok képviselői tájékoztassák egymást a tanácsadás terén szerzett tapasztalataikról.

Az idén Varsóban május 14. és 15. között *Módszerek, technikák és eszközök a kompetenciák diagnosztizálására* címen megrendezett konferencián 10 ország (Ausztria, Csehország, Horvátország, Németország, Magyarország, Lengyelország, Románia, Szlovákia, Szlovénia és Svájc) szakemberei vettek részt.

forrás: ELGPN Newsletter, 2013. június;
fotó: Kadri Eensalu, Foundation Innove

Hazánkat a Euroguidance Hungary részéről *Cserkúti Ágnes* (Nemzeti Munkaügyi Hivatal Nemzeti Pályainformációs Központ, nemzetközi információs tanácsadó) és Csúri Dolly (Nemzeti Munkaügyi Hivatal Nemzeti Pályainformációs Központ, nemzetközi információs tanácsadó), valamint *Bíró Tímea* (Csongrád Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központja, EURES és EUROFIT tanácsadó) és előadóként *Dr. Lukács Fruzsina* (Nemzeti Munkaügyi Hivatal, TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály) képviselték.

A kétnapos rendezvényt plenáris ülés nyitotta meg. A nyitóbeszédet sorát *Piotr Barktosiak*, az Oktatási Minisztérium szakképzési osztályának vezetője kezdte, aki röviden bemutatta a lengyel oktatási és iskolai tanácsadási rendszert. Ezt követően *Bartolomej Banaszak*, a Képzési Ügyekért felelős ombudsman ismertette a lengyel felsőoktatási intézményekben elérhető karrier-tanácsadási szolgáltatásokat. A Munkaügyi Minisztérium részéről *Irina Mazek* osztályvezető mutatta be a felnőttek számára biztosított pályatanácsadási rendszert. A plenáris szekció utolsó előadását *Anna Paszkowska Rogacz*, a Lódzi Egyetem Pszichológia Intézetének vezetője tartotta *A kompetenciák fontossága a modern munkaerőpiacra* címmel.

A konferencia további részében a résztvevők különböző, változatos tematikájú *workshopokon* gazdagíthatták szakmai tudásukat. Szó volt többek között a munkahelyi kompetenciák méréséről a német foglalkoztatási szolgálatban, az osztrák *Learn Forever* programon belül a hátrányos helyzetű nők számára nyújtott orientációs tanácsadásról, a szlovák kompetenciadiagnosztizálás és kompetenciafejlesztés során alkalmazott kreatív technikákról, valamint bemutatásra került a német foglalkoztatási szolgálat saját érdeklődésvizsgáló és kompetenciamérő tesztje (*Abi-powertest*; www.powertest.abi.de) is. *Dr. Lukács Fruzsina* műhelyfoglalkozásában ismertette a résztvevőkkel a gimnáziumi tanulók és a fiatal felnőttek életpálya-menedzsment készségeinek (tervezés, döntés, problémamegoldás stb.) értékelése során használt hazai jó gyakorlatokat.

Az interaktivitást igénylő gyakorlati foglalkozások végén a konferenciát plenáris ülés zárta. A záró előadásban *Malgorzata Dabrowska* szemléletesen mutatta be a *Talent Game*-et, egy általános és

középiskolás diákok kompetenciáinak diagnosztizálására alkalmas lengyel innovatív eszközt. Végül *Anna Sibilska* és *Jacek Brzezinski* tartott tájékoztatót az *Önkéntes Munkaügyi Tanácsadási Testületről*. Ez a testület egy sajátos, minisztérium alatt álló, centralizált intézmény, amelynek célcsoportjába olyan 15 és 25 év közötti munkanélküli és álláskereső fiatalok tartoznak, akik társadalmi kirekesztettséggel küzdenek.

A konferencia kiváló alkalmat nyújtott a részt vevő országok szakembereinek, hogy kicseréljék tapasztalataikat, megvitassák azok különbözőségeit és bepillantást nyerjenek a hasonlóságokba, valamint mindkettőből gazdagíthassák saját hazai tanácsadói jó gyakorlataikat.

A konferenciáról készült, a Nemzeti Munkaügyi Hivatal Nemzeti Pályainformációs Központja kollegái által összeállított szakmai beszámoló teljes terjedelmében itt érhető el:
<http://www.npk.hu/public/tanacsadoknak/>

forrás: <http://www.fecbop.eu/index.php/en/activities-news-a-initiatives>

Vizsgálatunkban 683 középiskolás diák kérdőíves felmérésével kerestük a választ arra, hogy a pályaválasztási bizonytalanság milyen mértékben jellemzi a diákokat; illetve, hogy a pályaválasztási bizonytalanság és az identitás megoldottsága, valamint az identitásállapotok között milyen összefüggések tárhatóak fel. Jelen cikk mostani, második felében az eredmények bemutatása, valamint a konklúziók olvashatóak.

Eredmények

Az első hipotézis vizsgálata: klaszterek a középiskolás mintán a Career Factors Inventory (CFI; Chartrand et al, 1990) alapján

A középiskolások mintáján a pályaválasztási bizonytalanság típusainak megállapítására klaszteranalízist végeztünk a Career Factors Inventory (CFI; Chartrand et al, 1990) alszála alapján. A CFI skáláin kiugró és hiányos adatokkal rendelkező személyeket egyaránt töröltük a mintából. Így mindösszesen 639 középiskolás adatán kezdtük meg klaszteranalitikus vizsgálatunkat. A hierarchikus klaszteranalízis eredményei alapján a négy-, öt-, hat- vagy hétosztályos megoldás alkalmazható a mintára. A középiskolás mintán leginkább a négyosztályos megoldás bizonyult értelmezhetőnek. Négy osztály létrehozását beállítva K-közép klaszteranalízist végeztünk iterálással (a maximum iteráció számot 10-ben határoztuk meg, valamint a legszigorúbb kritériumot alkalmaztuk: a konvergencia szintjét 0-ban határoztuk meg). A végleges klaszterközéppontokat a 2. táblázat mutatja:

Az első csoport az *irányt kereső* elnevezést kapta. Az elnevezésben azt próbáltuk visszaadni, hogy az

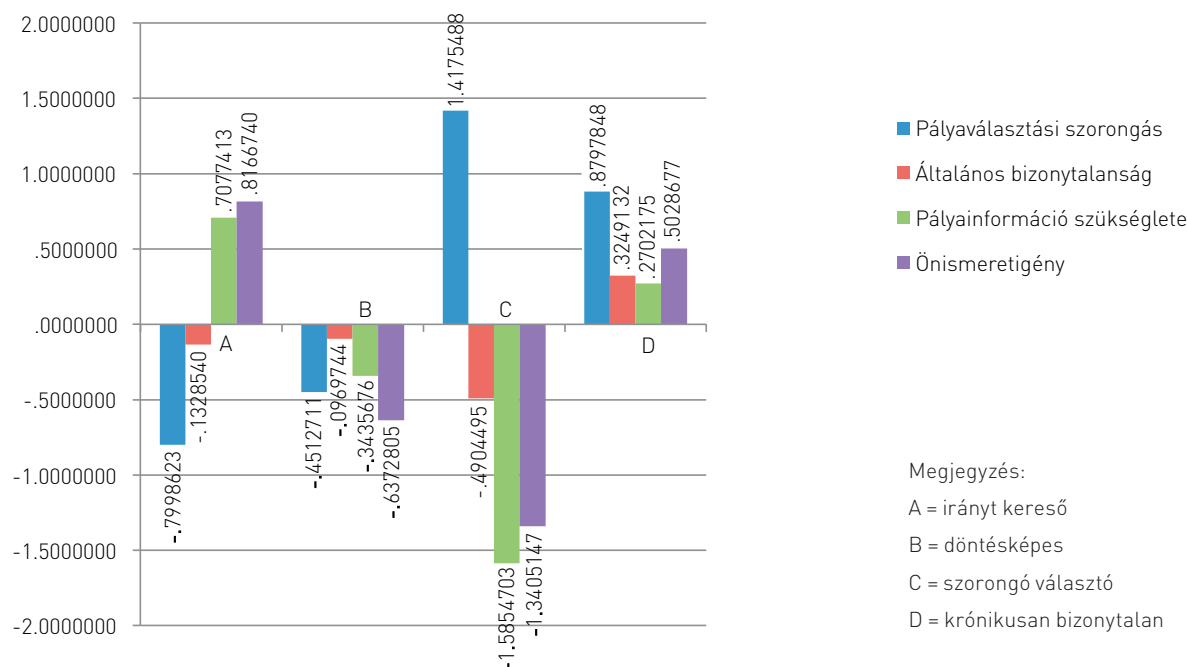
	Klaszter			
	1	2	3	4
Pályaválasztási szorongás	10,04	11,71	20,67	18,09
Általános bizonytalanság	8,14	8,23	7,17	9,37
Pályainformáció szükséglete	19,71	15,57	10,67	17,98
Önismeretigény	16,14	10,21	7,35	14,86

2. táblázat. A CFI faktorai alapján létrehozott klaszterek végső klaszterközéppontjai
Megjegyzés: 1 = irányt kereső; 2 = döntésképes; 3 = szorongó választó; 4 = krónikusan bizonytalan [forrás: saját szerkesztés]

fotó: Polonkai Gizella

ebbe a csoportba tartozó személyek esetében legmagasabb az önismeret, illetve a pályaismeret iránti igény (kognitív faktorok). Ugyanakkor ez a csoport az átlagosnál alacsonyabb pályaválasztási szorongással és általános bizonytalansággal jellemezhető. Ebben a csoportban 154 fő tartozik, ami a minta 24,1%-át fedi le. A második csoport, a *döntésképes csoport*. Pályaválasztási szorongásuk alacsonyabb, mint az átlagos (bár magasabb némileg, mint az irányt keresőké). Esetükben az általános bizonytalanság, amely a döntési helyzetekben való visszatérő döntésképtelenséget mutatja, szintén alacsony. Pálya- és önismeret iránti igényük a közepes és magas értékek között mozog. Mintánkban 249 fő, azaz a besorolásra került személyek 38,97%-a tartozik a döntésképes csoporthoz. A harmadik csoport, a *szorongó választó*. A pályaválasztási szorongás értéke kiemelkedően magas az ebben a csoportban tartozó személyeknél. A pályaválasztási bizonytalanság másik három faktorán azonban alacsonyabb értékek jellemzik a szorongó személyeket, mint a minta átlaga, illetve mint a másik három csoportban tartozó személyeket. A szorongó választók csoportjába 46-an tartoznak, ez a minta 7,19%-a. A negyedik csoport a *krónikusan bizonytalanokat* tömöríti. Az ide tartozó személyek a legmagasabb összpontszámot

2. ábra. A CFI alapján kialakított klaszterek a középiskolás mintán (Z-score-ok alapján ábrázolva) (forrás: saját szerkesztés)

érik el a pályaválasztási bizonytalanság skáláján. Az átlagnál magasabb pontszámot érnek el mind a négy faktoron. A pályaválasztási szorongás tekintetében közepes és magas értékeket érnek el, az általános bizonytalanság értéke pedig ebben a csoportban a legmagasabb. A pályainformáció- és önismeretigény tekintetében az irányt keresők után a második legmagasabb pontszám az övék. A csoportban 190 személy található, amely a vizsgált minta 29,73%-át jelenti.

Faktor neve	F (3, 635) érték	Szignifikanciaszint
Pályaválasztási szorongás	323,340	p < 0,001
Általános bizonytalanság	12,687	p < 0,001
Pályainformáció szükséglete	119,831	p < 0,001
Önismeretigény	232,857	p < 0,001

3. táblázat. A pályaválasztási bizonytalanság klasztereinek hatása a CFI faktorok átlagpontszámaira (ANOVA) (forrás: saját szerkesztés)

A 2. ábrán az egyes típusok bemutatása látható a CFI skálákon elért Z-score (standardizált) eredményeik mentén.

Annak megállapítására, hogy a csoportok között valóban szignifikáns eltérések jelennek-e meg a pályaválasztási bizonytalanság egyes faktorain, varianciaanalízist (ANOVA) végeztünk. A klasztertagság mentén szignifikáns különbségek mutathatóak ki a pályaválasztási bizonytalanság faktorainak átlagaitban (3. táblázat).

A post hoc tesztek (legkisebb négyzetes távolság – LSD-módszerrel) azt mutatták, hogy a klaszterek átlagai között egyetlen kivétellel minden változón szignifikáns különbségek találhatók. Az irányt kereső és a döntésképes csoport átlagai között azonban nem találtunk szignifikáns különbséget az általános bizonytalanság faktorán. Az átlagok közötti különbségek összefoglaló táblázatát a 4. táblázat tartalmazza. A táblázatban betűvel jelöltük azokat a klasztereket, amelyekkel szignifikáns az eltérés a pályaválasztási bizonytalanság faktorain.

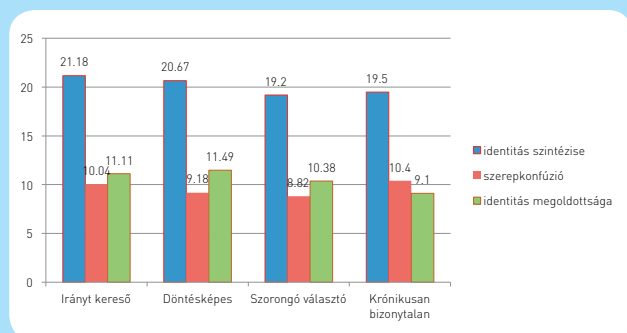
	Pályaválasztási szorongás	Általános bizonytalanság	Pályainformáció szükséglete	Önismeretigény	CFI összes
Irányt kereső (a)	10,04 b,c,d 2,90	8,13 c,d 2,99	19,70 b,c,d 2,94	16,14 b,c,d 2,51	54,02 b,c,d 5,72
Döntésképes (b)	11,71 a,c,d 3,15	8,23 c,d 2,47	15,56 a,c,d 3,16	10,21 a,c,d 2,90	45,73 a,d 6,52
Szorongó választó (c)	20,67 a,b,d 3,33	7,17 a,b,d 2,68	10,67 a,b,d 3,81	7,34 a,b,d 3,01	45,87 a,d 6,99
Krónikusan bizonytalan (d)	18,09 a,b,c 2,92	9,36 a,b,c 2,48	17,98 a,b,c 3,25	14,86 a,b,c 2,89	60,31 a,b,c 6,01

4. táblázat. A pályaválasztási bizonytalanság klasztereinek különbségei a pályaválasztási bizonytalanság skálákon, a középiskolás mintán (N = 639) (forrás: saját szerkesztés)

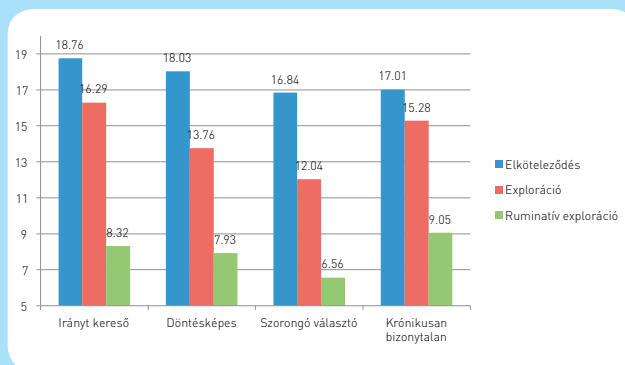
Minőségi különbségek a pályaválasztási bizonytalanság típusok között az identitás tükrében

A különbségek feltárásának érdekében varianciaanalízist (ANOVA) végeztünk, a legkisebb szignifikáns különbség (LSD) post hoc módszerét alkalmazva. Az *identitás szintézise* faktor átlagaiban, ($F(3,628) = 9,516$; $p < 0,001$), a *szerepkonfúzió* skálán elért pontszámokban ($F(3,625) = 10,858$; $p < 0,001$); és az *identitás megoldottsága* változó átlagaiban ($F(3,618) = 9,298$; $p < 0,001$) szignifikáns eltéréseket találtunk a klaszterek között. A klaszterek átlagait a különböző identitásfaktorokon a 3. ábra szemlélteti.

A Luyckx és munkatársai (2008) által leírt identitásdimenziók átlagainak alakulását szintén varianciaanalízissel (ANOVA) vizsgáltuk a klasztereken. Az *elköteleződés* ($F(3,620) = 5,176$; $p = 0,002$), az

3. ábra. A pályaválasztási bizonytalanság alapján képzett klaszterek átlagai az identitás, a szerepkonfúzió és az identitás megoldottsága változókon; a középiskolás mintán (N = 639) (forrás: saját szerkesztés)

4. ábra. A pályaválasztási bizonytalanság alapján képzett klaszterek átlagai az identitásdimenziókon, középiskolás minta (N = 639) (forrás: saját szerkesztés)

exploráció ($F(3,623) = 29,933$; $p < 0,001$) és *aruminatívexploráció* ($F(3,625) = 8,786$; $p < 0,001$) faktorokon elért pontszámok átlagai között egyaránt szignifikáns különbségek vannak az egyes klaszterek között. Az irányt kereső, döntésképes, szorongó választó és krónikusan bizonytalan csoportok identitásdimenziókon elért átlagait a 4. ábra szemlélteti.

Az identitásállapotok és a pályaválasztási klaszterek közötti összefüggések a középiskolás mintán

A középiskolás mintán a DIDS skálái alapján klaszteranalízissel (hierarchikus, majd K-közép) öt identitásállapotot hoztunk létre. Az elért identitás, korai zárás és a moratórium identitásállapotok Marcia (1993a, 1993b) leírásaiból ismertek. A ruminatív moratóriumra a maladaptív keresés magas szintje

jellemző az elköteleződés hiánya mellett, valamint az állapothoz kapcsolódó pszichológiai sajátosságai leginkább a diffúz identitáshoz hasonlatosak. A gondtalan diffúz identitás abban tér el a Marcia (1993a, 1993b) által leírt identitásállapot sajátosságaitól, hogy az ebben az állapotban lévő személyek nem élnék át nagyfokú szorongást, diszkomfortot, helyzetük nem zavarja őket.

Az identitásállapotok és a pályaválasztási klaszterek közötti összefüggések feltárására keresztábra-elemzést végeztünk, Khi-négyzet próbával. A keresztábra-elemzés során az elvárt érték és a tényleges megfigyelt érték összevetését végezzük el. Az elvárt értéket a program abból az eloszlásból számolja, amely nem feltételezi a változók összefüggését. A Khi-négyzet próba az egyes cellákban lévő megfigyelt, és elvárt eset-számokat hasonlítja össze, szignifikanciája esetén a megfigyelt és az elvárt esetszámok között szignifikáns különbség van, vagyis a változók között összefüggés áll fenn. Az összefüggések további vizsgálatára a keresztábra egyes oszlopaiban a korrigált standardizált reziduum elemzését (adjusted standardized residuals, Adj. R) használtuk. Amennyiben ennek értéke +2, vagy ennél magasabb; elmondhatjuk, hogy a keresztábrában összekapcsolt két változó – amelynek kapcsolatát ez az érték jellemzi – szignifikáns összefüggést mutat (Sajtos és Mitev, 2007). A pályaválasztási bizonytalanság klaszterei és az identitásállapotok között szignifikáns összefüggés van ($\chi^2 = 127,396$; $df = 12$, $p < 0,001$).

Az *irányt keresők* csoportján belül szignifikánsan magasabb arányban jelennek meg a *moratórium* (34,9%; Adj. R = 3) és az *elért identitás* (36,1%; Adj. R = 3,7) állapotában lévő személyek, mint az elvárt 24,5% (ami az eloszláshoz igazodik, ha feltételezzük, hogy az identitásállapot és a pályaválasztási bizonytalanság klasztertagsága között nincs összefüggés). A *döntésképes* csoporton belül szignifikánsan magasabb arányban jelennek meg a *korai zárók* (54,3%; Adj. R = 3,9), mint az elvárt 39,1%. A *szorongó választók* csoportjában az két változó függetlensége esetén elvárt 7,4%-nál szignifikánsan magasabb arányban vannak a személyek a *korai zárás* (12,2%; Adj. R = 2,5), valamint a *gondtalan diffúz identitás* (50%, Adj. R = 7,8) állapotában. A *krónikusan bizonytalanok* csoportjában szignifikánsan magasabb arányban vannak jelen a *moratórium* (38,9%; Adj. R = 2,7) és a *ruminatív moratórium*

fotó: Polonkai Gizella

(37,6%, Adj. R = 3) identitásállapotában lévők, mint a függetlenség esetén elvárt 29,1%.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy az identitásállapot és a pályaválasztási klasztertagság között erős ($p < 0,001$) összefüggés van. Az irányt keresők nagyobb valószínűséggel elért identitásúak vagy a moratórium állapotában vannak, míg a döntésképesek túlnyomó része korai záró. A szorongó választók csoportjában nagyobb valószínűséggel találunk korai zárókat és gondtalan diffúz identitásúakat, a krónikusan bizonytalanok csoportjában pedig a moratórium és a ruminatív moratórium identitásállapotúak vannak jelen magasabb arányban.

Útmodell az identitás és a pályaválasztási bizonytalanság közötti kapcsolatok feltárására

A középiskolás mintán az általunk felállított modell megfelelő, de nem rendelkezett kimagaslóan jó illeszkedéssel ($N = 683$; $\chi^2/df = 2,044$, RMSEA = 0,040, CI = 0,037-0,042; CFI = 0,92, TLI = 0,91). Az útanalízis megerősíti, hogy az identitás változói valamint a pályaválasztási bizonytalanság faktorai között kapcsolat van. Az önismereti információk iránti igény szorosan összefügg azzal, hogy a serdülő mennyire keres aktívan alternatívákat az egyes identitáskérdésekkel kapcsolatban. Ez az eredmény újabb alátámasztása annak, hogy a serdülőkorban kiemelt feladat az identitás alakítása, amelyet lehetőségeinkhez mérten támogatnunk kell.

Az önismeretigény megnövekedett szintje akkor is megjelenik, ha a személy nem adaptív módon keres, hanem a körbeforgás, rágódás jellemzi explorációját. Ezért kiemelt figyelmet kell fordítanunk arra, hogy a magas ruminatív explorációval jellemezhető serdülőket segítsük identitáskeresésükben, például a pályaválasztás segítségén keresztül, hiszen ha ezt nem tesszük, a későbbi következmények súlyosak lehetnek a személy számára. A döntést, illetve azt az érzetet, hogy képes vagyok jól dönteni, a jól kimunkált identitás segíti.

Megvitatás, konklúziók

Az *irányt kereső* csoportba tartozó személyek elért identitásuk, motiváltak tanulmányaikban és megfelelő időorientáció eredményekkel rendelkeznek. Mivel pályainformáció és önismeret iránti szükségletük magas, ezért ezt az igényüket feltétlenül figyelembe kell venni.¹ Jellemzőik alapján a Wiegersma (1976) által meghatározott szintek közül az első szinthez tartoznak, hiszen képesek önállóan dönteni problémájuk kapcsán. Éppen ezért Cohen és munkatársainak (1995) javaslatával egybevágóan a tanácsadási formák közül az információs és a számítógéppel támogatott tanácsadási formát javasoljuk számukra. Mintánkban a személyek mintegy egynegyede (24,10%) tartozott ehhez a típushoz.

A *döntésképes* típusba tartozó középiskolások szintén magas identitásszinttel jellemezhetőek, önbecsülésük magas, valamint magas a jelen hedonista orientáción elért eredményük is. Identitásállapotukat tekintve nagyobb valószínűséggel korai zárók, mint más identitásállapotúak. Tanulmányi motivációjukkal kapcsolatban fontos kiemelnünk, hogy esetükben igen magas az amotiváció szintje. Mindezek alapján valószínűleg a tanácsadói kompetenciaszintek első és – kisebb arányban – második szintjén helyezkednek el. Mivel már Super (1959, idézi: Herr és Cramer, 1993) is beszél az iskolázottsági szint determináló hatásáról, ezért a tanulmányokkal kapcsolatos motiváció

kérdését mindenképp érdemes körüljárni esetükben. Annál is inkább fontos hangsúlyt fektetnünk erre, mivel a legmagasabb iskolai végzettség hatással van a munkaerő-piaci lehetőségekre (Dierderen, Meijers és Wessenlinh, 1983; Meijers, 1989; idézi: Meeus, 1992). Mivel a típusba tartozó serdülők az identitással kapcsolatos elköteleződés jeleit mutatják, és explorációs igényük alacsony, valószínűtlen, hogy önmaguktól keresnének alkalmat a pályaaorientációs tanácsadásban való részvételre. Számukra az információs és számítógéppel támogatott tanácsadási formák mellett esetleg a rövid, dinamikus konzultációs formát javasoljuk (Cohen et al, 1995). A minta 38,97%-a volt döntésképes.

A *szorongó választók* a pályaválasztási szorongás kiemelten magas szintjével jellemezhetőek, ugyanakkor nem mutatható ki náluk a pályákkal vagy önmagukkal kapcsolatos exploráció igénye, tanulmányi eredményeik jók. A típusba tartozó serdülők gyakrabban tartoznak a gondtalan diffúz vagy a korai zárás identitásállapothoz, mint a moratórium vagy az elért identitásúak közé. Jellemzőik alapján a Wiegersma (1976) által meghatározott szintek közül a harmadik és az ötödik szintek között² helyezhetőek el, attól függően, hogy a pályaválasztás kapcsán megjelent nagyfokú szorongás általánosan is jellemzi-e őket, illetve, hogy melyik identitásállapotba esnek. A gondtalan diffúz identitásállapotú személyek sajátosságaik alapján (Schwartz et al., 2011) magasabb szinthez kapcsolhatóak, mint a korai zárók. A szorongó választók esetében kiemelt feladat a szorongásszint

² Valószínűleg csak a típus töredéke sorolható az 5. szintre.

¹ Ugyanakkor a szükséges pályaismeretet nem feltétlenül kell, hogy tanácsadó segítségével kapják meg, hiszen az információk birtokában valószínűleg képesek lesznek dönteni. Mivel a NAT kiemelt fejlesztési feladatként előírja a pályaaorientációs tevékenység biztosítását az iskolákban, a pályaismeret átadását végezheti megfelelően felkészült pedagógus, osztályfőnök illetve pályaaorientációs tanár is.

fotó: Polonkai Gizella

fotó: Polonkai Gizella

csökkentése. A tanácsadói oldalon, a 3–5. szinten, (konzultáció, fokális tanácsadás, pszichoterápia) már magas szintű szakmai (mind pszichológiai, mind a pályatanácsadással kapcsolatos) tudás szükséges a megfelelő munkavégzéshez. Mintánk 7,19%-a tartozik ebbe a típusba.

A *krónikusan bizonytalan* középiskolások identitásának megoldottsága alacsony, a múltban „élnek”, tanulmányaikban nem motiváltak és teljesítményük is rossznak mondható. Ez a típus az identitásállapotok közül a ruminatív moratórium és moratórium állapotokhoz köthető. Eredményeik tükrében a típusba tartozó személyeknek mindenképp hasznos volna (hasonlóan a szorongó választókhöz) a tanácsadásban való részvétel. A csoportba tartozó személyek várhatóan a harmadik, negyedik és ötödik szint valamelyikébe kerülnének besorolásra. A moratórium identitásállapotába való tartozás sokkal kedvezőbb kimenetelt biztosít a személy számára, mint a ruminatív moratóriumhoz való tartozás (amely sajátosságaiban nagyban emlékeztet a diffúz identitásra; Luyckx et al., 2008). Tanácsadóként nem

könnyű a velük folytatott munka, hiszen a ruminatív exploráció megemelkedett szintje miatt gyakran megjelenhet náluk az „Igen, de...” típusú reakció a tanácsadó intervenciói kapcsán. Mintánk 29,73%-a tartozik ide.

Összegezve javaslatainkat: a középiskolások nagyobb részének (irányt keresők és döntésképesek, 63,07%) feltehetőleg elegendő, ha biztosítjuk az információs tanácsadás lehetőségét. Azonban a középiskolások kicsit több mint egyharmada a szorongó választó és a krónikusan bizonytalan típusok tagjai, tanácsadói figyelmet és beavatkozást igényelnek.³ Olyan magasan képzett tanácsadókra van szükség ezeknek a serdülőknek az ellátásában, akik egyben vonzóvá is tudják tenni a serdülők számára a tanácsadási tevékenységben való részvételt, hiszen mindkét csoporthoz alacsony explorációs igény köthető, a kereső tevékenység viszont része a közös munkának.

3 Eredményeink szerint tehát a tanulókat alacsonyabb arányban jellemzi a bizonytalanság magas szintje, mint amire Giankanos (1999; idézi: Creed, Patton és Prideaux, 2006) eredményei utalnak (50%).

A szerző

Dr. Lukács Fruzsina

munka- és pályatanácsadó
szakpszichológus

Nemzeti Munkaügyi Hivatal
TÁMOP 2.2.2 - 12

Projekt-végrehajtási Osztály
eszközfejlesztési munkacsoport
vezető

In our research conducted on 683 high school student subjects, we investigated how severely career indecision affected students, as well as the possible links that could be drawn between career indecision and identity resolution, and between career indecision and identity statuses respectively. Tools for measuring these psychological phenomena were the following: for career indecision we used Career Factors Inventory (Chartrand et al. 1990), identity resolution was captured with the help of Ego Development Scale (Ochse and Plug, 1986) and identity dimensions were measured with the Dimensions of Identity Development Scale (Luyckx et al. 2008). The tools were validated on the Hungarian sample through exploratory and confirmatory factor analysis. Different identity statuses were linked to distinct career indecision clusters or types, which helped us to indicate the most effective forms of intervention for each student.

IRODALOMJEGYZÉK

- Brown, T. A. (2006): *Confirmatory factor analysis for applied research*. New York: Guilford
- Chartrand, J. M., Nutter, K. J. (1996): The Career Factors Inventory: Theory and applications. *Journal of Career Assessment*, Vol.4., No. 2., 205-218.
- Cohen, R. C., Chartrand, J. M., Jowdy, D. P. (1995): Relationships between career indecision subtypes and ego identity development. *Journal of Counseling Psychology*, Vol. 42, No. 4, 440-447.
- Herr, E.L., Cramer, S.H. (1993): Szisztematikus megközelítések. Harper Collins Publishers, ford.: Pályairányítás és pályatanácsadás az egész élet során. Szisztematikus megközelítések. 281-325. oldal In: *Pályalélektan. Pályafejlődéelméletek*. OMK Jegyzet 1993, ELTE kézirat
- Luyckx, K., Schwartz, S., Berzonsky, M. D., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Smits, I., Goossens, L. (2008): Capturing ruminative exploration: Extending the four-dimensional model of identity formation in late adolescence. *Journal of Research in Personality*, 42, 58-82
- Marcia, J. E. (1993a): The ego identity status approach to ego identity. In: J.E. Marcia, A.S. Waterman, D.R. Matteson, S.L. Archer & J.L. Orlofsky (szerk.) *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. New York: Springer-Verlag. 3-21.
- Marcia, J. E. (1993b): The status of the statuses: research review. In: J.E. Marcia, A.S. Waterman, D.R. Matteson, S.L. Archer & J.L. Orlofsky (szerk.) *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. New York: Springer-Verlag. 22-41.
- Meeus, W. (1992): A foglalkoztatási identitás-státusz fejlődése és a szociális támogatás az adolescens korban. In: Ritoók M. Pályalélektan, pályafejlődés-elméletek I. Egyetemi jegyzet
- Vondracek, F. W. et al. (1995): The relationship of identity status to career indecision during adolescence. *Journal of Adolescence*, 18, 17-29.
- Wieggersma, G. (1992): A tanácsadás pszichológiájának rendszerei. In: Ritoók M. (szerk.), *A tanácsadás pszichológiája*. Budapest, Tankönyvkiadó

Pásku Judit: Az iskolai teljesítményt befolyásoló pszichológiai sajátosságok és összefüggésük a munkára vonatkozó értékekkel

Továbbtanulási döntés előtt álló középiskolás, 19-20 éves tanulókat célzó vizsgálatunk a tanulók iskolai teljesítményét befolyásoló pszichológiai sajátosságokra, valamint jövőbeli munkával kapcsolatos értékeikre fókuszált. Különösen differenciált megközelítést tett lehetővé, hogy vizsgálati mintánkban tehetséges, vagy legalábbis az átlagnál jobb képességű gyerekek vettek részt, akiknek egy része a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjának a részvevője volt. A képességeken túl olyan pszichológiai sajátosságokat vontunk be a vizsgált változók közé, mint amilyen a tanulók énképe, iskolai motivációja, szorongása és jellemző tanulási/munkamódja. A kapott eredmények elemzésével támpontot adhatunk egyrészt a hátrányos helyzetű tehetségesek pályaeorientációját segítő szakemberek számára, másrészt az érintett fiatalok számára, akik differenciáltabb és tudatosabb önismeretük birtokában hatékonyabb pályadöntéseket hozhatnak.

Bevezető

Az első, *hátrányos helyzetűekről* szóló minisztériumi utasítás '62-ben látott napvilágot Magyarországon. A fogalom ekkortájt, vagyis a '60-70-es évektől került használatba a világban máshol is, és mindenütt az *esélyegyenlőség megteremtésének célja* hívta életre.

Azóta újra és újra felbukkanó kérdés, hogy az iskola mennyire képes, mennyire szándékozik, illetve milyen eszközökkel próbálja csökkenteni az esélyegyenlőtlenségből származó hátrányokat, valamint a szociokulturális meghatározottság mennyire áll ellen a pedagógiai beavatkozásoknak (Papp, 1997, Liskó, 1997, Radó, 2000). A probléma jelentősége az utóbbi két

évtizedben a fogalom többszöri újrafogalmazása ellenére sem látszik csökkenni. A szociokulturális háttér iskolai teljesítményre és pályaalakulására gyakorolt hatását számos nemzetközi kutatás megerősítette. Ezzel összefüggésben az anyagi hátrány és a kapcsolati ingerszegénység; az egzisztenciális bizonytalanság és a gyermek beilleszkedési, iskolai motivációs problémái; a szülők foglalkozási státusa, iskolai végzettsége és a nyelvi hátrány; a területi sajátosságok (lakhely) és a szabad iskolaválasztás korlátozottsága mind olyan „fogalmi párosok”, melyek összefüggésrendszerét ropant mennyiségű szakirodalmi adat támasztja alá (PISA vizsgálatok 2000, 2003; Jelentés a magyar közoktatásról, 2006; Mihály, 2004; Liskó, 1997, 2002; Vári, 2003; Józsa, 2002; Papp, 1997; Réger, 1990; Kiss, 2009; Bryant et. al, 2006).

A továbbiakban nem szándékozunk az esélyegyenlőségi kérdésekkel foglalkozni, csupán egy olyan vizsgálat bemutatása a célunk, amely adalékokkal szolgálhat arra vonatkozóan, *hogy a hátrányos(abb) helyzetben lévő fiatalok számára melyek azok az oktatási-nevelési kontextuális tényezők, amelyek leginkább szolgálják, hogy a társadalmi allokáció folyamatában lehetőségek nővekedjenek.* Kutatásunk támpontot nyújt továbbá egy olyan pályaaorientációs tevékenységhez, amely figyelembe veszi a szakmaválasztás és szakmai elégedettség tanulmányozásában kiemelt helyet elfoglaló, egymással reciprok kapcsolatban álló képességek szintjének meghatározásán és érdeklődésvizsgálaton túl a személy jelenlegi iskolai motivációs sajátosságait, összefüggésbe hozva azt a jövőbeli munkával kapcsolatos értékeivel.

A nem képességjellegű személyiségtényezők figyelembe vétele nem idegen sem a pályatanácsadás, sem pedig a tehetség tanácsadás gyakorlatától és elméleti megközelítéseitől (Csirszka; Gagnè, 1985, 1993, 2008; Super, 1980, 1976). Csirszka a *személyiség és munka tematikus megfelelése* címszó alatt veszi számba a fontos személyiségjellemzőket, Super a *személyes determinánsok* megjelölést alkalmazza, amelyek a személy ott-honi és a tágabb társadalom által módosított genetikus felépítéséből, adottságaiból adódnak, míg Gagnè *intraperszonális katalizátorokról* beszél, amelyek jó esetben segítik, hogy bizonyos képességekkel felszerelve a képességek színvonalának megfelelő teljesítmény szülessen. Ugyanilyen alapon kerülnek mindenekelőtt

fotó: Polonkai Gizella

a kutatás fókuszába – a fenti koncepciók hátterén vagy azoktól függetlenül – a motiváció, továbbá ennek alárendelten vagy önállóan az érdeklődés, az énhatékonyság és az értékek.

Megfontolást érdemelnek a 2000-es PISA-felmérés adatai közül azok, amelyek szerint a vizsgált országokban összességében a teljesítményt 50%-ban a tanulói jellemzők, 24%-ban az iskola által nem befolyásolható tényezők (például a tanulók társadalmi háttere) és 8%-ban az iskola által befolyásolható (tárgyi és humán erőforrások, légkör, belső intézkedések, oktatási módszerek) tényezők magyarázzák. A „maradék” a nem magyarázott variancia. Magyarországon ezek az arányok másképp alakulnak, amennyiben az említett „nem befolyásolható tényezők” hatása 42%-ra ugrik, míg az iskola 5%, a tanulói jellemzők 39%-ban vannak hatással a teljesítményre (Jelentés a magyar közoktatásról, 2006). Az iskolák eredményességének megállapításánál ma már mindenütt figyelembe veszik, hogy milyen háttérű tanulókat oktatnak, beleértve a társadalmi, családi és települési jellemzőket is. Eredményesnek az az iskola tekinthető, amelyik képes az adottságai (nem befolyásolható tényezők) alapján elvárhatónál jobban teljesíteni. A *hozzáadott érték* pedagógiai fogalma épp erre utal: a tanulók társadalmi összetételének hatásait kiszűrve hogyan lehet az eredményességet megbecsülni (Vári, Mátrai, 2006). A várható értéket azonban több minden is eltérítheti a kiszámított értéktől, többek között épp az említett személyes faktorok. Mindezt figyelembe véve teljesen jogosan vetődik fel a kérdés, hogy a hozzáadott érték hátterében a tanulók mely pszichológiai jellemzői jelennek meg. A szabadidőnek és a

munkának a személyes jövőképben betöltött szerepére is kiterjedő vizsgálatunknak most azokat az eredményeit mutatjuk be, amelyek a tanulók egyéni eredményességének hátterében álló *pszichológiai sajátosságokat és a jövőbeni munkájukhoz kapcsolódó értékeiket* firtatja. A vizsgálatban bevont tanulók az alkalmazott háttérkérdőív alapján és a gimnáziumi felvétel feltételeinek ismeretében egyrészt kiemelkedő képességűek, ugyanakkor jelentősen eltérő kulturális és családi minták hordozói, amelyek befolyásolhatják jövőbeni pályafutásukról és életszerepeikről kialakított elképzeléseiket, és ehhez illeszkedően képességeikkel való gazdálkodásukat, felnőtt szerepeikben való önmegvalósításukat.

Vizsgálat

Feltételeztük, hogy a hátrányos helyzetűek tehetséggondozó programjában tanulók iskolai eredményességének hátterében a kontrollcsoporttól eltérő pszichológiai sajátosságok állnak, különös tekintettel a motivációs sajátosságokra. Továbbá, mivel az értékek és a motívumok egyaránt a személyiség ösztönző rendszerének tartozékai, s mivel az értékek általános motívumszabályokként foghatók fel – amelyek kijelölik a dolgok, események, helyzetek egész osztályának fontosságát – a tanulókra jellemző iskolai motivációs sajátosságok és a leendő munkára vonatkozó értékvalasztások között tartalmi összefüggések lesznek kimutathatók. Az értékek funkcionális megközelítése csak a motivációs alapok kibontásával lehetséges, vagyis annak mérlegelésével, hogy az értékek miként szolgálják az érdekeket és a motivációs területeket (Váriné, 1987; Schwartz, Bilsky, 1987; Bugán, 2002).

Vizsgálati személyek

Vizsgálatunkban közel 300 végzős gimnáziumi tanuló vett részt, akik öt, kiemelkedő képességű hátrányos helyzetű tanuló számára indított programot működtető vidéki gimnáziumnak voltak a tanulói. A tanulók mintegy fele az *Arany János Tehetséggondozó Programnak (AJTP)* a résztvevője, a többiek ugyanezen iskolák eltérő tagozatú párhuzamos osztályaiból kerültek ki. A háttérkérdőív segítségével nyert adatok alapján elmondható, hogy az AJTP és kontrollcsoport

tanulói között jelentős a különbség a *családi státus* tekintetében. A *területi hátrányt* a program kiírásából következően adotttnak tekinthettük.

A résztvevő öt iskolában hasonlóak voltak a tanulói létszámok, mind az AJTP, mind a kontrollcsoportban. A nemek tekintetében mindkét csoportban a lányok száma körülbelül kétszerese volt a fiúkénak. Ez a nemi eltolódás megfelel az országos tendenciának (gimnáziumokban tanulók nemi aránya), bár azt markánsabban képviseli.

Vizsgálati eszközök

1. A *Super-féle Munkaérték Kérdőív* a személyiségközpontú pályalelektani szemléletmódot tükrözi, amelyben a személyiség munkában való önmegvalósítási lehetősége hangsúlyozottabb szerepet kap, ezért a tehetséges tanulók értékorientációjának vizsgálatához igen jó eszköznek bizonyul már évek óta. A módszer – szándéka szerint – olyan értékek közötti választást tesz lehetővé a vizsgált személy számára, amely a munka konkrét megjelenési formájától független. A személyiség számára többféle önkibontakoztatási lehetőséget kínál a munkában, amelyeket értékként kezelhet és az ezekhez való viszonyát nyilváníthatja ki választásai révén.

A választások alapján kialakult értékpreferencia, illetve az értékkrangsor értelmezhető, ez adja a módszer produkciófelületét.

A Super-féle kérdőív 15 értékkört tartalmaz. A kérdőív több évtizedes alkalmazása során többször tettek kísérletet mind hazai, mind külföldi szerzők a kérdőív fő faktorainak a megragadására (Szilágyi, 1987). Kiderült, hogy ezek a faktorok a különböző mintákon az egyezések mellett eltéréseket is mutatnak. Ennek ismeretében saját mintákon is megpróbáltunk elkülöníteni jól értelmezhető faktorokat, hiszen az említett eltérések úgy tűnik, specifikusak arra a mintára nézve, amelynek adatain a faktoranalízist végézik.

A 45 itemre alkalmazott faktoranalízis (Maximum Likelihood extrakció, varimax rotáció) eredményeképpen öt faktor kínálkozott, a zárójelben jelölt munkaértékek csökkenő „résztvételel”:

1. Faktor: „*Intellektuális értékek*” (Kreativitás, Szellemi ösztönzés, Önérvényesítés)
2. Faktor: *Altruizmus* (Altruizmus, Humán értékek, Esztétikum)

fotó: Polonkai Gizella

3. Faktor: *Irányítás/vezetés* (Irányítás, Humán értékek)
4. Faktor: *Anyagiak* (Anyagi ellenszolgáltatás, Függetlenség)
5. Faktor: *Társas kapcsolatok* (Társas kapcsolatok)

A korrelációalapú klaszteranalízis megerősítette az egyes munkaértékek tartalmi közelségét, azzal a különbséggel, hogy az altruizmus és a társas kapcsolatok munkaértékei egy klaszterbe kerültek. Az elemzés a továbbiakban a faktorok mentén történt.

2. *Iskolai Motivációs Kérdőív* (Kozéki, 1990). A kérdőív alkalmazásával igen sok kutatási tapasztalat gyűlt össze. A háttérül szolgáló motivációs megközelítésében a szerző mindenekelőtt különbséget tesz *tanulási és iskolai motiváció* között. Az iskolai motiváció többet jelent a tananyag elsajátítására való készenlétnél, amennyiben magába foglalja a gyermeknek azt a vágyát, törekvését, hogy megfeleljen mindannak, amit az iskolában elvárnak tőle. A kérdőív 60 állításból épül fel, melyek tíz alszába, azok pedig 3 nagyobb faktorba rendeződnek a motivációs területeknek megfelelően.

Ezek a következők:

- *Követő* (szociális-affektív motívumok),
- *Érdeklődő* (kognitív motívumok),
- *Teljesítő* (morális motívumok).

Egy alszába hat állítás tartozik. A szintén hat állítás alapján számított *presszióérzés* az iskolával kapcsolatos negatív attitűdöket fejezi ki.

3. A *Tanulási Orientációs Kérdőív* a tanulással/munkával kapcsolatos hozzáállást a tanulási munkamód

alapján közelíti meg. Ennek tíz variációját különbözteti meg a szerző (Kozéki, 1986), amelyek három nagyobb faktorba rendeződnek:

- *Mélyreható,*
- *Reprodukáló,*
- *Szervezett.*

Hasonlóan a motivációs kérdőívhez, itt is hat állítás tartozik egy skálához.

4. A *Tennessee Énkép Skálát* az MTA Pszichológiai Intézete Neveléslélektani Osztályán kutatási céllal 1981 óta alkalmazták, melynek vizsgálatunkban is alkalmazott változata 1986-ban került publikálásra (Dévai, Sipos, 1986) A vizsgálati módszernek létezik magyar standardja, elméleti háttere megbízható, szerkezete egységes.

A kérdőív 100 kijelentésből 90, darabonként 18 állítás méri az énkép 5 alszáját (*testkép, morális, individuális, családi, társas énkép*). Hipotéziseink ellenőrzése során ezeket a dimenziókat használtuk.

5. *Kognitív Képességvizsgáló Teszt*. Vizsgálatunkban a *Kognitív Faehigye Test* rövidített, magyarországi standardizált változatát használtuk, amely a nemzetközi gyakorlatban az egyik legközkedveltebb vizsgálati eljárás a kognitív képességek mérésére (Dávid, I., Máth, J., 2000). A teszt összesen 10 altesztet tartalmaz, amelyek 3 nagy kategóriába sorolhatók: *verbális, nonverbális és kvantitatív* (mennyiség és számolási képességek) feladatok. Ebből jelen kutatásunkhoz 7 altesztet választottunk ki, amelyek a megértéstől és fogalmi tájékozottságtól kezdve a következtetési képességeken keresztül bonyolult gondolkodási műveletekig teszik próbára a tanulók értelmi képességeit. Összesen a vizsgálat így 175 kérdést tartalmaz, amelyek megválaszolása során mindig öt lehetséges válasz közül kell a megfelelőt megjelölni.

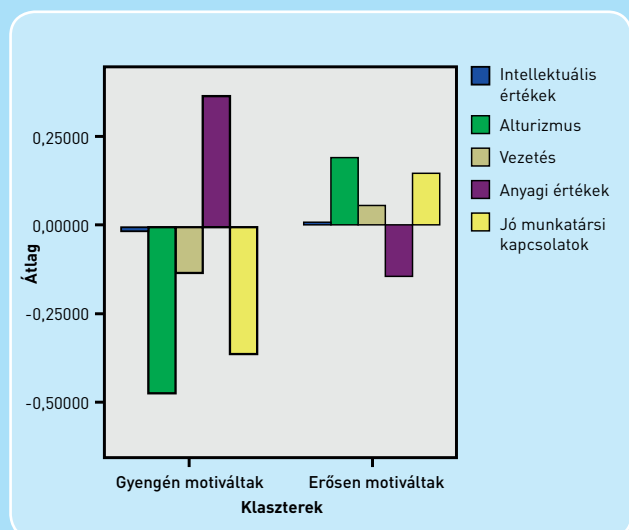
Eredmények

A tanulókra jellemző iskolai motivációs sajátosságok és a leendő munkára vonatkozó értékválasztások közötti tartalmi összefüggések

Az iskolai motívumok és a munkaértékek együttjárására vonatkozó feltételezésünket először korrelációs nyelven próbáltuk megragadni, és bizonyos tendenciák ki is rajzolódtak ennek során. Többek között az látszott,

hogy az „altruizmus” és a „jó kapcsolatok” munkaérték-faktorok pontszámai együttjárást mutatnak mindhárom motivációs faktorpontszámmal, míg az „anyagi értékek” „szembe mennek” a motiváltsággal.

Annak ellenőrzésére, hogy a vizsgált tanulók között kirajzolódna-e tipikus mintázatok, a finomabb elemzés céljából, együttesen kétlépcsős klaszteranalízist végeztünk a kérdéses motiváció és munkaérték-változókra. A tanulók ennek alapján két klaszterbe csoportosultak. Első ránézésre a *motiváltabbak* és a *kevésbé motiváltak csoportja* rajzolódott ki. A megoszlás körülbelül kétharmad/egyharmad. A két csoportba tartozó tanulók a munkaérték-faktorok mentén az 1. ábra szerint különülnek el.

1. ábra. A munkaérték öt standardizált faktorának átlaga a vizsgált minta két (gyengén és erősen motiváltak) klaszterében (forrás: saját szerkesztés)

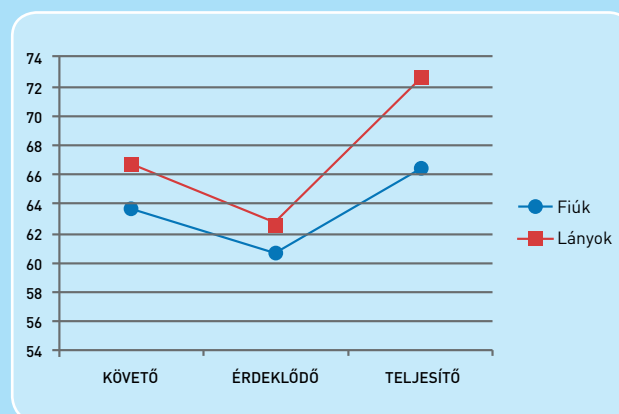
A nyolc változó (5 munkaérték faktor és 3 iskolai motivációs faktor) közül a függetlenmintás t-próba a nyolcból hat esetben jelzett jelentős eltérést a minta két csoportja között. A magas iskolai motivációjú tanulói csoportban egyrészt minden motivációs dimenzió mentén magasabb pontszámokat kaptunk ($p < 0,000$), másrészt ugyancsak szignifikánsan magasabb pontszámok születtek az „altruizmus” és a „jó munkatársi kapcsolatok” faktoraiban (az 1. ábra zöld és sárga oszlopa, $p < 0,000$). Az *intellektuális értékek* és az *irányítás/vezetés* értékköre mentén nem találtunk szignifikáns eltérést, míg az *anyagi értékek*nél megfordul a két klaszter különbségének iránya: itt a gyengén motivált tanulói csoportba tartozók értek el szignifikánsan

magasabb pontszámot, vagyis az anyagi értékeket messze fontosabbnak tartják, mint az iskolai munkára erősebben ráhangolódottak csoportja ($p < 0,000$). Úgy tűnik tehát, hogy a személyre orientáltság, a világ szobárába tevésének (*altruizmus-esztétikum-humán értékek*) és a *másokkal való jó kapcsolatnak* az értéke összefonódik egy magasabb hőfokú (iskolai) pszichés energiabázissal, míg az „anyagi értékek” szembemennek az iskolai motiváltsággal. A kapcsolat annak ellenére mutatkozik, hogy a motivációmérés a jelenre és az iskolai munkára, a munkaérték vizsgálat a jövőbeni elképzelt ideális munkakörülményekre vonatkozik.

Mit tudhatunk a két tanulói csoportról a fenti érték- és motivációs sajátosságokon túl?

Nemek közötti különbségek az iskolai motivációban és a munkaértékekben

Korábbi vizsgálatok rendre arról szólnak, hogy a lányoknak általában magasabb az iskolai motivációja, jobban szocializáltak a magyar oktatási rendszerre, ezért magasabb az iskolai teljesítményük is, legalábbis magasabb a tanulmányi átlaguk, függetlenül az iskolatípustól és tagozattól (Andor, 1998; Páskuné, 2002; PISA 2000, 2003). Saját mintánkban a Mann-Whitney próba szerint az *érdeklődő* faktor kivételével *minden esetben szignifikáns a lányok és a fiúk közötti különbség, minden esetben a lányok javára*. A három motivációs faktor közötti különbséget a 2. ábra szemlélteti. Indokoltnak látszott tehát a fiúk és a lányok almintáján külön megvizsgálni az iskolai motiváció-munkaérték mintázatot.

2. ábra. A fiúk-lányok iskolai motivációs faktoraiban mutatkozó különbségek. (forrás: saját szerkesztés)

A motiváció-érték mintázat a fiúk és a lányok esetében tovább módosult. Ugyan mindkét nemnél megtalálható a *magasan és alacsonyán motiváltak csoportja* a saját almintán belül is, a fiúknál azonban jobban érvényesül a fenti tendencia (3. és 4. ábra).

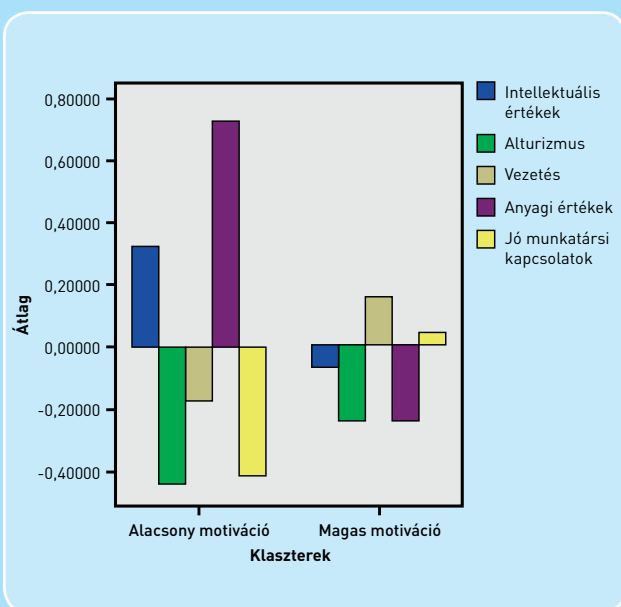
Ha nagyon egyszerűen akarunk fogalmazni, akkor azt mondhatjuk, hogy a fiúk vagy nagyon motiváltak a tanulásra/iskolai munkára és akkor nem érdeklik

őket materiális szempontok, vagy pedig a pénzkeresetet tartják fontosnak. Ez utóbbiak az iskolai munkára gyengén motiváltak. A lányokra általában jellemző, hogy igyekeznek nem elveszíteni környezetük elfogadását, szeretetét. Ha ők erősen motiváltak az iskolai elvárásoknak való megfelelésre, akkor ehhez elsősorban a társas vonatkozású munkaértékek preferenciája társul. A motivált és a nem motivált lányok között nincs különbség az anyagi értékek (5. ábra) preferálásában.

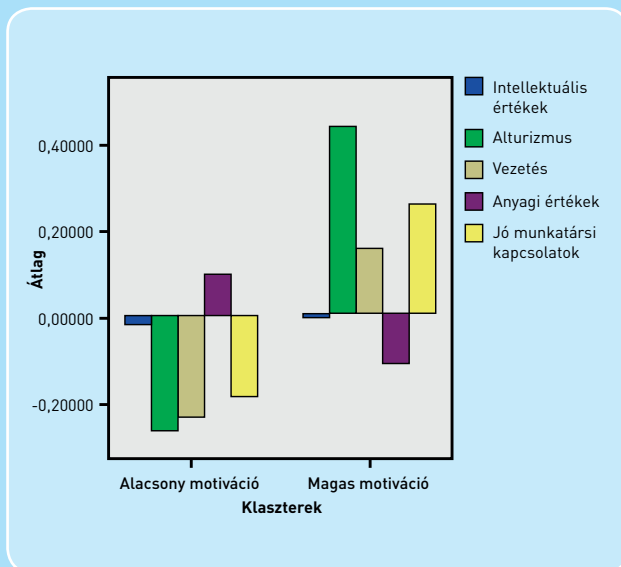
Vagyis a munkaértékek és az iskolai motívumok tartalmi összefüggéseinek vizsgálata rámutatott az iskolai motivációs hőfok és a jövőbeni munkával kapcsolatos érték-mintázat összefüggésére. A két tanulói csoport (alacsony és magas motivációjúak) és a tagozat (hátrányos helyzetűek és kontroll) interakciója csak tendenciaszerűnek bizonyult ($p=0,073$). Az AJTP osztályokba járó tanulók valamivel nagyobb arányban tartoznak a magas motivációjú csoportba (75,7%), a kontrollcsoportban ugyanez az arány 67,3%.

Pszichológiai sajátosságok a tanulmányi eredményesség hátterében

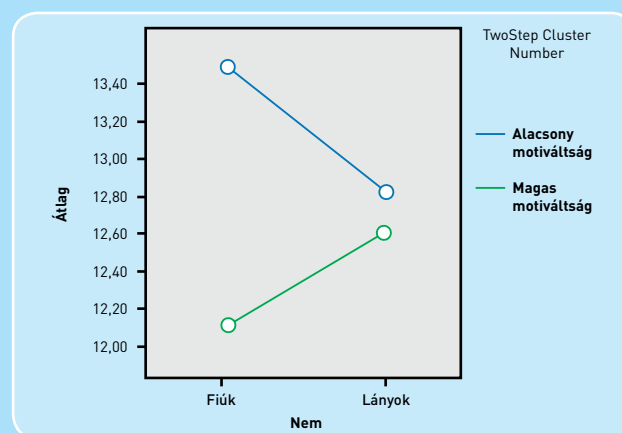
A tanulmányi eredmény, ha nem is a munkaerő-piaci esélyek legjobb prediktora, de mindenképpen alkalmas arra, hogy a tanulók iskolai eredményességének és a képességek kibontakozásának egyik mutatójaként tekintsünk rá. Másrészt a jó tanulmányi eredmény növeli az esélyét a következő oktatási szinten való továbblépésnek, s ezáltal – áttételeken keresztül – mégiscsak növekszenek a munkapiaci esélyek, hiszen tudható a szociológiai vizsgálatokból, hogy az iskolázottság

3. ábra. A munkaérték öt standardizált faktorának átlaga a fiú almintán két (gyengén és erősen motiváltak) klaszterében (forrás: saját szerkesztés)

4. ábra. A munkaérték öt standardizált faktorának átlaga a lány almintán két (gyengén és erősen motiváltak) klaszterében (forrás: saját szerkesztés)

5. ábra. Az „anyagi értékek” munkaérték-faktor átlaga a két klaszterben (erősen és gyengén motiváltak) a nemek függvényében (forrás: saját szerkesztés)

szintje és a foglalkoztatási esélyek és szintek szoros kapcsolatban állnak egymással.

Ahogy a bevezetőben írtuk, az oly divatos „hozzáadott érték” is a tanulmányi átlagok alapján rangsorol, miközben persze tekintetbe veszi a tanulók réteghelyzetét is. A képességek alapján várható eredményektől való eltérés számos pszichológiai tényezővel áll összefüggésben, melynek eredményeként két ugyanolyan képességbeli „felszereltségű” fiatal eltérő eredményeket produkál. Az erre vonatkozó kérdésünk így hangzott: *kimutatható-e a motiváció, az énkép, a tanuláshoz való hozzáállás valamilyen „előnyös” mintázata a teljesítmény szempontjából és ebben van-e eltérés a hátrányos helyzetű tehetséges és a hasonló képességű, de társadalmi helyzetét tekintve előnyösebb helyzetben lévő kontrollcsoport között?*

Eredményeinket az 1. táblázatban foglaljuk össze.

Összehasonlítva a két tagozaton nyert tapasztalatokat, elmondhatjuk, hogy a „fontos másik személy” máshonnan választódik ki a hátrányos helyzetű tehetségeseknél és máshonnan a kontrollosztályokban, legalábbis az iskolai teljesítmény referenciáit tekintve. Az előbbiben a kortársak támasza, a kontrollcsoportban a szülői ház viszonyrendszerében való önértékelés a legfőbb biztosítéka a jó eredménynek. Ez a különbség bizonyára köszönhető az AJTP-sek összezártágának, a kollégiumi létformának, s ezáltal a felszűrt levélnek is.

Összességében a *motivációs* és a *tanulási orientációs* eredmények azt mutatják, hogy minél inkább képesek az iskolában a tanulókat motiválttá tenni és a tanulók minél inkább képesek célirányosan és jól megszervezni

fotó: Polonkai Gizella

a tanulási tevékenységüket, annál valószínűbb a jó tanulmányi eredmény. Ezen az evidencián túl a két vizsgálati csoportban a hatékonynak mutatózó motivációs és orientációs mintázatban láttunk eltérést. A kedvezőtlenebb szocioökonómiai státusú tanulóknál akkor várhatunk a kiszámított értéken felüli plusz teljesítményt, ha a tanítási, tanulási környezet az érdeklődésüket ébren tartja, míg a kontrollcsoportban a követelményeknek való megfelelés morális motívumcsoportja a meghatározó. Vagyis úgy tűnik, hogy a hátrányos helyzetű fiataloknál nem beépült szerepelvárás az „eredményesnek kell lenni”, az csak megfelelő intrinzik motívumokkal párosulva hozható mozgásba.

A *szorongásértékek* összehasonlítása alapján úgy tűnik, hogy a kontrollosztályokban – az intrinzik motivációt relatíve nélkülöző, vagy inkább nélkülözni tudó motivációs háttéren – az emocionális izgalom hozzájárul ahhoz a stimulációhoz, amely a kimagasló eredményhez szükséges. Az AJTP-ben a tágabb idői

A hozzáadott érték különböző pszichológiai paraméterekkel való összefüggése

A tehetségprogram osztályai	Kontrollosztályok
ÉRDEKLŐDŐ motiváció	MORÁLIS motiváció
Presszióérzés (negatív)	Presszióérzés (negatív)
Társas énkép	Családi énkép
SZERVEZETT orientáció (pozitív) REPRODUKÁLÓ orientáció (negatív)	SZERVEZETT orientáció (pozitív)
Szorongás/Aggodalom (negatív)	Szorongás/Emocionális izgalom (pozitív)

1. táblázat. A kimagasló teljesítményt a hátrányos helyzetű tehetséges osztályokban más pszichológiai sajátosságok közvetítik, mint a kontrollosztályokban (forrás: saját szerkesztés)

perspektívában megjelenő aggodalom az eredményesség ellenében dolgozik.

Eltérés mutatkozik a *tanulási orientációban* is: a mechanikus tanulás nem kedvez az iskolai eredményességnek, de csak az AJTP-s osztályokban. Itt a mélyreható, megértésre építő elsajátítás szorosabb kapcsolatban áll az eredményességgel, mint a kontrollosztályokban.

Diszkusszió

Az iskolai motiváció és a munkaértékek összefüggésére vonatkozó eredményeink adalékot szolgáltatnak ahhoz a gondolathoz, amelyet Super (1980) fogalmazott meg, miszerint a felnőtt karrier kezdete előtt elfoglalt nem foglalkozás és foglalkozás jellegű pozíciók – különösen a tanulói szerep és annak helyszíne, típusa, vagyis az iskolázottság minősége – hatással vannak a később elfoglalható pozíciókra. Míg ő ebben a felsorolásban inkább szociológiai szempontokra utalt, a mi eredményeink azokat a pszichológiai jellegzetességeket ragadják meg, amely a tanulói szerep működtetésének hogyanjára vonatkozik. Az iskolai motivációs háttér feltárása segítheti a pályatanácsadás során a megfelelő felsőoktatási intézmény kiválasztását és a személyes pályacélok kitűzését.

Bebizonyosodott, hogy hátrányos helyzetű tehetséges tanulók csoportjában a képességeik jelentik a legfőbb fedezetét a tanulmányi eredményességnek. Ez azonban csak abban az esetben jelent a hozzáadott értékben kimutatható hozadékot, amennyiben összekapcsolódik az érdeklődésükkel, vagyis ha tanulási motivációjuk domináns összetevőjét az iskolában a megismerő motívumok képezik. A kontrollosztályokban a tanulmányi

eredményesség „érdeklődés híján” sem marad el, illetve az intrinzik motiváció nem növeli tovább a hozzáadott értéket. Feltehetően a jó szocioökonómiai státushoz kapcsolódó szerepelvárások állnak a háttérben: ezeknél a tanulónál az introjektált motívumok, vagyis a lelkiismeret, a jutalomért járó büszkeségérzet, vagy a szerepelvárásoknak nem megfelelő viselkedésért érzett szégyenérzet veszik át a helyét az intrinzik motívumoknak.

A társak támogatásának fokozott igénye és a családi támogatás átlagtól elmaradó szintje a hátrányos helyzetű tehetséges tanulókat veszélyeztetetté teheti a felsőoktatásba kerülésénél, tekintettel arra, hogy az kevésbé nyújtja a középiskolai években megszokott védett, szoros együttélésen és kötelékeken nyugvó környezeti háttérrel. A váltás veszélyeire más összefüggésben épp e folyóirat korábbi írásában olvashattunk (Kiss, 2011). A társas megerősítésben kevés forrást biztosító hallgatói életforma az ő csoportjukat feltehetően jobban fenyegeti, ami felhívja a figyelmet a szakszerű utánkövetésre, mentálhigiénés támogatásra és nem utolsósorban a hallgatói közösségekhez vagy kisebb hallgatói csoportokhoz való tartozás fontosságára.

A szerző

Pásku Judit

munka-és pályatanácsadó
szakpszichológus

Debreceni Egyetem,
Pszichológiai Intézet

habilitált egyetemi adjunktus (PhD)

Our study of secondary school students aged 19-20 just before their career choice focused on the psychological features affecting their academic performance, and also on their values related to their future work. It allowed a special approach that the students in the survey – part of whom attended the „Arany János Program for Developing Talents of Socially Disadvantaged Students” – were above the average students concerning their abilities. Beyond their abilities we also included features such as self-concept, motivation, anxiety and typical learning/working methods. With the results of the analysis we hope to give some guidance on the one hand to counsellors who help disadvantaged young students with their career choices and on the other hand to young people concerned so that they can choose a career more efficiently knowing themselves in a more differential and conscious way.

IRODALOMJEGYZÉK

- Bryant, B. K. – Zvonkovic, A. M. – Reynolds, P. (2006): Parenting in relation to child and adolescent vocational development. *Journal of Vocational Behavior* **69**, p. 149–175
- Bugán Antal (2002): Az értékfelfogás alakulása a szocializáció folyamatában. In Mészáros Aranka (szerk): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. 3. bővített kiadás. Eötvös kiadó, Budapest, 313–322. o.
- Csirszka János: A munkatevékenység mint a személyiség megnyilvánulása. 2010. október 7-i megtekintés, http://www.palyanet.hu/index.php?heading_id=12&article_id=9
- Dávid Imre – Máth János (2000): A tehetségidentifikáció problémái: a Cognitive Abilities Test (C. A. T.) mint potenciális segítőtárs. *Alkalmazott Pszichológia*, 2000/1.
- Dévai Margit – Sípos Mihály (1986): A Tennessee énkép skála. *Módszertani füzetek*, 36. Országos Pedagógiai Intézet, Budapest.
- Gagné, F. (2008): Building gifts into talents: Overview of the DMGT. 2011. 01.10-i megtekintés, <http://www.templetonfellows.org/program/FrancoysGagne.pdf>
- Gagné, F. (1993) Constructs and Models Pertaining to Exceptional Human Abilities. In: Heller, Mönks & Passow (Ed.): *International Handbook of Research and Development of Giftedness and Talent*. Pergamon, Oxford. 69–88.
- *Jelentés a magyar közoktatásról 2006*. Országos Közoktatási Intézet. Budapest
- Józsa Krisztián (2002): Tanulási motiváció és humán műveltség. In Csapó Benő (szerk.): *Az iskolai műveltség*. Osiris Kiadó, Budapest, 239–268.
- Kiss István (2011): *Felsőoktatási hallgatók életvezetési, életpályá-építési problémái*. 2012. 03.10-i megtekintés, <http://eletpalya-folyoirat.munka.hu/eletpalya-tanacsadas-folyoirat>
- Kozéki Béla (1990): Az iskolai motiváció. In Kürti Jarmila (szerk.): *A neveléslélektani kutatások aktuális kérdései*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 95–124
- Kozéki Béla (1986): Tanulási motivációk és orientációk vizsgálata magyar és skót iskoláskorúak körében. *Pszichológia*, **6**, 2, 271–292
- Liskó Ilona (1997): Hátrányos helyzetű gyerekek a szakképző iskolákban. *Educatio*, 1. sz. 8–23.
- Liskó Ilona (2002): A hátrányos helyzetű tanulók oktatásának minősége. *Új Pedagógiai Szemle*, 2. sz. 56–69.
- Mihály Ildikó (2004): Tanulás „árnyékában”, avagy a tanügyi második gazdaság működése. *Új Pedagógiai Szemle*, április-május, 150–155. o.
- Papp János (1997): *A hátrányos helyzet értelmezése*. Educatio, 1997. **1**.
- Radó Péter (2000): Esélyegyenlőség és oktatáspolitikai. *Új Pedagógiai Szemle*, 2000/1.
- Réger Zita (1990): *Utak a nyelvhez*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Schwartz, S. H. – Bilsky, W. (1987): Toward a Universal Psychological Structure of Human Values. *Journal of Personality and Social Psychology*, 53, 550–562.
- Super D. E. (1976): Vocational guidance: Emergent decision-making in a changing society. In *Proceedings of the Eighth Seminar of the International Association for Educational and Vocational Guidance*. Lisbon: Sociedade Portuguesa de Psicologia. Vol 1.
- Super, D. E. (1980): A Life-Span, Life-Space Approach to Career Development. *Journal of Vocational Behavior* **16**, p. 282–298
- Szilágyi Klára (1987): A Super-féle munka-érték kérdőív. *A Munkalélektani Tanács módszertani sorozata 14*. Munkaügyi Kutatóintézet, Budapest
- Vári Péter és mtsai (2003): PISA-vizsgálat 2000. Műszaki Könyvkiadó, Budapest.
- Váriné Szilágyi Ibolya (1987): *Az ember, a világ és az értékek világa*. Gondolat Kiadó, Budapest
- OECD (2001): Knowledge and skills for life. First result of OECD Programme for International student assesment (PISA) 2000. 2013. 02.08-i megtekintés, <http://www.oecd.org/edu/school/programme-for-international-student-assessment-pisa/33691596.pdf>
- OECD (2004): Learning for Tomorrow's World – First Results from PISA 2003. 2012. 06.21-i megtekintés, <http://www.oecd.org/dataoecd/1/60/34002216.pdf>

FELHÍVÁS

Kérjük, támogassa szakmai tudásával szerkesztőségünk munkáját!

A folyóiratunkban közzétett publikációkkal lehetőséget szeretnénk biztosítani az életpálya-tanácsadással foglalkozó szakemberek számára a tudományos ismeretszerzésre és tájékozódásra, valamint a bemutatkozásra, kutatási eredmények, szakmai teljesítmények és praktikus módszertani gyakorlatok ismertetésére.

Ha szaklapunkon keresztül szívesen megosztaná kollégáival saját írását, akkor kérjük, bővebb tájékoztatásért keressen meg bennünket elérhetőségeinken.

Bízunk benne, hogy a megjelent publikációk felkeltették érdeklődését! Amennyiben részletesebben is tájékozódni szeretne egy-egy ismertett témakörről, úgy további szakmai információk biztosításával, valamint a cikkek szerzőivel való kapcsolatfelvétel ügyében szívesen állunk rendelkezésére.

Szakmai együttműködését köszönve:
a Szerkesztőség

A szaklap a
TÁMOP-2.2.2-12/1-2012-0001
„A pályaaorientáció rendszerének tartalmi és módszertani fejlesztése” kiemelt projekt
keretén belül kerül kiadásra.
Megvalósító: Nemzeti Munkaügyi Hivatal
Projekt-végrehajtási Főosztály
TÁMOP 2.2.2 – 12 Projekt-végrehajtási Osztály
H-1086 Budapest, Baross u. 133. II. emelet
Telefon: (1) 459 2090
E-mail: tamop222@lab.hu

Nemzeti
Munkaügyi
Hivatal

Életpálya-
tanácsadás
Mindig van választás

Nemzeti Fejlesztési Ügynökség
www.ujszachenyiterv.gov.hu
06 40 638 638

A projekt az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.